

1986
LAPKRITIS - NOVEMBER
Nr. 9

KARYS

KARYS

1986
Nr. 9 (626)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir technika, Spaudoje pasižvalgius, Kronika ir šaulių priedas — Tremties trimitas

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207

TURINYS

Viršelio 1 p. — Lietuvos Nepriklausomybės kovose pirmasis žuvges kareivis Povilas Lukšys	
Viršelio 4 p. — Povilo Lukšio paminklas	
M. Naujokaitis — Žodis Lapkričio 23-jai	385
Z. Raulinaitis — Saulės — Šiaulių mūšis	390
S. Kuzmickis - Kuzė — 1-me husarų pulke	394
Dr. K. Ėringis — Lietuvos karių mirtis	405
J. Klimas — Paskutinio kariūno Odiseja	410
KARIO SKYRIAI:	
Karinės žinios	412
Mūsų spaudoje pasižvalgius	415
KARIO PRIEDAS:	
Tremties trimitas	417
Rašo: Balys Gražulis, Alė Rūta ir kt.	
MŪSŲ MIRUSIEJI	427

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis,
Aurora, Col. — Br. Masiokas, Australia — V. Šalkūnas

PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", "Patria" Gifts & Electr.
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman
Road, London E 2. ORF, England

SPAUDINA

Franciscan Press
341 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1626)

LAPKRITIS — NOVEMBER

1986

**LAPKRIČIO 23-ČIAJĄ MININT,
sveikinimai su geriausiais linkėjimais
Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyviams
ir dabarties kovotojams už Lietuvos laisvę...
K A R Y S**

ŽODIS LAPKRIČIO 23-JAI Prisimenant Kariuomenės šventę

MYKOLAS NAUJOKAITIS

Plk. Kazys Škirpa, pirmasis Lietuvos kariuomenės savanoris, miręs 1979.VIII.18. Nuotrauka daryta 1975 m., kai jis kalbėjo Filadelfijoje Lapkričio 23-sios minėjime.

Plk. Škirpa, pirmasis kariuomenės savanoris-kūrėjas, savo metu pokalbiuose yra minėjęs, kad "vėl išnieko".. pradėtos organizuoti 1918 metais mūsų savanorių pajėgos tiktai užsispyrimu, kieta valia ir tekančiu krauju sugebėjo iškovoti tautai laisvę ir nepriklausomybę. Po ilgų sunkių kovų metų ši įvairiai lipdyta karinę pajėga jau buvo pasiekus drausmingos, kariškai patyrusios kariuomenės statusą. Sekantys penkiolikos taikos metų leido nepriklausomybę puoselėjančiai tautai išauginti ir išauklėti profesionaliai aukštai pažengusį karininkų kadra, kuri kartu su gerai išlavinta tautos jaunąja karta sudarė šaunią krašto karinę jėgą.

Šitas tautos elitas, jei ne kaip organizuotas vienetas, tai dalimis ar atskirai daugiau iškentėjo, daugiau prarado gyvybių, negu kuri nors kita gyventojų grupė okupacijoms užėjus. Kariuomenės, kaip organizuoto vieneto, įstojimo į kovą, kai rusai peržengė Lietuvos sieną, pasigedo Lietuva. Pasigedo vyrai ir moterys, pasigedo jaunimas, pasigedo tautos dainiai. Štai mūsų poetas Aistis rašė:

*Vienas kraujo lašas būt tave nuplovęs,
O varge jo vieno tu pasigedai.
Nors stiprybę sėmėm iš gilios senovės,
Liko netesėti mūsų pažadai.*

*Vienų vienas žodis būt tavo apgynęs,
Bet varge jo vieno tu pasigedai...
Nors visi žadėjom mirti už tėvynę,
Liko netesėti mūsų pažadai.*

Iškilusis pagrindžio lietuviškos veiklos organizatorius ir puoselėtojas prof. Stasys Žymantas, pats laikė save iš tos lietuvių kartos, kuri Lietuvos nepriklausomybės ir laisvės netekimą itin sunkiai pergyveno. Viename straipsnyje jis rašė:

“Lietuvos nepriklausomybės netekimą 1940 m. birželio 15 d. anuometinė jaunoji lietuvių karta sutiko skaudžiai. Augusti nepriklausomoje Lietuvoje, auklėta senosios Lietuvos valstybės praeities, tautinio atgimimo, knygnešių, savanorių-kūrėjų laisvės ir nepriklausomybės kovų tradicijose, jaunoji lietuvių tautos karta tiesiog negalėjo suvokti, kaip tokiomis didelėmis pastangomis ir skaudžiomis aukomis atstatyta Lietuvos nepriklausomybė galėjo būti taip lengvai prarasta, nė kardo jai ginti nepakėlus.”

Atsakymas į šiuos šauksmus buvo duotas 1941 metų sukilimu ir po to bėsitęsiančia nuolatine kova su pavergėjais. Okupantui nebuvo leista atsikvėpti, nors mūsų karštas kraujas upeliais tekėjo. Kariai, tiek aktyvios tarnybos, tiek atsargos, buvo avangarde organizuojant pagrindžio veiklą, planuojant ir vykdanant patį 1941 metų sukilimą ir vėl vedant antrosios rusų okupacijos didį visos tautos dešimties metų pasipriešinimą. Todėl galima drąsiai sakyti, kad visais okupacijų metais Lietuvos kariai vadovavo, dalyvavo resistenciniam lietuvių sąjūdy. Jų įnašas buvo itin svarbus ir labai reikšmingas, kur pasipriešinimas okupantui buvo ginklu ir gyvybe išreikštas.

Rusų persekiojimai, taurių lietuvių suėmimai ir trėmimai, žudymai iššaukė pagrindžio veiklą ir patriotų ruošimąsi priešintis rusų vedamai lietuviybės niekinimo ir naikavimo akcijai.

Lietuviškasis pagrindis kovai su rusais greitai augo ir plėtėsi visoj Lietuvoj. Kaip tinka, pagrindžio centrai susidarė miestuose — Vilniuje ir Kaune, o siūlai vedė į visas Lietuvos dalis. Laikui bėgant pasikros organizacijos grupavosi, kol organizaciniai paliko vienas lietuvių Aktyvistų Frontas ir tam Frontui paklusiosios grupės. Centrai, tačiau, buvo išlaikyti du — Kaune ir Vilniuje. Toks dviejų centrų organizacinis paralelizmas buvo priimtas kaip protingas veiksnys, nes vienam centrui griuvus, antrasis turėjo galimybės perimti pilną krašto vadovavimą. Gyvenimas parodė, kad toks organizacinis dualizmas

buvo pats tiksliausias kelias pagrindžio veiklos tęstinumui.

Pagrindžio Centras Vilniuje

Bazuojantis tuo, kad Vilniuje buvo kariuomenės daliniai, kurie sukilimo atveju galėtų turėti lemiamą vaidmenį, buvo nutarta dar gruodžio mėnesį 1940 m., kad sukilimo atveju Vilniaus centras bus pagrindinis vadovaujantis vienetas. Vėliau šis nutarimas buvo pakeistas leidžiant vienam ar kitam centrui imtis vadovavimo, priklausant nuo esamų sąlygų.

Generalinio štabo majoras Vytautas Bulvičius iš keleto atskirų pagrindžio vienetų suorganizavo Lietuvos Nepriklausomybės Draugiją, iš kurios išaugo lietuvių Aktyvistų Frontas Vilniuje, kai susijungimas su Kauno centru buvo įvykdytas. Bulvičius, kurio pagrindžio organizaciniam štabe dirbo nemaža kitų gen. štabo karininkų, su didele energija ir pasišventimu pasinėrė į pagrindžio veiklą. Jo pastangomis ir jam vadovaujant buvo paruošti planai ir nustatyti uždaviniai lietuviškiems daliniam sukilimo atveju. Rūpinosi pasiruošti galimybei, jei vokiečiai nutartų numesti reikalingų ginklų. Buvo parinktos vietovės, numatyti sekimo taškai.

Majoras Vytautas Bulvičius turėjo vadovauti kariniams vienetais sukilimo atveju, tačiau nelaimingi įvykiai pagrindį, privedę prie arešto, sunaikino visą planuotą sukilimo Vilniuje eigą, o taip pat žuvo ir pats Vytautas Bulvičius.

Gen. štabo kapitonas Juozas Kilius buvo dešinioji Bulvičiaus ranka. Jam buvo patikėta visi organizaciniai, slapčiausi ryšiai ir planai. Buvo sutarta, kad, jei rusai suimtų Bulvičių, Kilius perimtų vadovybę. Nelaimėi Kilius buvo suimtas beveik tuo pat metu kaip ir Bulvičius.

Sukilimui paruoštų planų vykdymas Vilniuje visiškai pairo dėl nuolatinio NKVD suiminėjimo. 1941 m. birželio mėn. pradžioje suėmus Bulvičių, Kilių, Nasevičių, lt. Žemgalį, kpt. Andriūną, lt. Taujenį, lt. Eidimtą (kuriam vėliau pasisekė pabėgti), lt. Sadzevičių, Vilniaus centras nustojo egzistuoti.

Yra žinoma, kad šių suėmimų metu buvo rusų atrinkta daugiau kaip 300 karininkų ir puskarininkų. Dauguma jų sušaudyta.

Veikla užsieny

Lietuvos ministerio Vokietijai gen. štabo pulkininkas K. Škirpa buvo vienintelis aktyvus, gyvenantis ne Lietuvoj, veikėjas, pasišventęs lietuvių tautai iš okupacijos vaduoti. Jis dieną-naktį dirbo, planavo

galimus veiksmus, rašė vokiečiams pasiūlymus - raštus, organizavo pabėgėlius Vokietijoje, rašė informacinius laiškus kitiems Lietuvos atstovams arba persiuntimui į Lietuvą — pagrindžio vadovybei.

Plk. Škirpa buvo įdėjęs daug pastangų paveikti vokiečius, kad šie leistų organizuoti Lietuvos Laikinąją Vyriausybę — neleido; kad šie leistų organizuoti iš pabėgusių lietuvių karišką dalinį kovai su rusais — neleido... Jis palaikė, tačiau, artimus ryšius su vokiečių kariuomene, iš kur gaudavo naujienų apie galimą karą su Rusija. Ši informacija pasiekdavo Lietuvą.

Pagrindžio vadovybė įvertino plk. Škirpos veiklą ir jį pakvietė Ministeriu pirmininku Laikinojoje Vyriausybėje. Vokiečiai ne tik neišleido jo į Lietuvą eiti šių pareigų, bet dar uždarė namų arešte. Artimas plk. Škirpos bendradarbis Vokietijoje buvo mjr. Puodžius, o kpt. Michelevičius ir ltn. Aušrota sudarė ryšius tarp plk. Škirpos ir pagrindžio vadovybės Lietuvoje.

Pagrindžio centras Kaune

Kauno centre, nepaliamam suėmimų, ruošiamasis sukilimui ėjo pirmyn. Čia daugumoj buvo atsargos kariai: prof. Damušis, ats. ltn. Leonas Prapuolenis, plk. Vėbra, dr. Ambrazaitis, dr. Stasiukynas, Ruodokas. Centro pagrinde buvo prof. Adolfas Damušis. Jis užsitarnavo pilnutinį pasitikėjimą visų bendradarbių savo giliu galvojuimu, energingu ir numatančiu veiklos planavimu bei vykdymo priežiūra. Jo artimiausias bendradarbis buvo ats. ltn. Levas Prapuolenis, plačiai žinomas vardu "Levas 113". Jis, Levas, buvo visur: ir Kaune ir Vilniuj, išvažinėjo Lietuvą skersai ir išilgai. Leonas Prapuolenis nors paviršiniai atrodė mažai kuo besirūpinęs miesčionis, ištikrųjų buvo veiklus ir darbingas; sugebėjo iškart atlikti tuziną uždavinių. Jis buvo tas, kuris rišo pagrindžio veiklos mazgus ir dabino ją žiedais.

Sukilimas Lietuvoje — 1941 m. birželio mėn. 23 d.

Puikiai atliko paimtą uždavinį paruošti radiofoną ir radijo stotį plk. Vėbra. Jo koordinuotas darbas įgalino ats. ltn. Leoną Prapuolenį paskelbti Lietuvai ir pasauliui, kad sukilimas prieš rusus įvyko, kad Lietuvoje atstatyta laisvė ir nepriklausomybė ir kad sudaryta Laikinoji Vyriausybė.

Tuo metu, kai plk. Vėbra su savo daliniu dirbo radijo stoty, Rudokas su savo daliniu užėmė telefono centrinę, sunaikino rusų karinę centrinę, tačiau paliko miesto telefonus geram stovy.

Šis sumanus Rudoko veiksmas įgalino po-

Leonas Prapuolenis

grindžio vadovybę išlaikyti ryšius su visais kovos vienetais, išsimėčiusiais nuo Viliampolės iki Aukštosios Panemunės, kai tuo tarpu rusai, pradėję susižinojimo galimybę, skubėjo apleisti Kauną. Šis veiksmas, sukėlęs paniką rusų kariuomenėje ir policijoj, išgelbėjo dalį kalinių nuo išvežimo ir kariško bei civilio turto nuo sunaikinimo.

Aštrios kautynės Kaune vyko birželio 23, 24, ir dalinai 25 d. Kovos branduolius sudarė Lietuvių Aktyvistų Fronto nariai. Gretos buvo pildomos kovotojais iš tų, kurie pasirodė ir prisistatė įvairiose vietose. Pradžioje ginklų, ypač sunkesnių, labai trūko. Pagrindžio vienetai turėjo nežymų skaičių kautynėse mažai reikšmingų pistoletų. Nedidelis kiekis geresnių ginklų buvo gauta iš policijos vienetų, perėjusių į sukilėlių eiles. Taip pat kovotojai ginklus pasirūpindavo atimdami juos iš bėgančių rusų. Vėliau atrasti rusų kariški sandėliai su kaupu patenkino reikalavimus.

Sukilimo aukos buvo nepaprastai gausios. Apskaičiuota, kad sukilimo metu visoj Lietuvoje žuvo apie 4000 kovojančių lietuvių. Tai sudaro žymiai daugiau aukų, negu kad jų buvo patirta visais Nepriklausomybės karų metais.

1941 m. sukilėlių kapai Kauno kapinėse

Čia norisi prisiminti žuvusius: ltn. Dženkaitį, inž. Milvydą, dr. Stasiukyną, Savulionį. Laikinojoje Vyriausybėje buvo šie karininkai: plk. Škirpa, gen. Raštikis, plk. Šlepetys, plk. Narakas; plk. Bobelis buvo paskirtas Kauno karo komendantu.

Vokiečių okupacija

Po to, kai Laikinoji Vyriausybė 1941 m. rugpjūčio m. sustabdė savo veiklą, Lietuvių Aktyvistų Frontas protestuodamas, kad vokiečių vyriausybė paneigė sukilimo paskelbtą Lietuvos Nepriklausomybę, paruošė tuo reikalu memorandumą ir įteikė vokiečių vyriausybei.

Vokiečiai aštriai reagavo:

1. Uždarė Lietuvių Aktyvistų Frontą.
2. Suėmė ats. ltn. Leoną Prapuolėnį ir išvežė į Dachau koncentracijos lagerį.
3. Visus, pasirašiusius memorandumą, aštriai įspėjo.

Itin aštriai buvo susikirsta su vokiečių pareigūnais, kada pogrindžio paraginti lietuviai visiškai boikotavo SS legiono organizavimą. Kaip represiją 1943 m. kovo 16 d. vokiečiai areštavo 43 lietuvių veikėjus. Jų tarpe: kpt. Noreiką, mjr. Puodžių, plk. Naraką, plk. Mačioką. visus juos uždarė į Stutthofo koncentracijos lagerį.

Suorganizavus Vietinę Rinktinę, vokiečiai pasijuto turį lietuviško nacionalizmo židinį, o ne jiems paklusnų karišką vienetą. Suėmė gen. Plechavičių bei jo štabą ir išvežė į Latvijos kalėjimus. Plk. Urbo-

ną, štabo viršininką, uždarė į Stutthofo koncentracijos lagerį. Nuginkluojant karius, buvo pasipriešinimų ir susišaudymų ir, žinoma, žuvusių karių. Marijampolėje suimtus jaunus lietuvius karius uždarė kalėjiman, dalį jų sušaudė.

Jauni lietuviai išeina į miškus

Rusams antrą kartą okupavus Lietuvą 1944 metais, jauni lietuviai, daugumoj kariai, pasitraukė į miškus, į pogrindžio gyvenimą ir rengėsi kovai su okupantu.

Kasgi išvedė šį brangų mūsų jaunimą tokiai neįlygiai kovai, tokiam žiauriam būviui ir likimui? Juk jie galėjo rasti priedangą krašte, arba pasitraukti į vakarus, kaip daugelis iš mūsų padarėm.

Tokia dvasinė būklė išvedė mūsų kovotojus į pogrindžio gyvenimą, ir šis kovotojų užsidegimas nenyko, bet stiprėjo metams augant pogrindy. 1947 m. kovo 22 d. pogrindžio leidiny kovotojai rašo: "Okupacija, Vergovė, Despotiška tironija. Kiek tuose žodžiuose slypi kančios, skausmo, dusinančios mardėjimo tamsos, šlykščiausio žmogaus teisių sutrempimo, pikčiausios savavalės. Lietuva — neregėtas pasaulio istorijos kapinynas: kapų duobėse guli išniekinti didvyrių lavonai, o ant kapo viršaus rymo prikalti prie vergovės kryžiaus okupanto despotiškomis rankomis gyvieji lietuviai".

"Ar dar yra gyvų lietuvių?" — klausia autorius "Gyva yra kovojanti už laisvę Lietuva, kovoją laisvės kovotojai — partizanai. Ta kovojanti Lietuva yra

Juozas Lukša, partizanų vadas (prieky kairėje), 1947 metų gruodžio mėnesį išvyksta kelionėn į Vakarų. Jį palydi ginkluotas partizanų būrys.

gyva — čia yra milžinų kapai ir jų ainiai”. Ta kovojanti Lietuva savo milžindarbiais ir negirdėta tėvynės meilės liepsna nušvietė kitiems lietuviams kelius į savo gretas. Kovojanti Lietuva žengia vieninga, drąsi ir tikinti.” Straipsnis baigiamas Bernardo Brazdžionio žodžiais:

*“Šaukiu balsu dievų ramovės
Ir jūsų krikšto atgaila šviesia;
Stovėkit amžiais čia tvirti, kaip saulė stovi—
Šaukiu aš, jūsų protėvių dvasia.”*

Sunkus buvo laisvės kovotojų kelias, gal sunkiausias bet kada sutiktas mūsų istorijoje, mūsų išgyvenimuos, o tačiau pasaulis netiki, kad taip yra buvę, kad taip galėjo būti.

Vardų, veidų laisvės kovotojų eilėse... tai sąrašas be galo, neišsemiamas, neužbaigiamas.

Prisiminkime čia tik tuos, kurie savo veiksmais paliko mums neišdildomą atmintyje įspaustą vazdą — kovojančio, su ginklu žūstančio Lietuvos kario:

Majoras Bulvičius — sukilimui davęs apipavidalinimą, jo reikalingumą, jo reikšmę. Jis buvo sukilimo dvasia.

Daumantas — kurio vardu puošiasi ne vienas lietuvių tautos vienetas; ne viena lietuvių šaulių kuopa.

Veverskis — kuris savo užsispyrimu ir gal giliu numatymu išaugino Lietuvos Laisvės Armijos sudariusį pagrindą 1944 - 1953 metų lietuvių laisvės kovoms.

kpt. Noreika — kovojęs gen. Vėtros vardu.

plk. Vitkus — kovojęs Kazimieraičio vardu.

lt. Ramanauskas — kovojęs gen. Vanago vardu

kpt. Žemaitis — kovojęs gen. Vytauto vardu.

Jis vienu laikotarpiu, 1949 - 50 metais, buvo išrinktas visų laisvės kovotojų vadu. Maždaug tuo pat metu

pogrindyje buvo suorganizuota Krašto vyriausybė ir kpt. Žemaitis buvo išrinktas Valstybės Prezidentu.

Jį, susirgusį, rusai surado ir žiauriai nukankino. Manoma, kad žuvo apie 30,000 kovotojų vyrų ir moterų. Jie žuvo, nes tikėjo nemaria Lietuva, protėvių žeme, o taip pat ir pareiga tėvynei. Jie tikėjo ir pasaulio sąžine.

Mes švęsdami Kariuomenės dieną, prisimename jos kūrimosi ir bujojimo laikus. Lietuvos laisvės kovotojai miškuose irgi šventė, irgi minėjo Kariuomenės šventę. Jie tada su pagarba minėjo mūsų kariuomenę, jos žygius ir jos vadus. Visad su pagarba prisiminkime juos ir mes.

Nežinomo kareivio kapas

SAULĖS - ŠIAULIŲ MŪŠIS 1236 METAIS RUGSĖJO 22 DIENĄ

(Tąsa iš Kario Nr. 8)

ZIGMAS RAULINAITIS

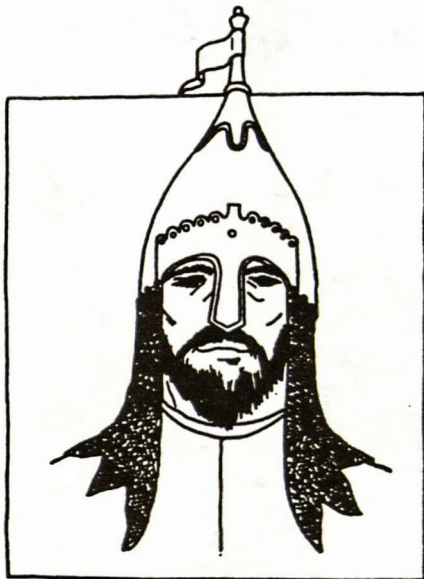
Iš tų eilučių matyti, kaip kryžininkų dalinių manevras surasti šalutinį kelią, kad nereikėtų pulti per Mūšos brastą, nepavyko. Tada lietuviai perėmė veiksmų iniciatyvą į savo rankas ir puolė svyruojančius ir jau psasimetusius vokiečius kryžininkus ir "privertė" juos kautis nepalankiausiose sunkiai šarvuotiems²⁸ raiteliams sąlygose, todėl

Jų gynimasis pelkėje buvo silpnas,

padarė išvadą kronikininkas.

*Ir kaip bobas juos išmušo.
Gyvasties man gaila vyrų,
Nesigindami kam žuvo.
Daug jų matėsi pakrikus,
Jie namon pasprukti bandė.*

Tais žodžiais kronikininkas aiškiai pasakė, kad kryžininkų tarpe kilo panika ir gelbėdamiesi jie pradėjo blaškytis ir bėgti pelkėtiais Mūšos aukštupio

XII – XIII a. slaviškas šalmas

krantais atgal į Livoniją. Tas įvyko po to, kai susikovus krito abu jų vadai, Dannenbergas ir Haseldorfas, ir kiti n mėginę priešintis:

“Tada kilo panika, kuri didėjo lietuviams apšaudant strėlėmis ir svaidomom ietimis. Lengvai ginkluoti pėsti ne vokiečiai, o taip pat ir pussunkiai šarvuoti vokiečiai ir rusai veržėsi per pelkę iš kairės ir dešinės”. (Benninghovenas, 345 p.).

Žinoma, nemažas skaičius kryžininkų, palikę arklius, mesdamiesi į kelio abu šonus, laimingai pasiekė Mūšą, ją perbridę ar perplaukę, pasileido šiaurėn į Žiemgalą ir toliau Rygos link. Tačiau, Žiemgaloje jų nelaukė pyragai:

*Tuos žiemgaliai tuoj nudėjo.
Ir žiauriu būdu nukovė
Draug turtingus ir beturčius.*

Mat, vakarinė Žiemgala dar tebebuvo nepavergta ir ten žiemgaliai stipriai priešinosi vokiečių okupacijai. Bėgančiųjų livoniečių nelaimei, kelias, pagal kurį bėgdami jie orientavosi, buvo flankuojamas žiemgalių pietinės pilies Sidabros (4 km į vakarus nuo Jonišio), stovėjusios Sidabros up. ir jos dešinio įtako Vilkiausio santakoje. Kiek toliau į vakarus ir į šiaurę buvo ir kitos vakarinių žiemgalių pily: Zagarė, Raktė, Silenė, Sparnė ir pagaliau Tervetė, jų sostinė. Kai tik žiemgaliai pajuto, kad vokiečiai bėga iš mūšio lauko, tuoj pradėjo iš savo pilių, ypač artimiausios Sidabros, gaudyti juos ir žudyti.

Tačiau grįžkime į šiuo metu tebesiaučiantį mūšį prie Jauniūnų. Kronikoje paskutinis mūšio veiksmas vaizduoja narsų kalavijuočių pasipriešinimą ir jų žlugimą. Kryžininkų vadams kritus ir jų daliniams panikoje išsiblaškius po pelkes, drausmingi kalavijuočiai su prisijungusiais kryžininkų riterių likučiais susitelkę, tačiau nejudrūs dėl mažo ploto — Jauniūnų salos pelkių vietovėje, negalėdami pulti, gynėsi nuo juos apsupusių žemaičių ir aukštaičių. Raitas, tačiau stovintis vietoje, riteris tampa visiškai

neveiksmingas ir, nežiūrint jo paties ir žirgo gerų šarvų, pagaliau būna sudorotas svaidomais ginklais:

*Gynėsi, kaip tink didvyriams,
Kol žirgai kovojant krito.
Dar jie gynėsi ir pėsti
Ir ne vieną čia nudėjo,
Kol jie liko nugalėti —
Volkevins geras viršininkas
Brolius savo vis dar guodė.
Keturs dešims aštuoni krito,
Tuos lietuviai kiek atstūmę,²⁹
Mūšio sambrūzdyje basliais³⁰
Tuoj beveizint ir išmušo.
Jų vėles tesaugo Dievas,
Jie garbingai tada žuvo,
Draug ir daugel maldininkų,
Dievas turi jų pasigailėti
Dėl mirties jų, dėl žiauriosios
Jų vėles visas išgelbėt.
Taip tad Volkevins viršininkas
Draug su broliais yr pražuvęs.*

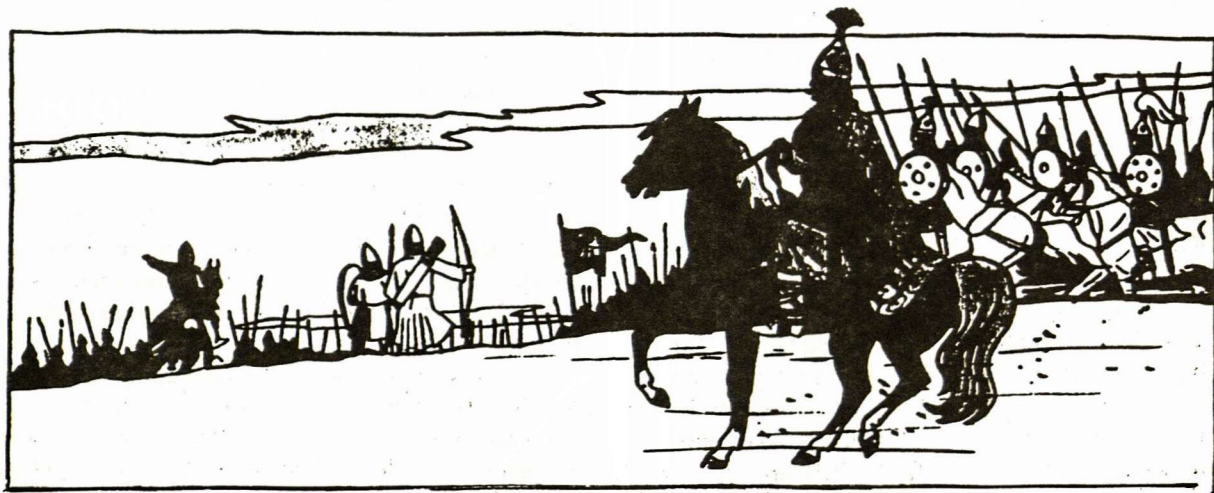
Kai kuriems tyrinėtojams neaiškumą kelia kronikos eilutė, kur sakoma, kad lietuviai nukovė paskutinius riterius su basliais, kaip kan. Žadeikos vertime yra pasakyta. Eilutė “zu lest mit boumen velten tot” pažodžiui veržiant, skamba: “Pagaliau medžiais juos užmušė”. Dėl tų “medžių” yra įvairių nuomonių, pvz. pagal J. Voigtą (II t. 337 p.): “Laukiniai lietuviai puolė paskui bėgančius kariuomenės likučius ir kadangi jiems jau trūko svaidmenų, o ginklai nebetiko daugiau kovai, tai buvo raunami iš žemės medžiai ir ką tik pavijo iš

krikščionių kariuomenės be pasigailėjimo jais nudėjo”.

Tokį tų “medžių” keistą ir neįmanomą pavartojimą, kurį F. Benninghovenas pavadino fantastišku, o dr. Z. Ivinskis savo darbe pakartojo, reikia visiškai atmesti. Ar kas nors mėgino išrauti su šaknimis jauną ąžuoliuką ar pušaitę?

F. Benninghovenas aiškina, kad tie “medžiai” reikia suprasti ilgus iečių kotus, arba kuršių ir kitų baltiečių vartotas ilgas ietys su dvigubais smaigaliais, kurių vienas buvęs lenktas, patogus smūgiui (346 p. 66 past.).

Lietuvių lengvųjų raitelių taktika yra aiškiai uždokumentuota Livonijos Henriko kronikoje, aprašant 1208 m. žiemgalių ir kalavijuočių būrio bendrą žygį į Lietuvą (į Šiaulių sritį, ar į Nevėžio aukštupį). Pagrindiniai ginklai, kuriais lietuviai sunaikino šarvuotus raitelius, buvo svaidomieji, būtent, svaidomos ietys ir medinės svaidomos kuokos ar buožės. Tuos ranka svaidomus ginklus jie vartojo “tai pasitraukdami, tai persekiodami”, taigi būdami judrūs, supdami ir puldami priverstą nejudėti priešą. Virtę nejudrūs riteriai Šiaulių mūšio lauke buvo išmušti žemaičių svaidomom medinėm kuokom (“baum”) ir svaidomomis ietimis. Galimas dalykas, kuokų smūgiai per kojas parmušdavo žirgus, (“kol žirgai kovojant krito”), ir taip būdavo nupėstinamas šarvuotas raitelis. Pagaliau, ta kronikos eilutė, kuri sako, kad riteriai buvo “šen ir ten vaikomi”, paliudija, kad jie keliu ar šalia jo judėjo įvairiom kryptimis, kad išvengtų lietuvių svaidmenų, patys negalėdami lietuviams pakenkti.

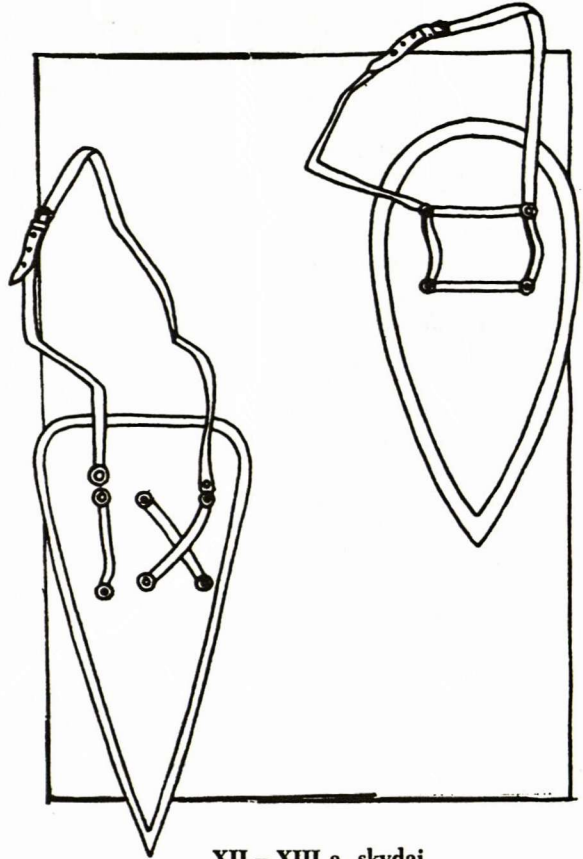

Šarvuoti riteriai XII - XIV a.

Lengvai ginkluoti ir pėsti besikaudami pelkėtoje vietovėje lietuviai buvo judresni ir kovingesni už šarvuotus raitelius klampynėje.

Skaitant Šiaulių mūšio eigą Eiliuotoje Kronikoje, į akis krinta visiškai užmiršti lybiai, latviai ir estai,³¹ lyg ten jų nebūtų buvę, tuo tarpu į žygį jie irgi vyko. Atrodo, kad kaip tik šių vokiečių pavergtų Livonijos tautų kariai pajuto, kad yra supami. Kai rugsėjo 22 d. rytą prasimušti per Mūšos brastą nepasisekė, jie pirmieji pradėjo bėgti iš mūšio lauko, kur kas gali.³² Paprastai didžiausia panika kyla kaip tik užpakaliniuose daliniuose, ypač gurgulėje. Tais laikais, kai kronikininkas eiliavo savo veikalą, buvo svarbu iškelti ordino riterių karžygiškumą ir jo misijos pasisėkimą, todėl buvo nepatogu parodyti, kad jo valdomos Livonijos tautos, nors ir apkrikštytos, vis tik liko neištikimos vokiečiams, nei Bažnyčiai, todėl apie jas mūšyje ir nutylima.

Šiaulių mūšio svarbumas matuojamas dar ir dideliu žuvusiųjų skaičiumi. Pagal F. Benninghoveną, žuvo beveik pusė to meto ordino karinių jėgų (348 p.). Eiliuotoje Kronikoje rašoma apie 49 riterių kalavijuočių (su magistru) žuvimą, nors nesakoma, kiek riterių kryžininkų žuvo (išskyrus Dannenbergą ir Haseldorfą). Tačiau, ta kronika buvo parašyta apie 1295-97 m., tai yra, maždaug 60 metų po mūšio. Kiti, taip pat vėliau rašyti šaltiniai mini įvairius skaičius, pvz. ordino kronologai — 52 riterius. Popiežiaus rašte (1237.V.14), apie kryžiuočių ir kalavijuočių ordinų susijungimą sakoma, jog žuvo 51 riteris. Tačiau įdomiausias ir gal net svarbiausias tuo reikalu liudininkas, kuris nurodo net 61 žuvusį riterį kalavijuočių (įskaitant ir mag. Volkviną), tai, mums jau pažįstamas, abiejų ordinų susijungimo jaunas liudininkas, o vėlesnis kryžiuočių ordino vyriausias magistras (Hochmeister) Hartmannas von Heldringen. Jo ilgas raportas apie abiejų ordinų susijungimą yra vienas iš svarbiųjų to meto dokumentų. Jei kiti autoriai — kronikininkai, rašę apie tą mūšį, galėjo turėti tam tikrų tendencijų mažinti savųjų, tuo pačiu ir kalavijuočių nuostolius, tai Heldringen, kuris savo raporte apie tuos įvykius, tarp kitko, įrašė, „ich habe das gesehen und gehort yn meinem anwesen“ (jo akivaizdoje kurijoje buvo gautas pranešimas apie pralaimėjimą ties Saule), turėjo tikslą savo raporte perduoti „kaip iš tiesų ten buvo“. Pats būdamas kryžiuotis, jis negalėjo turėti jokio tikslo nuslėpti, ar mažinti kalavijuočių tikruosius nuostolius mūšyje. Dėl šių

XII – XIII a. skydai

motyvų ir reikėtų remtis ne vėlesniais Eiliuotosios Kronikos nežinomo autoriaus, kalavijuočių šalininko, greičiausiai tendencingais duomenimis, bet neutralaus, to meto akivaizdaus liudininko Heldringeno liudijimu, ir Saulės - Šiaulių mūšyje žuvusių kalavijuočių riterių skaičių žymėti — 61, bet ne 487, kaip dabar yra priimta istoriografijoje.³³

Iš viso žuvusių livoniečių kairuomenės karių skaičius, be lakoniškų „daug“, „didelė daugybė“, istoriniuose šaltiniuose nėra tiksliai nustatytas. Vėlesni kompiliuoti aprašai kalba apie 2-3000 žuvusių. Todėl yra svarbus rusų metraščių liudijimas, kad iš Šiaulių mūšio „tik kas dešimtas sugrįžo į savo namus“.³⁴ Tas rusų metraščio įrašas paliudija, kad Šiaulių mūšis buvo, tikra prasme, naikinimo mūšis.

Beveik visi autoriai, tyrinėję Šiaulių mūšį, siūlo darbą tęsti archeologams, atlikti kasinėjimus nustatytoje vietoje ir žiūrėti, gal žemė gilesniame savo sluoksnyje bus išlaikiusi kokių mūšio žymių: ginklų, aprangos dalių, ypač žirgo, na ir žuvusiųjų kaulų

liekanų. Tuo atžvilgiu yra įdomu, kad Jauniūnų vietovėje yra rasta atsitiktinių būdingų radinių. Apie tai rašo istorikas R. Batūra (Mokslas ir Gyvenimas, 1983 m. 10 Nr.):

“Šio ploto viduryje dabar yra Kazio Aliulio sodyba (Janiūnų k., Jonišio raj.), jos apylinkėse K. Aliulis radęs kalaviją, taip pat senovinį kirvį, peilį bei ietigalį. Čia, prie išėjimo iš senosios Šiaulių žemės, lietuviai atkirto kelią besitraukiančiam priešui... Kautynių vietą prie Mūšos gal vertėtų pažymėti paminkliniu akcentu”.³⁵

Mūšio pasekmės

Šiaulių mūšio pralaimėjimas sukūrė Livonijos valstybę iš pagrindų. Tuoj sukilo žemaičiai ir kuršiai, sujudo sėliai ir Saaremos estai. Išsigelbėjimo kalavijuočiai ieškojo greitai susijungdami su kryžiuočiais. Abiejų ordinų oficialus susijungimas įvyko praėjus aštuoniems mėnesiams po Šiaulių tragedijos, kai Grigalius IX, gavęs žinią³⁶ apie Šiaulių mūšio pralaimėjimą, atvykusius į Viterbo, Italijoje, kalavijuočių atstovus įvilko į kryžiuočių ordino rūbus, įpareigojo vykdyti to ordino regulą ir 1237 m. gegužės 14 d. išleido tuo reikalu raštą.

Jei Šiaulių mūšio pasekmės buvo sunkios Livonijai, tai Lietuvai ta pergalė reiškė pirmojo jai paskelbto kryžiaus karo laimėjimą sujungtomis jėgomis. Ta pergalė sustabdė kalavijuočių grėsmę keliolikai metų ir davė progos Mindaugui vienyti ir tvirtinti iš vidaus Lietuvos valstybę:

“... be Šiaulių laimėjimo tolimesnis lietuvių valstybės kūrimas būtų buvęs vargingas, nes vokiškas jėžūlumas būtų dar įkyriau smelkęsis į Lietuvos žemę. Tuo tarpu ryški lietuvių kariuomenės persvara ne tik atšipino metams kitiems vokiečių veržlumą, bet dar labiau užkūrė pačių lietuvių aktyvumą. Dėl šio aktingumo iš Padauguvio šalies pradėta vokiečių ekspansija turėjo sustoti prie XIII amžiaus pradžios sienų. O tai ir yra pats svarbiausias Šiaulių kautynių laimėjimas” (S. Sužiedėlis, 50 p.).

Tuojuo po Šiaulių pergalės galime pastebėti 1237 - 1239 m. greitą lietuvių galios plitimą pietų ir rytų kryptimis, privedusį to šimtmečio viduryje ir vėliau prie “lietuvių didvalstybės susidarymo” (F. Benninghovenas, 352 p.).³⁷

“Lietuviams Saulės mūšio laimėjimas buvo jų genialaus mūšio plano ir narsios kovos už tautos laisvę apvainikavimas, kurią jie pergalingai atlaikė. Ta pergalė šiaurėje atpalaidavo jiems rankas prieš Rusiją ir taip virto svarbia sąlyga būsimos lietuvių

didvalstybės sukūrimui. Nuo to laiko kalavijo misijai jau niekadoms neužteko jėgų galutinai užkariauti Žemaičius”, (t. p. 347 p.).

Po Šiaulių mūšio per ištisus aštuonerius metus Livonijos vokiečiai nedrįso pulti Lietuvos. Lietuviai gi, palikdami Livoniją ramybėje, turėjo gerą progą gyviau pasireikšti prieš lenkus ir Rusiją.

I š n a š o s :

- 35 “Ties Saule buvo kritę šešių tautų kariai. Pagal rusų šaltinius, tik kas dešimtas krikščionis vėl išvydo savo tėviškę. Tačiau, nei joks akmuo ar kryžius nepaženklina šiandien tą vietą, kur po 43 metų svyrujančių kovų, Livonijos ordinas gavo mirtiną smūgį”. (F. Benninghovenas, 347 p.).
- 36 “Kai tik laivininkystė vėl prasidėjo, kalavijuotis Gerlach Rode (iš Rygos) išplaukė į Vokietiją su uždaviniu pranešti Vakarams apie didįjį likimo smūgį ties Saule ir paskubinti susijungimą su vokiečių ordinu. Darydamas vidutiniai po 40 km per dieną, Gerlachas tą, daugiau kaip 1500 km ilgumo, kelią nuo Liubeko į Viterbo (jodamas pro Marburgą) galėjo atlikti per maždaug 40 dienų. Kadangi jis atvyko ketetą dienų prieš 1237 m. V. 14 d., tai jis turėjo išvykti iš Liubeko apie balandžio 1 d. Išvykimui iš Dauguvos žiočių reikėtų skirti kovo vidurį. Tokia laivininkystei nepaprastai ankstyva data tik rodo, kaip labai Rygos biurgeriai rėmė tą svarbią pasiuntinybę, nes tada prekybininkai valdė jūrų kelius ir kelionei duodavo laivą”. (Ten pat, 352 p.).
- 37 Tuo tarpu dr. Ivinskis rašo: “Vertinant čia aprašomųjų kautynių reikšmę istoriniai, reikia pasakyti, jog ji istoriografijoje yra truputį perdėta” (42 p.). Kodėl? Nes tuo vienu žygiu vokiečiai negalėjo užkariauti ir okupuoti Žemaitijos. Tačiau jis pripažįsta, kad tas mūšis lieka ankstyviausias stambiausias lietuvių laimėjimas XIII amžiuje, jei neskaityti 1260 m. Durbės mūšio.

ŠIAULIŲ MŪŠIO EIGA

1. 1236.II.19
Popiežius Grigalius IX išleido bulą, skelbiančią Vokietijos šiaurinėse provincijose kryžiaus karą prieš pagonis — lietuvius.
2. V. — VII.
Vokiečių kryžininkų ir livoniečių kariuomenė telkėsi Rygoje žygiui į Lietuvą.
- 3.IX.9 rytas.
Žygis nuo Mežuotinės Šiaulių link.
4. IX.11 vakaras.
Livonijos kariuomenė pasiekė Mežuotinės pilį ir sustojo vienos dienos pastoviai. Ten prisijungė da-

PIRMAME HUSARŲ PULKE 1935 - 1940 METAIS

(Tęsa iš "Kario" Nr. 8)

STASYS KUZMICKIS-KUZĖ

Jaučiausi nejaukiausiai prie aukštesnio laipsnio karininko. Plk. ltn. Vilimas, pastebėjęs mano varžymąsi, įpylė į mano stikliuką krupniko ir pakėlęs į mane pratarė: "Sveikas, leitenante, tegu šis pirmas stikliukas veda mus į husarų draugystę." Aš pasijutau laisviau ir kalba užsimezgė. Atvykus daugiau karininkų, plk. ltn. Vilimas nuėjo prie stalo, kur sėdėjo mjr. Labutis ir mjr. Skriptūnas. Aš ir kpt. Kisielis likome dviese, ir aš pradėjau jo klausinėti apie husarų pulko pradžią ir jo žygius.

— Matai, tai ilga istorija, — kalbėjo kpt. Kisielis, — bet jei tau įdomu, aš šį tą galiu papasakoti.

Kpt. Kisielio kuklumas ir įdomūs jo pasakojimai skatino mane kuo daugiau sužinoti apie husarus. Ir taip per keletą vakarų aš sužinojau, kad husarų pulkas pradėtas formuoti Kaune 1919 m. sausio mėn.. Tų metų pabaigoje jau buvo suformuoti keturi eskadronai ir mokomasis eskadronas.

Kovose su bolševikais, bermontininkais ir len-

kais husarai veikė atskirais eskadronais, net būriais. 1922 m. pavasarį hurarai perkelti į Kauną, prie Kipro Petrausko gatvės, į nuolatinę stovyklą ir buvo pavadinti "1-mas husarų Didžiojo Lietuvos Etmono Kunigaikščio Jonušo Radvilos pulkas". Pulku buvo įteikta vėliava su įrašu: "Nugalėsime ar mirsim". Ramovės salės kampe stovėjo didingas Jonušo Radvilos biustas.

Pirmasis husarų pulko vadas buvo švedų mjr. Hoegeris ir kiti. Po jų pulko vadais buvo kpt. P. Plechavičius, karininkas Engmanas, plk. ltn. Bačkus, gen. št. plk. Valušis, plk. ltn. Labutis, gen. št. plk. Kriaunaitis.

Pulkui esant Marijampolėje, 1940 m. vasarą gen. št. plk. Kriaunaitis buvo atleistas iš pulko vado pareigų ir pulko vadu paskirtas kpt. Šablovinskas.. Po jo pulko vadu buvo plk. K. Gudelis. Du paskutiniai pulko vadai buvo paskirti J. Paleckio nurodymais. Jie abu dingo be žinios.

Neprisimenu koks ūkio dalinys buvo pulke

liniai, atplaukė Lielupe ir atgabėnę kariuomenės reikiamus išteklius.

5. IX.13.rytas

Žygis nuo Mežuotinės Šiaulių link.

6. IX.15 vakaras.

Livonijos kariuomenė pasiekė Šiaulių apylinkę ir įsikūrė stovykloje ("maja").

7. IX. 16-19.

Grobimo veiksmai Šiaulių apylinkėse.

8. IX.20

Livonijos kariuomenė su grobiu rinkosi į stovyklą.

9. IX.21 rytas

Pradėtas žygis iš stovyklos atgal į Livoniją.

10. IX.21 pavakarys.

Lietuvių užtvara prie Mūšos brastos sustabdė Livonijos kariuomenės žygį.

11. naktis iš IX.21 į 22 d.

Livonijos kariuomenė nakvojo Janiūnių pakilime ir ant žygio kelio tarp Mūšos ir Svedės upelio.

Lietuvių sutelktos jėgos apsupo livoniečius, atkirsdamas žygio ir pasitraukimo kelius.

12. IX.22

Kautynės prie Mūšos brastos, panika Livonijos kariuomenėje ir kalavijuočių riterių žlugimas.

13. IX.28

Pirmieji bėgliai iš mūšio lauko pasiekė Rygą.

14. 1237.III.vidury

Kalavijuočių pasiuntinys Gerlach Rode iš Rygos išplaukė į Vokietiją.

15. IV.1.

Riteris Rode pasiekė Liubeką.

16. V.10-12.

Rode pasiekė popiežiaus kuriją Viterbo, Italijoje.

17. 1237.V.14

Popiežius Grigalius IX išleido raštą apie kryžiuočių ir kalavijuočių ordinų susijungimą.

Punktų 1, 12 ir 17 datos yra pagrįstos istoriniais šaltiniais, kitos yra išvestinės.

Raitasis žvalgų būrys 1920 m.

prieš man atvykstant. Man atvykus buvo sudarytas ūkio būrys ir jojo vadu paskirtas j. ltn. V. Langas (anksčiau Lange).

Pulko vadas pakvietė mane ir j. ltn. Langą pas save pietums. Jis gyveno Vileišio aikštės pietinėje pusėje, maždaug prieš husarų karininkų ramovę. Mums atvykus pulko vadas supažindino mus su savo žmona. Ji buvo prezidento A. Smetonos duktė. Pietūs užtruko apie 45 minutes ir labai geroje nuotaikoje išsiskyrėm. Mes abu bvome labai patenkinti pulko vado požiūriu į mus. Aš pasijutau kaip tikras šeimos narys husarų pulke.

1935 m. rugsėjo 8-tos Taut. šventėje pulko šarvuotiniai pirmą kartą paradavo pulko sudėtyje ir Kauno visuomenė pirmą kartą pamatė naujas, modernias kovos mašinas, riedančias Laisvės alėja.

Spalio mėn. pradžioje į šarvuočių būrį buvo paskirtas j. ltn. Petras Bratėnas. Buvau patenkintas ir jį pristačiau liktiniais: viršilai Albertui Alytai, psk. Matui Šidagiui, j. psk. Juozui Menkeliūnui ir visiems būrio vyrams. J. ltn. Bratėnui viskas buvo nauja, ir jis viskuo domėjosi. Arklys tai ne šarvuotis — juokavo j. ltn. Bratėnas, — stengsiuosi apsiprasti ir susipažinti su nauju darbu. Spalio mėn. apmokymui pažengus, pradėjome pirmuosius šaudymo pratimus. Pradžioje 5-to p. pulko šaudykloje Panemunėje, vėliau Klebonišio šaudykloje.

Lapkričio mėn. pradžioje į pulką atvyko naujokai. Pulko adjutantas man pranešė, kad apie 15 val. būčiau pulko rajone naujokų pasirinkimui. Pagal etatus būryje turėjo būti 2 karininkai, trys liktiniai ir 30 vyrų šarvuočių tarnybai. Šarvuočių rinktinė pali-

ko tik 17 vyrų, tad 16 vyrų papildymą turėjau gauti iš naujokų.

Man atvykus į pulko rajoną, naujokai buvo sustatyti eilėje. Pristačiau pulko vadui. Mjr. Andriunas kreipėsi į naujokus, baigusius 4 gimnazijos klases ir daugiau, išeiti į priekį. Eskadronų vadai rinkosi sau vyrus, kurie po pagrindinio apmokymo galėtų būti raštininkais, ūkvedžiais ir pan. Aš laukiau, kada p. vadas leis man pasirinkti naujokus.

Antra naujokų grupė buvo tie, kurie baigė pradžios mokyklos 6 skyrius ir iki keturių gimnazijos klasių. Tai grupei pažengus pirmyn p. vadas davė man ženklą iš jos pasirinkti 8 vyrus. Liko joje tik keli vyrai. Vienas iš eskadrono vadų man prikišo, kad per daug noriu. Į tai aš nekreipiau dėmesio. Dar gavau 8 vyrus iš trečios grupės. Jie visi buvo raštingi.

Tenka pastebėti, kad mūsų kariuomenėje (ir visoje Lietuvoje) visi šoferiai, be mašinos vairavimo apmokymo, turėjo praeiti pagrindinį mechaniko kursą. Pratimuose, kelionėje, tokios kliūtys, kaip benzino nepadavimas, stoka kibirkštis, padangų pakeitimas, kamerų lopymas, turėjo būti atliktas šoferių. Kadangi mūsų šarvuočių sankabos buvo silpnos ir blogame kelyje sudildavo, tad šarvuočių šoferiai buvo treniruojami kaip pakeisti sankabą. Per šešias valandas du šoferiai sugebėjo pakeisti sankabą.

Pagrindinis naujokų apmokymas tęsėsi apie tris mėnesius. Po apmokymo reikėjo 8 vyrus siųsti į Auto rinktinę šoferio leidimui gauti. Iš 16 vyrų visi norėjo vykti į Auto rinktinę Šančiuose. Reikėjo daryti atranką. Aštuoni vyrai išvyko į šoferių kursus ir po trijų mėn. visi grįžo kaip kvalifikuoti šoferiai lengvoms mašinoms ir iki 3-jų tonų sunkvežimiams. Vietoje teko juos treniruoti, kad galėtų savistoviai vairuoti šarvuotį. Visi šarvuočių šoferiai turėjo atlikti šaudymo pratimus iš sunk. kulkosvaidžio ir oerlikonų (20 mm. pabūklas). Šarvuočio tarnyba susidėjo iš penkių vyrų. Bokštelyje sėdėjo kulkosvaidininkas ir pabūklininkas. Pastarasis buvo šarvuočio viršininkas (pagal etatus karininkas). Priekyje sėdėjo šoferis ir kulkosvaidininkas. Penktasis buvo prie užpakalinio vairo — tai turėjo būti įgudęs vairuotojas — šoferis.

Šarvuočių rinktinės palikti liktiniai husarų psk. buvo įgudę šoferiai, taip pat gerai valdė kulkosvaidį. Po kelių mėnesių apmokymo šarvuočių tarnyba buvo tinkamai paruošta.

Sporto srityje nebuvo irgi atsilikę. Turėjome priemones ir jas naudojome. Su apgailėstavišku tenka pasakyti, kad mano supratimas sporto reikaluose nesutiko su viršilos Alytos nuomone. Jaunas, sveika, gražiai nauaugęs viršila nenorėjo būti

Kavaleristai sportuoja

pavyzdžiu savo vyrams. Jo nuomone šoferiui mankšta nereikalinga. Išvadoje jis, komandos keliu parašydamas raportą, prašė būti atleistas iš šarvuočių būrio. Jojo prašymą p. vadas patenkino. P. vado sutikimu, psk. M. Šidagis buvo paskirstas būrio viršila, kiek vėliau j. psk. Bronius Šimkonis buvo priimtas liktiniu į šarvuotą būrį. Su tuo kadru dirbau iki 1940 m. rudens, t.y. iki pulko išformavimo.

1935 m. gruodžio mėn. pradžioje parašiau pulko vadui raportą, kad noriu vesti. Pulko vadas ant raporto uždėjo rezoliuciją: "Kpt. Čipliui praveisti kvotą." Sutikimas buvo duotas. Apie 1935 m. gruodžio 20 dieną susitikau Vileišio aikštėje mjr. Labutį ir pakviečiau į vestuves. Jis nustebež pažiūrėjo į mane ir užklausė, kiek man metų ir kada vestuvės? Pasakiau metus ir kad vestuvės numatytos gruodžio 25-tą. Mjr. Labutis nusijuokė, pasižiūrėjo į mane ir šypsodamasis pratarė: "Maniau, kad aš vienas toks durnius ir lendu į pavalkus, pasirodo ir daugiau tokių yra." Ir toliau juokdamasis tarė: "Mat ir aš vedu 25 gruodžio, tad suprask, kad negaliu tau padėti užsidėti pavalkus ant pečių." Dar užklausė, ar būsimoji žmona dirba, atsakius, kad studijuoja ekonomiją V.D. universitete, palinkėjome vienas kitam laimingo vedybinio gyvenimo.

Po vestuvių apsigyvenau Ukmergės plente, netoli nuo husarų kareivinių ir vėliau persikėliau į Tulpių g-vę prie Kauko laiptų.

Naujųjų 1936 metų sutikimas praėjo gražioje nuotaikoje. Ramovėje jautėsi draugiška nuotaika. Po Naujų metų pulko vadas paskyrė mane pulko sporto vadovu ir taip pat įtraukė į pulko budėtojų sąrašą. Budėti pulke tekdavo kas 3 savaites (maždaug). Budint pulke teko arčiau susipažinti su husarų kareivinėmis, virtuve ir arklidėmis. Rūkymas arklidėse buvo griežtai uždraustas. Pulko budėtojo pareiga buvo prižiūrėti tvarką arklidėse ir net du kartus nakties metu lankyti arklides. Tenka paminėti, kad man būnant pulko budėtoju jokių ypatingų įvykių nebuvo.

Gėrėjaisi gražia pulko tradicija — velykiniais pusryčiais. Gražiai išpuoštoje valgykloje visi husarai (išskyrus tarnybas) sėdėjo prie bendro stalo ir laukė pulko vado. Jam atvykus, po pasisveikinimo ir trumpos kalbos, kunigas Kazimieras Juška (garsus ir žinomas pamokslininkas) atkalbėjo maldą ir po to vyko pusryčiai, pradedant Velykų margučiais. Nesijautė įtempimo, atrodė, kad tai viena, didelė šeima susirinko atšvęsti Velykų — Kristaus prisikėlimo šventės.

Tuojuo po Velykų 1936 m. gavau įsakymą vykti į Gaižiūnų poligoną šaudymo pratimams. Stovykla buvo apie du kilometrus į pietų rytus nuo Rūklos dvaro, ant Neries kranto. Man į stovyklą atvykus, radau ten Šarvuočių rinktinės vieną lengvą tankų kuopą, vadovaujamą lt. Prano Ambroziūno. Jis ir buvo tos mažos Šarvuočių stovyklos v-kas. Maistas buvo pristatomas iš Gaižiūnų poligono virtuvės.

Su lt. Ambroziūnu sustatėme apmokymo ir šaudymo programas. Programos originalą nusiunčiau pulko vadui.

Į tą stovyklą buvo atsiųstas Latvijos kariuomenės šarvuočių leitenantas (jei neklystu, tai buvo Janis Klavinš). Jis greitai su mumis susigyveno ir keturios savaitės greit prabėgo. Šaudymo pratimai buvo atliekami iš stovinčių mašinų iki 500 metrų atstumo ir važiuojant mažu greičiu iki 200 metrų.

Tenka pastebėti, kad šaudymo pratimuose aukštesnieji viršininkai visai nebuvo apsilankę.

Kaip minėjau, pulko vadas paskyrė mane pulko sporto vadovu. Perėmęs ir susipažinęs su sporto turtu, pradėjau teirautis ir ieškoti eskadronuose krepšininkų, futbolistų, lengvos atletikos mėgėjų ir panašiai. Eskadronų vadai mano sumanymams 100 nuošimčių pritarė. Vargais negalais sudariau kre-

Tautos šventės parade 1936 m.

pšinio komandą. Jos vadovu buvo muzikantų komandos būrininkas Plačėnas. Jis buvo labai vikrus ir puikiai valdė sviedinį. Jo metamas sviedinys dažniausiai įkrisdavo į krepšį.

Parinktieji krepšininkai ne visuomet atvykdavo į treniruotes. Priežastys: sargyba, vidaus tarnyba ir panašiai. Po kelių treniruočių pranešiau p. vadui ir prašiau jojo sutikimo, kad leistų žaisti su kitų dalių krepšininkais. P. vadas sutiko. Pirmos rungtynės įvyko su Priešlėktuvinės rinktinės krepšinio komanda. Rezultatai buvo mums liūdni 30 x 70 (maždaug). Pranešiau pulko vadui ir jis juokdamasis pasakė, kad kitą kart mums geriau pavyks. Vėliau žaidėm su kitų dalių krepšininkais. Iš visų rungtynių apie ¼ mes laimėjome.

1935 - 36 metų žiemą buvo suruošti pašliūžininkų kursai Panemunėje. Juose buvo apie 20 karininkų iš įvairių dalių. 1936 - 37 metų žiemą pulko vado pageidavimu buvo sudaryta pašliūžininkų komanda - skyrius. Buvo nupirka 16 porų

pašliūžų. 1936 - 37 metų žiema nebuvo gili, neturėjome tinkamo instruktoriaus, o aš pats nebuvau pašliūžininkas. Nors atsirado daug mėgėjų čiuožti ir jie rinkosi rytiniame Ažuolyno pakraštyje, bet rezultatai buvo menki. Sužinojau, kad ir kitose dalyse pašliūžininkai neatliko tinkamų reikalavimų. Buvo prieita prie išvados, kad Lietuvois vietovės sąlygose nėra gerų apylinkių pašliūžininkų - kovotojų veikimui. Atsisakyta nuo pašliūžininkų parengimo.

Prieš pulko štabo pastatą buvo tuščia, nenaudojama aikštė. Pulko vadui sutikus, aikštė buvo išlyginta ir laukėme šalčių. Šalčiams užėjus, pradėjome pilti vandenį į tą aikštę. Ūkio v-kas mjr. Skirpstūnas pastebėjo tai ir patarė neiekvoti per daug pulko vandens. Tuomet, pasitaręs su pulko ugniagesių komandos vyrais, sporto mėgėjais, panaudojome miesto valdybos vandenį. Hidrantas buvo prie mūsų aikštės. Taip per du vakarus aikštė buvo pripildyta, vanduo užšalo ir turėjome puikią čiuožyklą.

Pulkui buvo pirkti 15 porų pačiūžų, betgi šeštadienio ir sekmadienio popiečiais jų neužteko. Teko pirkti daugiau (neprisimenu kiek). Visi čiuožėjai džiaugėsi tuo sportu. Daug civilių vyrų ir mergaičių atvykdavo į aikštę. Apšviestoje aikštėje šeštadienio vakarais kartais pulko orkestras linksmino čiuožėjus savo grojimu.

Jau minėjau — 1936 m., tuoj po Velykų, šarvuotiniai buvo išvykę į Gaižiūnų poligoną šaudymo pratimams. Po pratimų grįžome į Kauną ir rugpjūčio mėn. pulko sudėtyje vėl išvykome į Gaižiūnų poligoną. Šiuo kartu šaudymai buvo antraeilis dalykas. Pagrindinis tikslas buvo bendradarbiavimas, veikimas pulko sudėtyje. Kas prisimename Gaižiūnų poligono smėlynus, tas gali suprasti, kokiose sąlygose šarvuoti auto turėjo veikti. Ir jie kelio sunkumus apeidavo užsidėję vikšrus ant užpakalinių 4-rių ratų. Pulko vadas žinojo šarvuotininkų sunkumus ir visuomet atsiklausdavo šarvuotininkų nuomonės — tik tuomet įsakydavo vykdyti. Mūsų, gi, reikalas buvo rasti tinkamus priėjimus (nors tai būtų ir toliau) prie priešų sparnų.

Atvykus pulkui į poligoną, eskadronai atlikinėjo būrio pratimus, eskadrono sudėtyje ir vėliau pulko ribose. Baigiantis poligono laikui, pulkas veikė pėst. divizijos sudėtyje. Poligono pratimams pasibaigus, pulkas, pilnoje sudėtyje išžygiavo rudens manevrams iš Gaižiūnų, per Jonavą Kėdainių kryptimi. Šarvuočiai atlikdavo žvalgybą, arba saugojo pulko sparnus. Visais atvejais du šarvuočiai veikė kartu, vienas kitą saugodami. Pulkas, pasiekęs Baisiogalą, sustojo postoviui. Kitos dienos ankstų rytą išžygiavo bendra kryptimi Krekenava - Surviliškiai. Man buvo įsakyta likti Baisiogaloje ir 18 val. atvykti į kairį Nevėžio krantą, į pietus nuo Krekenavos (tiksliai negaliu prisiminti punkto). Saulė jau pradėjo leistis, protarpiais linojo. Esant apie 200 - 300 m. nuo tilto per Nevėžį, staiga atsirado tarpininkas ir pranešė, kad tiltas susprogdintas. Netoli nuo tilto, ant aukštumėlės stovėjo manevrų vadovybė. Man liko apie valandą laiko būti nustatytoje vietoje. Radęs šarvuočiams tinkamą poziciją, pasiunčiau du vyrus motociklu su priekaba surasti tinkamą brastą per Nevėžį. Rastoji brasta buvo apie pusės metro gylio, krantai tinkami pravažiavimui užsidėjus vikšrus ant užpakalinių ratų. Du lengvieji kulkosvaidžiai saugojo persikėlimą. Per pusę valandos buvome jau kairiajame Nevėžio krante ir 18 val. prisistačiau mjr. Labučiuviui nustatytoje vietoje.

Po rudens manevrų apmokymas pulke vyko pagal nustatytą programą ir taip įžengėm į 1937 metus.

Pagal 1935 m. kariuomenės pergrupavimo planą, prie kavalerijos pulkų buvo priskirti šarvuočiai. Vėliau Raitoji baterija, trys 20 mm. automatiniai pabūklai "Oerlikon" ir dviratininkų būrys. Tokiu būdu pulko sudėtis sustiprėjo ir ugnies galingumas padidėjo. Oerlikonai buvo pirkti Čekoslovakijoje.

Trys automatiniai pabūklai buvo priskirti prie sunkiųjų kulkosvaidžių eskadrono. Eskadrono vadas buvo kpt. Stravinskas.

Dviračiai buvo pirkti Švedijoje. Dviratininkų būrio vadu buvo j. ltn. Langas. Dviratininkų būrys turėjo tris lengvus kulkosvaidžius ir 30 apkabų po 20 šovinių kiekvieną. Dviratininkai turėjo bendradarbiauti su šarvuočiais. Su j. ltn. Langu priėjom išvados — "geriau nustoti dviračio, negu šarvuočio."

Pradinis dviratininkų apmokymas (be pagrindinio apmokymo) susidėjo iš šio: užsėdimo ant dviračio iš dešinės ir kairės pusės, grandinės priežiūra, kamerų pakeitimas ir pan. Po pradinio apmokymo vyko lauko pratimai: žvalgyba, sauga ir bendradarbiavimas su šarvuočiais.

1937 metais pulko sudėtis buvo tokia:

Pulko štabas — Pulko vadas gen. št. plk. ltn. A. Valušis.

Pulko vado padėjėjas: mjr. K. Labutis.

Adjutantas — ltn. A. Michelevičius.

Ūkio viršininkas — mjr. A. Skirpstūnas.

Ūkio raštvedys — kpt. A. Čiplies.

Iždininkas — kpt. J. Kisielis.

Ūkio skyriaus raštininkas — ltn. J. Civinskas.

Pulko vyr. gydytojas — plk. ltn. gyd. Ūsas.

Padėjėjas gydytojas — ltn. gyd. Kazlauskas.

Veterinarijos gydytojas — kpt. vet. gyd. Buivydas.

Pulko kapelionas — kun. K. Juška.

Pulke buvo keturi kadrų eskadronai ir kiti daliniai.

Mokomasis eskadronas — vadas kpt. Žitkevičius.

Sunk. kulkosvaidžių ir oerlikonų eskadr. — kpt. Stravinskas.

Technikos eskadronas — kpt. Martinkus.

Šarvuočių būrys — ltn. Kuzmickas.

Dviratininkų būrys — ltn. Langas.

Husarų pulko karininkų vinjetė 1937 m.

Ūkio būrys — ltn. Langas.

Raitoji baterija (4 pabūklai) — kpt. Gruodis.

1-mo kardų eskadrono vadas ir 1-mo diviziono vadas buvo mjr. Andriūnas.

Kitų kardų eskadronų vadai buvo kpt. Staniškis, kpt. Kundrotas ir ltn. Kazakevičius.

Vėliau kpt. Kondrotas buvo perkeltas į Kaval. štabą. Jo vieton buvo paskirtas ltn. Milaševičius, o gal ltn. Šablovinskas, tikrai neprisimenu.

Man atvykus į pulką 1935 m. rugpjūčio mėn. pulko vyr. gydytojo padėjėjas buvo ltn. gyd. Mikužis. Jam išvykus iš pulko, jo vieton paskirtas ltn. gyd. Kazlauskas. Vėliau vyr. pulko gydytojas plk. ltn. Ūsas išvyko iš pulko. Gyd. ltn. Kazlauskas buvo paskirtas pulko vyr. gydytoju, jo padėjėju buvo paskirtas j. ltn. gyd. Pakalniškis. Kunigui K. Juškui mirus (rodos pavasari 1939 m.), jo vieton paskirtas kunigas Puleikis. Taipogi 1937 m. kapelmeisteris Lechavičius išvyko iš pulko (rodos į 3-čią dragūnų pulką). Jo vieton buvo paskirtas kapelmeisteris Masaitis (anksčiau Masalcas).

Seka pulko eskadronų vyresniųjų ir jaunesniųjų karininkų sąrašas.

Viso 16 leitenantų:

P. Babickas
V. Garbenis
V. Langas
S. Martikaitis
Pranculis
V. Zarauskas
M. Cininas
A. Gasiūnas
J. Liaukus
B. Michelevičius
A. Šantaras
J. Civinskas
K. Karosas
S. Linkevičius
S. Polekauskas
V. Tamošiūnas

Šiek tiek vėliau ltn. J. Civinskas perkeltas į pulko štabo ūkio skyrių ir ltn. Michelevičius į rikiuotės skyrių.

Viso 9 j. ltn.

Asadauskas
V. Jegelevičius
J. Sargūnas
V. Butvydas
V. Revuckas
V. Statnickas
Grinevičius
Rickevičius
A. Žižys

Vėliau į pulką atvyko baigę vėlesnes Karo mokyklos laidas, būtent, j. ltn. K. Pleinys, K. Zubras, T. Jurcys, A. Eidimtas, Gerasimavičius, Koscianskas (ginklininkas).

Žygiuose ir poligone teko gerai susipažinti su eskadronų vadais ir pulko vyresniais karininkais. Pažintys ir santykiai karininkų ramovėje žymiai skyrėsi nuo santykių lauko sąlygose. Teko pastebėti atsparius, savo nuomonę ginančius asmenis, kurie net su viršininkų įsakymais nesutiko. Bet įsakyta — ir vykdyk!

1937 m. lapkričio 23-sios Kariuomenės šventės proga, keletas karininkų ir puskarininkų buvo pakelti į aukštesnius laipsnius. Žengiant į 1938 metus Europos politinė įtampa nebuvo per didelė,

ir visi laimingai sutikome 1938 metus, drauge aplais-tydami pakeltuosių į aukštesnius laipsnius.

1938 metais be kasdieninio apmokymo, šaudymo pratimų, kovo mėn. pradžioje pulkas atliko dienos žygį į Šakius. Žinojau, kad keliai pavasarį ir rudenį Šakių apylinkėse yra blogi. Kreipiausi pas pulko vadą prašydamas, kad šarvuočiai būtų išjungti iš žygio dėl blogo kelio. Pulko vadas sutiko, bet įsakė man pačiam žygyje dalyvauti. Buvau priskirtas prie kpt. Kazakevičiaus eskadrono. Diena buvo saulėta ir 2 - 3 laipsniai šalčio nesudarė žygiui jokių sunkumų. Žygio metu eskadronuose girdėjosi dainos. Ūpas buvo kuo geriausias.

Tenka priminti, kad žygio tikslas buvo patikrinti

pulko pasiruošimą ir ištverme. Atlikus apie $\frac{3}{4}$ kelio sustota poilsui. Pulko vado padėjėjas tikrino žygio metu ir postovyje eskadronų padėtį ir tvarkingumą. Kpt. Kazakevičius prijogo prie užšalusio upelio kranto arklius pagirdyti. Arklys paslydo ir abu pasinėrė į vandenį. Dėka kpt. Kazakevičiaus sumanmo ir greitos orientacijos, arklys išsikapstė į krantą. Šakius pasiekėm temstant. Raitoji baterija laiku neatvyko į nustatytą vietą. Kpt. Gruodis pranešė, kad arkliai pavargę, pabūklai klimpo iki ašių. Sekančią dieną po pusryčių pulkas išžygiavo atgal į Kauną. Eskadronai pakaitomis buvo priekinėje saugoje. Grįžus į Kauną plk. ltn. Labutis man pasakė, kad gerai sumaniau šarvuočius palikdamas garažuose. Per dvi dienas būčiau neišsikapstęs iš purvynų.

Kovo 17 dieną, 1938 m., lenkų ultimatumas dėl Vilniaus Krašto ir sunormavimo su Lenkija santykių prislėgė visą tautą. Buvo laukiama mūsų vyriausybės sprendimų ir nurodymų. Didžiųjų valstybių vyriausybės patarė ultimatumą priimti, kuris praktiškai yra tik moralinis smūgis. Be to, yra naudinga su kaimynu turėti gerus santykius. Ultimatumas buvo priimtas, įrašant į ultimatumo atsakymą, kad Lietuva priversta aplinkybių jį priima ir sutinka su ultimatumo sąlygom. Buvo ieškoma ir stengiamasi tą tautinę žaizdą užgydyti.

Balandžio mėn. pabaigoje pulkas išvyko į Gaižiūnų poligoną. Be lauko pratimų, buvo atliekami ir šaudymo pratimai. Sunk. kulk. eskadronas atliko šaudymą iš kulkosvaidžių ir oerlikonų. Apie 200 m atstumo nuo eskadrono šarvuočiai užėmė pozicijas šaudymui. Taikiniai erlikonams buvo maždaug už 600 - 700 metrų atstumo ir kulkosvaidžiams 200 - 300 metrų. Pirmieji šaudymai buvo iš stovinčių šarvuočių, vėliau iš judančių.

Kariuomenės vadas gen. St. Raštikis, lydimas pulko vado gen. št. plk. Valušio, atvyko prie šarvuočių. Po formalaus pasisveikinimo gen. Raštikis įsakė: "Tęsti šaudymus!" Šarvuočio pabūklininkas paleido šūvį ir taikyns, aptemdytas dulkėmis, nukrito. Gen. Raštikis padėkojo, o plk. Valušis malonia šypsena atsisveikino.

Poligone įvyko nelaimė, husarams grįžtant iš pratimų, buvo sustota prie Neries upės arklius pagirdyti. Krantas status. Vienas husaras vedė du arklius. Prie vandens arklys pasimuistė ir partrenkė husarą į vandenį. Vėliau, jau negyvą, motociklu atvežė į Gaižiūnų poligono štabą ir paskui išvežė į Kauno

Husaras Jesės pakrantėje

Plk. Valušio išleistuvės. Sėdi iš dešinės: mjr. Skirpstūnas, Kiseliėnė, plk. Kriaunaitis, Marcinkienė, Gecevičienė, plk. Valušis, Valušienė, plk. ltn. Labutis, Čiplienė, Kuzmickienė ir Mikelevičienė

karo ligoninę. Gaila, neprisimenu to žuvusio vyro pavardės.

Pulkas, neišbuvęs nustatyto laiko pratimuose, grįžo į Kauną.

Tą patį kovo mėn. 1938 m. vokiečių kariuomenė okupavo Austriją, kitaip sakant, Vokietija pradėjo judėti ir buvo tikimasi, kad judės toliau, nes ginklų gamyba buvo gerai išvystyta. Tad mums lenkų padarytoji skriauda — ultimatumas, palyginus su Austrijos okupacija — laisvės nustojimu, buvo lengvesnis.

Ultimatumą priėmus, užsimezgė diplomatiniai santykiai tarp Lietuvos ir Lenkijos. Husarų pulko vadas buvo paskirtas kariniu atstovu Lenkijoje. Jam buvo suruošta išleistuvės, kuriose dalyvavo pulko vadai: plk. Labutis ir gen. št. plk. Kriaunaitis. Po išleistuvių gen. št. plk. Valušis išvyko į Varšuvą. Visi apgailestavome netekę sumanaus ir gero vado.

Iš Lenkijos į Kauną kariniu atstovu atvyko plk. L. Mitkievics. Plk. Valušiu išvykus, pulką perėmė jojo padėjėjas plk. K. Labutis ir po kelių mėnesių plk. Labutis buvo paskirtas 2-ro ulonų pulko vadu Alytuje. Jam išvykus, pulką perėmė gen. št. plk. Kriaunaitis ir kiek vėliau į pulką atvyko plk. ltn. J. Uogianskis ir buvo paskirtas pulko vado padėjėju.

1938 m. gegužės mėn. gavau laišką ir pak-

vietimą iš Ukmergės atvykti ten į Ukmergės gimnazijos VI-tos laidos 10-ties metų sukaktį. Nudžiugau ir pradėjau galvoti apie nuvykimą. Juk tai netoli, tik poros valandų kelionė.

Lenkų ultimatumas paliko manyje gilų randą, kuris dar nepradėjo gyti. Galvojau, ar sugebėsiu išsiblaškyti. Mintimis prabėgau aštuonis metus, praleistus gimnazijos suole. Mokyklos patalpos, sportas ir draugai, kokie šiandien mes esame gausūs!

Maždaug 1925 - 1926 metais Ukmergės gimnazijoje įsisteigė slaptas komjaunuolių ratelis. Jo vadovai buvo mano draugai: Romas Šarmaitis, kilęs nuo Pabaisko ir Guzevičius, ukmergiškis. Nenoriu minėti kitų, priklausiusių bei prijaučiančiųjų pavardžių. Kai kurie iš jų yra vakaruose ir džiaugiasi laisve. Su Romu Šarmaičiu sėdėjau viename suole. Jis buvo draugiškas, gabus ir gerai mokėsi. Guzevičius buvo žemesnėje klasėje ir su juo susitikdavau rečiau.

Policija aptiko komjaunuolių veiklą ir vieną gražią dieną suėmė abu vadovus., Teismas pripažino juos kaltais ir nubaudė kalėjimu. Kiti ratelio nariai apleido gimnaziją ir stėjo į matininkų kursus. 1940 metais Guzevičius buvo aktyvus komisaras ir NKVD narys. Dėl to tūkstančiai nekaltų žmonių buvo išt-

remti į Sibirą, sukišti į kalėjimus ir daugybė dingo be žinios. Tai bent "patriotas!"

Prisiminiau draugų veidus... Būtų malonu su jais susitikti, pasikalbėti. Bet ką aš turėsiu su jais kalbėti dėl ultimatumo?

Civilinių drabužių neturėjau, o uniformoje pasirodyti nedrįsau, nes jaučiau, kad buvę komjaunuoliai nepagailės įžeidžiančių žodžių. Daug kur buvo įžeidinėjimų dėl kariuomenės pasyvumo lenkų ultimatumė. Tad padėkojau už kvietimą ir visiems palinkėjau laimingai atšvęsti dešimtmetį.

Žirginis sportas — konkurai

Kur tik yra arklių, ten ruošiamos ir įvairaus pobūdžio lenktynės. Husarų pulkas pasižymėjo gerais raiteliais ir žirgais. Jei pažiūrėsime 1960 m. "Kario" Nr. 2, ten rasime gražių rezultatų, kuriuos laimėjo šaunūs Lietuvos husarai. Įsrutėje, Rytprūsioose, husarai parodė savo sugebėjimus, ištvėrmę ir tinkamą žirgų paruošimą.

Pulke dažnai būdavo ruošiamos arklių lenktynės: šokimas per kliūtis ir "cross country". Varžybos vykdavo pulko manieže, prie Neries, Kleboniškyje, ant Nemuno kranto Kaune ir laukuose. 1936 metais j. ltn. P. Bratėnas lenktynėse laimėjo 1-mą vietą. Pulko vadas, segdamas ženklą, juokdamasis pasakė: būkite toks šarvuotinkinask, koks esate raitelis. J. ltn. Bratėnas laimėjo laimikį šarvuotųjų raštinėje. Nuslopinimui lenkų ultimatumo skausmo visuose kariuomenės daliniuose buvo rengiamos įvairios programos bei sporto varžybos. 1938 m. buvo suruoštos liepos mėn.

kavalerijos pulkų varžybos, Tautinė olimpijada, kuri įvyko ant Nemuno kranto, netoli Jacht-clubo.

Man rodos, tai ir buvo paskutinės kavalerijos pulkų varžybos. Tose varžybose dalyvavo respublikos prezidentas Antanas Smetona ir kiti vyriausybės nariai, kariuomenės vadovybė ir tūkstančiai žmonių. Į tas varžybas buvo pakviesti ir dalyvavo ir kitų kraštų atstovai. Nuotaika tose varžybose buvo truputį prislėgta, nes 17-to kovo ultimatumas dilgino lietuvio širdį.

Tautos šventė 1938 m. — 20-ties metų sukaktis

Nežiūrint ultimatumo paliktų pergyvenimų Tautos šventei buvo rimtai ruošiamasi. Visose įgulose, kaip ir Kauno įguloje, vyko paradai, o po paradų — sportinės varžybos. Kariams buvo rodomi filmai, vaidinimai.

Kauno įguloje paradas vyko apie 10 val. 30 min. Parade dalyvavo karo mokyklos kuopos, inžinerijos daliniai, lengvų tankų kuopa iš Radviliškio, husarų pulkas, 5-tas ir 2-ras pėst. pulkai, artilerijos pulkas, priešlėktuvinė rinktinė ir auto rinktinė. Be kariuomenės dalių, parade dalyvavo ir šaulių kuopos. Paradą vyko prie Kauno aerodromo, Alekso.

Tribūnoje, be Lietuvos vyriausybės bei karo vadovybės, buvo sukviesti ir dalyvavo kitų kraštų atstovai. Tenka pažymėti, kad pirmą kart mūsų visuomenė pamatė lenkų atstovus. Daugelio akys buvo nukreiptos į juos.

1937 m. kovo 4 d. eilinės rungtyinės Vilniaus aikštėje. Mjr. Andriūnas ir gen. št. plk. Valušis sega ženklus. Iš k. ltn. Civinskas, kpt. Kazakevičius, j. ltn. Butvydas, ltn. Šantaras, j. ltn. Statnickas.

Husarai parade

Po iškilmingų lauko pamaldų parade esančios dalys — vienetai pražygiavo iškilmių maršu pro vyriausybės tribūną. Pražygiuojančius lydėjo begaliniai plojimai. Apie 60 lėktuvų praskrido virš tribūnos. Jie formavo raides A ir S. Tai buvo gražus ir didingas mūsų aviacijos pasirodymas. Apie 15 val. aerodrome prasidėjo mūsų lėktuvų akrobatinis pasirodymas. Visuomenė pamatė, kaip išvystyta mūsų aviacija, kaip pažengė per nepriklausomybės dvidešimtmetį.

Minėjau, kad maišėsi lenkai ir lenkaitės, atvykusios iš Lenkijos ir iš Vilniaus krašto. Juos visus buvo lengva atskirti, nes ant kvietimų turėjo prisisegę baltą erelį. Lenkaitės daugiausia dėvėjo rožines bliuskutes ir baltus sijonėlius, ar atvirkščiai — lenkų vėliavos spalvos. Lenkai garsiai kalbėjo ir lenkaičių juokas buvo toli girdimas. Tuomi jie norėjo atkreipti dėmesį į save.

Kariuomenės paradas ir lėktuvų pasirodymas paliko gražų ir malonų įspūdį.

Tenka priminti, kad lėktuvų pasirodyme dalyvavo vienas vokiečių žvalgybinis lėktuvas „Stork“. Jis buvo tuomi ypatingas, kad pakilimui tereikėjo ne daugiau 50 metrų. Kas pusvalandį lėktuvas pakildavo ir nusileisdavo. Daug kas kreipė dėmesį į „Storką“, ir vyrai su baltais ereliais jį fotografavo.

Įvykiai po Tautos Šventės

Rugsėjo mėn. pabaigoje įvyko kariuomenės manevrai Žemaitijoje. Pulko vadas gen. št. plk. Kraunaitis buvo paskirtas manevrų tarpininku ir todėl pulkui vadovavo gen. št. plk. ltn. Žilys (jis buvo kavalerijos štabo v-kas). Trečią žygio dieną pradėjo smarkiai lyti ir lijo be sustojimo apie 36 valandas. Vieškeliai ir keliai pabjuro. Pulko štabas ir šarvuočiai apsistojo Parubežaičių kaime. Visi buvo pavargę ir laukė pragiedrėjimo. Nakties metu lietus apstojo ir anksti rytą pulkas artėjimo formoje žygiavo į Varnius. Pulku buvo duotas įsakymas remti pėstininkų gynimosi poziciją, kuri buvo apie 500 metrų į pietus nuo Varnių. Šarvuočiai turėjo remti centrinę poziciją pagal vieškelį Kaltinėnai - Varniai. Du pulko eskadronai buvo nukreipti į kairįjį sparną.

Apie 7-tą valandą prieš žvalgai pasirodė Varnių pakraščiuose ir po to 3-čio dragūnų pulko divizionas, vadovaujamas mjr. Vazonio, puolė gynimosi pozicijas. Du husarų pulko eskadronai atakavo Varnius iš vakarų pusės. Tuo manevrai ir buvo baigti. Ir tai buvo paskutiniai didesnio masto mūsų manevrai.

Spalių mėn. pradžioje visuomenė iškilmingai sutiko iš manevrų grįžtantį husarų pulką. Grįžus į Kauną, viskas ėjo pagal nustatytą programą. „Lietuvos aide“ pasirodė politinės žinios, kurios

Du eiliniai husarai: B. Liuga ir Baltakis (d.) 1925 m.

drumstė taiką Europoje. Kaip minėjau, 1938 metų kovo mėn. Vokietija okupavo Austriją. Buvo spėjama, kad Vokietija nepasitenkins tuomi ir mėgins prijungti Čekoslovakiją ir Sudetų sritį. „Lietuvos aidas“ rašė: „Rugsėjo mėn. Hitleris oficialiai rėmė Čekoslovakijos Sudetų vokiečių reikalavimus prisijungti prie Vokietijos. Čekoslovakijoje kilo neramumai. Anglų ministeris pirm. Čamberlain'as ir A. Hitleris susitiko Berchtesgardene aptarti Sudetų reikalavimus. Susitikime, deja, nesutarta. Po to buvo sušauktas Europos didžiųjų valstybių atstovų suvažiavimas Munchene aptarti Sudetų padėties. Pasitarime dalyvavo iš anglų pusės N. Čamberlainas ir Halifaxas, iš prancūzų pusės E.

Daladienas ir G. Bonnetas, iš Vokietijos A. Hitleris ir Ribentropas, iš italų B. Musolinis ir G. Ciano. Rusijos, Lenkijos ir taip pat Čekoslovakijos atstovai nebuvo pakviesti į tuos pasitarimus. Lenkijos spaudoje buvo nepasitenkinimas, kad jų nepakvietė.

Anglų ir prancūzų atstovai greit nusileido Hitlerio reikalavimams ir paktas buvo pasirašytas rugsėjo 30 d. Pagal paktą Vokietija užėmė Sudetų sritį ir turėjo pravesti plebiscitą kitose Čekoslovakijos srityse. Plebiscito nebuvo. Hitleris, pasitaręs su lenkais ir vengrais, užleido jiems mažas sritis, tuomi sumažindamas politinę įtampą Europoje. Pagal susitarimą Lenkija gavo Tascheno sritį, ir Vengrija gavo dalį Saksonijos. Po prijungimo Tescheno srities prie Lenkijos lenkų vyriausybė didžiavosi savo politiniais laimėjimais ir išleido naują Lenkijos žemėlapij su Tescheno sritimi. (Taschen — lenkiškai Toiszin). Vėliau, karo metu, vokiečiai toje srityje, Auschwitzte, buvusioje lenkų teritorijoje, įsteigė pagarsėjusį žmonių naikinimu, koncentracijos lagerį. Tame lageryje tūkstančiai lenkų ir žydų bei kitų tautybių žmonių buvo sunaikinta.

Visa kita — didžiąją Čekoslovakijos dalį užėmė vokiečiai.

Čamberlainas, grįžęs iš Müncheno į Londoną, pranešė: „Mūsų laikams taika Europoje garantuota. „Taip rašė „Lietuvos aidas“.

Hitleris pasitarimuose pareiškė, kad Vokietija jokių pretenzijų Europoje daugiau neturi. Atrodė, kad taika Europoje išsaugota.

1938 metų pabaigoje buvo suprojektuota nauja uniforma kavalerijos karininkams — munduras su atvira apykakle ir kaklaraiščiu (kaip pas amerikiečius ir kitur). Suprojektuota ir nauji medvilniniai baltiniai ir viskas buvo įteikta kpt. Kazakevičiui. Jis šią uniformą dėvėjo iki pulko išformavimo. Anot kpt. Kazakevičiaus, nauja uniforma buvo žymiai patogesnė.

Taip pat buvo suprojektuota nauji krūvio balnai, kurių išbandymui buvo atliktas žygis įvairiais greičiais iki Babtų ir atgal. Komisija pripažino balnų tinkamumą ir buvo pradėta gaminti naujo tipo krūvio balnus. Ir taip taikingai, šiek tiek su nerimu, užbaigėm 1938 metus ir įžengėm į 1939 metus. Daug kas klausėm — ką atneš Naujieji metai?

(Bus daugiau)

LIETUVOS KARIŲ MIRTIS SOVIETŲ ARMIJOS GRETŲ REPLĖSE

(Tąsa iš "Kario" Nr. 8)

DR. KAZYS ĖRINGIS

Kirkė juos pavertė kiaulėmis

Senovėje Troją sugriovė taip kaip Berlyną. Legenda pasakoja, kad tai padarė Odisėjas ir jo vyrai. Kai nugalėtojai jūrų platybėmis keliavo į namus, esančius labai toli už Saulės nuskenkusios, jie visą mėnesį stovyklavo pas dievų bičiulį, vėjų valdovą, plūduriuojančios salos karalių Ajolą. Šis gėrėdamasis klausėsi pasakojimo apie argiečių laivus, achajų drąsuolių vargus, Trojos žuvimą, nugalėtojų grįžimą. Atsisveikinant, vėjų valdovas visas audras ir viesulus į devynergio jaučio odą sudėjęs užrišo ir Odisėjui padovanojo. Ir vėjui Zefyrui paliepė pūsti į priekį, nugalėtojus lydėti Tėvynėn.

Kai nugalėtojai po devynių dienų ir naktų plaukimo išvydo Tėvynės krantus, — maištingoji karių šutvė iš pavydo atrišo jų vadui dovanotą maišą ir per kvailumą pavojingus vėjus išleido. Ogi šie argiečių laivus nubloškė kažkur toli atgal į dailiakasės dainuojančios audėjos deivės Kirkės karalystę salyne taip, kad nė Rytai, nė kur Vakarai neaišku buvo. Paryčiais susigaudžius esant įlankoje, Odisėjas, suskirstęs į du būrius tų neišmanėlių karių šutvę, burtų keliu pasiuntė vieną jų pas Kirkę pasiteirauti kur jiems reikia plaukti. Betgi kad užmirštų Tėvynę, Kirkė atvykėlius pavertė kiaulėmis.

Jie visi dingo kaip į vandenį. Mirtino reikalo verčiamas Odisėjas, klajodamas šventaisiais salos kloniais, susitiko vieną iš Olimpo dievų Hermėją, kuris tarė:

*Odisėjau! Jau Kirkė vyrus tavuosius
pavertė paršais visus
ir seniai į kiaulidę uždadrė.*

*Sūriu, medum, kerimosiom žolėm ji vaišino,
kad savo Tėvynę užmirštų.*

*Kiaulių galvos, stuomenį peniukšlių įgavo;
Šeriai jiems išdygo, tik protas žmogaus pasiliko.
Verkiančius juos uždarė garde, ir papylė jiems
Kirkė*

*triaukšt sedulų kietų, bugienio bei qžuolo gilių
ir dar kitokių arkliašūdžio daiktų, kur kiaulės
žemėknisės ėda.*

Odisėja, iš 10-sios Giesmės pagal 1921 ir 1979 m. vertimus)

O kaip yra mūsų laikais? Gretinant simbolius, — negeriau pasityčiojo Kirkė ir naujaisiais laikais iš tų, kurie taip pat savo Tėvynę užmiršo. Vienus iš jų, kai jų laimei mirė, turėjo kniūpščius paguldyti, nes Maskvos uždėti pentinai sutrukdė pašarvoti aukštiekninkus. Tad pavergtieji ir ordinus ant užpakalio sudėjo. Kiti, kraštutiniai idėjiški, berėsdami komunizmo pasiūrą kuprą ir trūkį gavo. Dar treči, nuo lengvatikių iki atžagaršerių, paprasčiausiai buvo sulyginti su žeme taip, kad nei ženkle neliko. Štai keletas iš jų.

GENEROLAS MAJORAS JUOZAS BARTAŠIŪNAS, šiauliškis nuo Pakruojo, gimęs 1895 m. liepos 12 d., miręs 1972 m. liepos 25 d. Vilniuje. Į sovietų kompartiją įstojo 1919 metais. Rusijos revoliucijos dalyvis, Piliетinio karo karininkas ir komisaras, revoliucijos metu — būrio vadas 1-me latvių šaulių pulke, kuris saugojo Leniną Kremliuje; 1921 - 1940 metų tarpsnyje — saugumo ir NKVD pasienio kariuomenės dalinių vadas ir komisaras. Maskvai pirmą kartą 1940 metais okupavus Lietuvą, šis surusėjęs komisaras buvo taip vad. Liaudies kariuomenės ir 29-to korpuso, o 1942 - 1944 metais 16-tosios "Lietuviškosios" šaulių divizijos Ypatingojo skyriaus viršininkas. Sovietams antrą kartą okupavus Lietuvą, Bartašiūnas 1944 - 1953 metų tarpsnyje buvo Lietuvos okupacinės administracijos MVD komisaras, ministras^{16; 14; 1} Bartašiūnas buvo pagrindinis Maskvos parankinis 1944 - 1953 metų okupanto kovose su lietuvių partizanais.

Pagal gen. Raštikį Bartašiūnas buvo mažai išsilavinęs, grubus, nemandagus, žiaurus ir aklas Maskvos agresyvaus komunizmo parankinis. Per pirmąją sovietų okupaciją Bartašiūnas vadovavo lietuvių karių suėmimams, trėmimams ir nuteisimams, pasmerkiant juos Sibiro ir Šiaurės lagerių kančioms. Jis atsakingas už Lietuvos karių žudymus. Tokias pat pareigas jis ėjo ir sovietų 16-toje "lietuviškoje" divizijoje.¹

MVD kariuomenės generolas J. Bartašiūnas antrą kartą sovietams okupavus Lietuvą, Stalino teroro

laikais, 1944 - 1945 metais buvo Sovietų komunistų partijos Lietuvoje Centro komiteto narys, o 1946 - 1950 metais — Maskvos aukščiausiojo sovieto deputatas. Stalinui mirus, Bartašiūnas iš visų atsakingų pareigų buvo atleistas, bet dar buvo “renkamas” LTSR aukščiausiojo sovieto deputatu. Kai Bartašiūnui suėjo 65 metai, jo vykdytas Lietuvoje politinio teroro tarpsnis “pasibaigė”.

GENEROLAS MAJORAS JONAS MACIJAUŠKAS, rokiškėnas nuo Obelių, gimęs 1900 m. birželio 13 d., miręs 1981 m. kovo 3 d. Vilniuje. Iš paskelbtų spaudoje Maskvos kontroliuojamų vilniškių šaltinių neaišku ar Macijauskas turėjo MVD kariuomenės ar Armijos politinių vadovų rango generolo laipsnį. Į sovietų komunistų partiją Macijauskas įstojo 1917 metais, 1918 metais vykdė Sovietų Rusijos valdžios politines priemones Lietuvoje, už ką 1921 metais pasikeitimo politiniais kaliniais tvarka, Macijauskas buvo išsiųstas į Sovietų Rusiją, kur Pilietinio karo metais dalyvavo susidorojant su revoliucijos opozicija. 1926 - 1940 metais Macijauskas buvo Raudonosios armijos ir Karinių oro pajėgų politrukas, 1936 metais baigė Lenino karinę politinę akademiją. Sovietams okupavus Lietuvą, Macijauskas 1940 - 1941 metais buvo Lietuvos “liaudies kariuomenės”, vėliau 29-to korpuso vyriausias politrukas ir Lietuvos valstybės ir Lietuvos kariuomenės duobkasys ir lietuvių karių naikinimo planų įgyvendintojas. 1942 - 1945 metais Macijauskas buvo 16-tos lietuviškosios šaulių divizijos komisaras, divizijos vado pavaduotojas politiniams reikalams; 1950 - 1962 metais — okupuotos Lietuvos karinis komisaras; nuo 1962 metų — LTSR Ministrų tarybos patarėjas. Macijauskas 1946 - 1958 metais buvo Maskvos Aukščiausiojo sovieto deputatas, 1949 - 1961 metais — Sovietų Sąjungos kompartijos Lietuvai Centro komiteto narys, 1959 - 1963 metais — LTSR Aukščiausiojo sovieto deputatas. Kaip tik suėjo Marcinkui 60 metų, tuojuo jis buvo išsiųstas į pensiją^{14;16}.⁴ Besaikio didžiavimosi revoliucijos ir karo nežmonišku mai pasipūtęs generolas pasirodė nebetinkamas atsargesniems ir rafinuotesniems laikams.

Gen. Raštikis tarp kitko pažymi, kad užkietėjęs politinis komisaras Macijauskas buvo labai žemo išsilavinimo, pabrėžtinai geros nuomonės apie save, nemandagus, arogantas ir žiaurus. Jis buvo atkaklus nepriklausomos Lietuvos priešas.¹

Paskelbtose spaudoje kariškių nuotraukose —

Macijauskas dažniausia yra centre. Kai 16-ta lietuviškoji divizija sugrįžo 1945 metais iš Kuršo į Vilnių — Macijauskas nuotraukose visur labiausiai matėsi.¹⁹ Vienoje iš tų nuotraukų, karių ir civilių šurmulyje, — jis ant tamsiai bėro ir pabrėžtinai gražiai lauko žirgo pozuoja reporteriams ir matosi nelyginant “Vytautas Didysis” Mateikos tapytame Žalgirio mūšio paveiksle. Betgi veltui šis išgama ieškojo simbolių Lietuvos valstybės ženkluose, nes pavergta tauta perprato jo klastą ir su pasibiaurėjimu nuo jo nusisuko. Tie simboliai jam buvo reikalingi tik tam, kad galėtų dirbti Maskvos atsiųsto Judo darbą.

KOMISARAS, KOMKORAS VYTAUTAS PUTNA, molėtiškis, gimęs 1893 m. balandžio 12 d., sušaudytas 1937 m. birželio 11 d. Maskvoje. Pradėjęs menininko karjerą, politinis ir karinis veikėjas, sovietų diplomatas. Putna 1917 metais įstojo į sovietų kompartiją; Rusijos revoliucijos komisaras; 1923 metais baigė Aukštuosius vadų kursus prie sovietų Karo akademijos ir baigęs buvo šaulių pulko, brigados, divizijos, korpuso vadas (komkoras 1935 m.) ir Tolimųjų Rytų Primorės krašto karinės grupės vadas. V. Putna 1927 - 31 metais buvo TSRS karo atašė Japonijoje, Suomijoje, Vokietijoje, o 1934 - 1936 metais — Didžiojoje Britanijoje^{14;16}. V. Putna 1936 metais, sovietų valdžios iškviestas, tarptautiniu traukiniu Paryžius - Berlynas - Maskva per Kauną vyko į Maskvą. Lietuvos žvalgyba buvo gavusi patikimų žinių, kad Maskvoje Putnos laukia pražūtis. Nors Putna buvo priešingas Nepriklausomai Lietuvai, bet Lietuvos aukšti saugumo žinybos pareigūnai nutarė tėvynainiui Putnai padėti. Jie nusprendė Putną Kaune slaptai perspėti ir pasiūlyti jam pasilikti tėvynėje. Sustojus Kaune traukiniui, Putna buvo iškviestas į geležinkelio stoties saugumo policijos kabinetą ir jam buvo pranešta gresiantis Maskvoje pavojus. V. Putna, išklauses pranešimo ir pasiūlymo pasilikti tėvynėje, išdidžiai pareiškė, kad jam Lietuva tėra tik grašio verta. Jis pridūrė, kad toji skurdžių galimybių Lietuva negali laiduoti jo kariniam-politiniam talentui pasireikšti sąlygų, ir jis apie tą ribotų galimybių Lietuvą net ir nebegalvoja. O svarbiausia, turįs diplomatinį imunitetą, V. Putna išreiškė Lietuvos vyriausybinėms įstaigoms griežčiausią protestą už tarptautinio traukinio ir keliaujančio diplomato “sulaikymą”. Deja, nvykęs į Maskvą V. Putna tuojuo, rodos, geležinkelio stotyje buvo areštuotas,²⁰ įkalintas ir kaip jau minėjome, 1937 metų birželio

11 dieną sušaudytas. Tuo užsibaigė išsižadėjusio tėvynės tarnavusio tironui lietuvių karjera.

GENEROLAS LEITENANTAS JAKOVAS SMUŠKEVIČIUS, rokiškėnas, gimęs 1902 m. balandžio 14 d., sušaudytas 1941 spalio 28 d. Maskvoje. Į sovietų kompartiją įstojo 1918 metais, 1918 - 1919 metais vykdė sovietų Rusijos politines priemones Lietuvoje, pabėgęs iš Lietuvos dalyvavo Rusijos pilietiniame kare. TSRS karo veikėjas, dukart Sovietų Sąjungos didvyris (1937, 1939 m.). 1936 - 1937 metais Maskvos išsiųstas dalyvavo Ispanijos pilietiniame kare, veikė generolo Duglas slapyvardė ir Maskva suteikė jam didvyrio vardą. Smuškevičius 1939 metais vadovavo sovietų aviacijai mūšiuose su japonais prie Chalkin Goilo upės. Gen. Smuškevičius buvo sovietų armijos Karinių oro pajėgų valdybos viršininko pavaduotojas (1937 - 1939 m), viršininkas ir jų generalinis inspektorius (1939 - 1940), 1941 m — Sovietų armijos Generalinio štabo viršininko padėjėjas aviacijos reikalams. Nuo 1937 metų Smuškevičius — Sovietų Sąjungos Aukščiausio Sovieto deputatas. Nuo 1939 metų — kandidatas į Sovietų Sąjungos kompartijos Centro komiteto narius.^{14;16} Gen. Smuškevičius vadovavo Sovietų karinėms oro pajėgoms, 1940 metais planuojant ir okupuojant Lietuvą, Latviją ir Estiją. Bet jis tuo grobiškos valstybės tironui neįtikio ir buvo sušaudytas.

PIRMO RANGO ARMIJOS VADAS JARONIMAS UBOREVIČIUS, uteniškis, gimęs 1896 m. sausio 14 d., nužudytas (vieta nenurodoma) 1937 m. birželio 11 d. Surusėjęs Rusijos kariuomenės ir revoliucijos laikų karininkas, artileristas. Į sovietų kompartiją įstojo 1917 metais. Revoliucijos frontuose vadovavo rinktinei divizijai, o nuo 1919 metų — 14-tai armijai, nuo 1921 metų — 5-tai armijai. 1922 metais — Tolimųjų Rytų Respublikos karo ministras ir vyriausias kariuomenės vadas; vadovavo veiksams su Japonija ir 1922 m. spalio 25 d. užėmė Vladivostoką.^{14;16} Beje, tuomet Maskva su Amerika ir Japonija “nekariavo” (!), o kariavo klastos 1920 m. balandžio 6 d. Maskvos įsteigta minėta Tolimųjų Rytų Respublika. Užėmus Vladivostoką, ta “Respublika” 1922 m. lapkričio 15 d. buvo panaikinta. Tuo Maskvos klastos pavyzdžiu tada pasinaudojo Lenkija, pasiuntusi į Vilnių ir jo kraštą “neklusantį” Varsuvos generolą Želigowską ir jo vadovaujamą armiją Lietuvai užimti. Sunkių kovų pasėkoje tada Lietuva prarado sostinę Vilnių ir jo kraštą.

Nuo pirmųjų Maskvos komunizmo klastingumo apraiškų jau praėjo beveik septyniadešimt metų. Per tą laiką Maskva socialinio kolonizmo tikslais įvykdė daugybę įvairiausių suktų “balsavimų”, išlaisvinimų”, “liaudies valios išreiškimų”, “laisvanoriškų” prisijungimų, įvykdė neturinčių pavyzdžio klastingumu politinių ir karinių įsiveržimų į Kubą, Egiptą, Libiją, Etiopiją, Angolą, Kampučiją, Vietnamą, Nikaragvą, Afganistaną ir kt.

J. Uborevičius nuo 1922 metų buvo Rusijos kompartijos Centro komiteto narys ir karinių apygardų vadas (iki 1931 m.). Nuo 1926 metų — Sovietų karo tarybos narys, jos pirmininko pavaduotojas ir ginkluotės viršininkas. Nuo 1930 m. — kandidatas į Sovietų kompartijos CK narius.^{14;16} Tai neapsaugojo jo nuo sušaudymo.

KGB GENEROLAS FILOSOFIJOS MOKSLŲ DAKTARAS PROFESORIUS ZAKSAS, šiaurietis, gimęs 1919 m. kovo 5 d. Irmija Zaksas 1936 - 1941 metais Kauno Vytauto Didžiojo Universiteto Chemijos fakultete studijavo chemiją. Tačiau dėl įsipareigojimų Maskvai darbu “Družnik” laikraščio redakcijoje — paruošto chemijos mokslų diplomo jis neapgyne. Ir taip I. Zaksas 1941 metais dirbo pagal “pašaukimą” “Družnik” laikraščio korespondentu, mažai mokėdamas rusų kalbą. O tikrumoje korespondento priedangoje slėpėsi Maskvos šnipas. Prasidėjus vokiečių - sovietų karui, Zaksas pasitraukė Rusijos gilumon ir patekęs į 16-tą “lietuviškąją” Diviziją tęsė veiklą pagal “pašaukimą”. Į Sovietų Sąjungos komunistų partiją įstojo 1943 m. Po karo demobilizuotas 1945 metais grįžo Lietuvon ir 1945 - 1954 metais taip pat tęsė pragaištingą Lietuvai darbą pagal “pašaukimą”, Maskvos agento veiklą pridengdamas “Sovietskaja Litva” dienraščio korespondento ir Lietuvos Mokslų Akademijos Darbų redaktoriaus skraistėmis: jis šnipinėjo partizanų veiklą Lietuvoje, verbavo Maskvai šnipų tinklą Mokslų akademijos sistemoje ir dirbo pragaištingą darbą Akademijos Jungtiniame kompartijos komitete ir buvo jo sekretoriumi. Šalia to, skleidė marksizmo - leninizmo dogmą mokslininkų sluoksniuose. 1946 metais neakivaizdiniu būdu baigė Vilniaus universiteto Chemijos fakultetą ir kartu nuo 1948 m. iki 1954 m. postalininio atlydžio buvo universiteto MGB šnipas ir dėstytojas Filosofijos katedroje. 1955 metais laikinai išblankus šnipinėjimo užmojams, I. Zaksas Mokslų akademiją turėjo apleisti, pasilikdamas tose pat pareigose Vilniaus Universitete iki 1963

metų. I. Zaksas mokslų kandidato laipsnį gavo 1955 m.; nuo 1958 m. — docentas; nuo 1965 m. — filosofijos daktaras; nuo 1968 m. — profesorius. I. Zaksas 1963 - 1976 m. buvo Kauno Medicinos instituto Filosofijos ir moksl. komunizmo katedros vedėjas, o nuo 1976 m. — įsikūrė vėl Vilniuje Mokslų akademijos Filosofijos, sociologijos ir teisės institute ir griežtėjančios Maskvos KGB žinybos remiamas yra rošiamas Lietuvos Mokslų akademijos prezidento pareigoms.

I. Zaksas atvejis yra ypatingas. Kad A. Sniečkus, M. Šumauskas, G. Zimanas ir gal D. Todesas ir kiti senatvei užsitarnavo KGB generolų laipsnius — nieko nestebina. Beje, Todesas, 1940 - 1941 metais buvęs Kauno NKVD viršininkas ir karo bei antrosios sovietų okupacijos metais (iki 1947 metų) buvęs NKVD Maskva - Vilnius - Kaunas komivoježerius, vėliau visą laiką veikė Lietuvos leidyklų ir architektų sluoksniuose, Kad Zaksas buvo ir yra NKVD-KGB agentas Lietuvos moksliniuose sluoksniuose tai pat daugumai buvo seniai žinoma. Bet dėmesio vertas klausimas — už ką jis buvo pakeltas į generolus.^{14;16;21}

I. Zaksas yra gimęs ir augęs beveik Lietuvos širdyje, Šiauliuose, pasiturinčių tėvų šeimoje. Jis yra baigęs Šiaulių žydų gimnaziją, vieną iš tų 14 žydų gimnazijų, neskaitant 122 pradžios mokyklų, taip pat progimnazijų, kurios, sutinkamai su Nepriklausomos Lietuvos Konstitucija, Lietuvoje klestėjo ir buvo išlaikomos arba remiamos valstybės lėšomis. Zaksas gerai žinojo, kad nevisuose kraštuose tokios gimnazijos buvo. Juo labiau, jis žinojo, kad jų nėra Sovietų Sąjungoje. Baigęs gimnaziją, Zaksas nekludomas studijavo chemiją Kauno universitete. Jis tobulai kalbėjo ir rašė lietuviškai. Nežiūrint viso to, I. Zaksas iš pat jaunystės buvo aršus Lietuvos valstybės ir lietuvių tautos valstybingumo priešas. Kad Zaksas būdamas gimnazijoje priklausė ar formaliai nepriklausė pagrindinei komjaunimo organizacijai, dar nedaug pasako apie jo pažiūras į Lietuvą ir Lietuvos valstybę. Kur kas svarbiau, kad Zaksas, globojamas Maskvai parsidavusių komunistų, studijų metais pasiskaitęs Maskvos marksizmo dogminių dalykų jau buvo atkaklus pašnekovas, vėliau ir agitatorius, jog tokių mažų valstybių kaip Lietuva, esą, visai nereikalinga. Jos atseit, pagal Zaksą, tik maišosi didžiosioms valstybėms ant kelio ir trukdo sklisti “pažangioms” idėjoms. Anot Zaksos, kuo Lietuva bus greičiau sunaikinta, tuo būsią geriau. Iš to, kas pasakyta, aiškėja motyvai kodėl išsilavinęs jaunuolis

sovietams okupavus Lietuvą, 1940 - 1941 metais buvo uolus aktyvistas ir jų šnipas. Suprantama, prasidėjus sovietų-vokiečių karui Zaksos pasitraukimas Rusijos gilumon reiškia nevien okupantą rėmusio aktyvisto pabėgimą, bet ir vieną iš įmanomų kelių žydams išsigelbėti.²¹ (Kaip šiame straipsnyje ankstesniuose numeriuose rašėme, tos išsigelbėjimo garantijos, ypač jauniems vyrams, nebuvo didelės). apie Zaksos karo meto tarnybas Rusijos gilumoje ir frontuose pagrindiniai šaltiniai tyli.^{14;16} Maskvos kontroliuojamoje vilniškėje tritomėje enciklopedijoje, kuri pasižymi šnekumu, tiek pat pasakyta kaip ir 12-tomėje. Rusų kalba parašytoje ir Vilniuje išleistoje knygoje “Istorija Litovskoj S.S.R.”¹⁵ apie I. Zaksos veiklą karo metais jokių žinių nėra.

Knygoje “Lietuvos Liaudis Didžiam Tėvynės Kare”²² apie Zaksą taip pat nėra užuominos, kai tuo tarpu bendro likimo vyrų pavardėmis ta knyga yra išmarginta. Maskvos cenzūros kontroliuojamoje dvylikatomėje vilniškėje enciklopedijoje pasakyta, kad Zaksas karo metais buvo 16-tos divizijos karys. Tuo pasakoma, kad Zaksas buvo kautynių rikiuotės kovotojas. Bet taip anaipatol nėra. Jau tada Zaksas buvo NKVD agentas sovietų armijoje, ir konkrečiai veikė 16-toje lietuviškoje šaulių divizijoje ir kitur. Zaksos nematyti nei Divizijos politinių darbuotojų sąrašė, nes tie darbuotojai matyt buvo subordinuoti ne NKVD, o Armijos Politinei valdybai. Politinių darbuotojų sąrašė — aršūs Lietuvos valstybės ir lietuvių tautos valstybingumo priešai, nuožmūs atėjūnai (ir kaip išimtyt gal naivūs lengvatikiai). Tuvija Anbinderis, Vasilijus Dilman (atėjūnas), Bronislavas Dlugovskij (atėjūnas), Vytautas Girdžius, Pranas Gužauskas, P. Inanikov (atėjūnas). Jonas Jado galvis (atėjūnas), Izackas Karlinas, Piotras Kunčinas (atėjūnas), Jonas Macijauskas (ištremtas iš nepriklausomos Lietuvos), Vladimiras Markovas, Juozas Pajaujis, Vladislavas Petraitis (atėjūnas) bei keli kiti, į kompartiją įstoję vėliau, sovietams okupavus Lietuvą.^{4; 14; 16; 19; 21}

Pažymėtina, kad 1945 metais grįžęs į Lietuvą I. Zaksas nepriėmė pasiūlymo baigti mokslus Vilniaus universiteto stacionariniame skyriuje, o ėmėsi pragaištingo sovietų teriojamai Lietuvai Maskvos šnipo darbo. MGB žinyba I. Zaksą, maskavimo tikslais, kaip “Sovetskaja Litva” dienraščio korespondentą, 1945 metų rudenį išsiuntė žvalgybiniam darbui į Telšių ir Mažeikių apskritis. Saviškiams ir pažinusiems I. Zaksą žmonėms jis “skundėsi”, kad dirbti pagal “pašaukimą” korespondento darbą Vil-

niuje nesą vietos. Ir taip I. Zaksas dienų dienomis minėtų apskričių miesteliuose ir kaimuose pakieimiais šnipinėdamas šniukštinėjo ir saugiose vietose ilsėjosi, o naktimis Telšių ar Mažeikių gorkomuose (tuomet buvo nemadinga miestų partijos komitetas vadinti lietuviškai!) ir tų miestų MGB agentūros rašė žvalgybinius pranešimus ir teikė žodinę informaciją Maskvos vykdomam teroro aparatui. Tuo tarpu siuntusio korespondento darbui laikraščio puslapiuose I. Zaksas straipsnių bene visai nebuvo, nes jis buvo užsiėmęs slaptais nusikalstamais darbais prieš Lietuvą. O ir rusiškai dar rašė silpnokai.^{21: 14}

I. Zaksas ypač buvo užimtas Alsėdžių, Nevarėnų, Žerėnų ir kitomis apylinkėmis. Girdamas sovietiską "meilę" susirinkimuose, I. Zaksas ir toliau siekė pragaištingų tikslų Lietuvai ir 1946 metų vasaros pabaigoje Žarėnuose iškvotė po eilinio susirinkimo iš savo sugulovės partizanų veiklos kai kuriuos patikimus pradmenis. O toliau juos jau narpliojo ypatingos paskirties iš Maskvos antrajam okupaciniam laikotarpiui importuota gausi operatyvinė MGB agentūra, Panašaus pobūdžio sovietiskas

"meilės" planą I. Zaksui kažkuriuo mastu greičiausia pasisekė įgyvendinti ir Marijampolės (Kapsuko) rajone 1950 - 1951 metais.²¹

Žvilgterėjus į gausiai antireliginio ir antivalstybinio Lietuvai mokslo diplomais pasidabinusio I. Zaksos gyvenimo kelią žiauriausiais sovietų okupacijos metais, aiškėja, kodėl šis ypata užsitarnavo KGB generolo laipsnį ir kodėl jam Maskvos KGB žinyba tiesia kilimus į Lietuvos Mokslų akademijos prezidentumą prezidento pareigoms.

Šaltiniai

19. V. Ragauskas, E. Danilevičius, Lietuviškosios Divizijos Kelias, Vilnius, "Mintis", 1969, 195 psl., iliustr., 5 kartosch.

20. "X" pareigūno liudijimas.

21. Trečiosios bangos išėivių iš Lietuvos liudijimai.

22. P. Staras (atsak. red.). Kn. Lietuvos Liaudis Didžiajame Tėvynės Kare. (1941 - 1945). Vilnius "Mintis", 1982, 463 psl.

Lietuvių karių komisija Smolenske 1918 m. sausio 11 d. svarsčiusi lietuvių karių organizavimą į tautinius dalinius rusų kariuomenėje. Kryželiu pažymėtas – Ladas Natkevičius, buvęs Lietuvos įgaliotas min. Maskvoje.

PASKUTINIO KARIŪNO ODISĖJA

(Tąsa iš "Kario" Nr. 8)

J. KLIMAS

Žinoma, atidarė. Laimei dar aš trečias nuo galo gavau riekę duonos ir šviežių, virtų lašinių. Buvo taip skanu, kaip medus! Prisimenu namuose, pas tėvus mėšai pasibaigus, kai vėl šviežios išvirdavo su raugintais agurkais arba raugintais kopūstais, tai visi valgydami raukydavosi, o čia buvo didžiausias skanumas. Išdalinę apie 30 porcijų, pasakė, kad šiai dienai viskas išparduota ir uždarė restorano duris, leisdami likusiems suvalgyti.

Vėlų rytą pulkas gavo įsakymą (nežinau iš kur) išsidėstyti gynimuisi. Nežinau kur buvo kuopos. Pulko vadovietę komisaras pasirinko ant kalniuko. Prie vadovietės, be komisaro, buvo adjutantas, virš. Mačiulaitis, seržantas Gražys, finansų viršininkas, aš, komisaro pasiuntinys ir čia pat kelios gurguolės su vežikais. Dar mačiau, į vadovietę atėjo kpt. Bitinaitis ir vyr. ltn. Stanislavavičius, matyt gauti įsakymų. Pulko vadovietė tai buvo tikrai politiška — niekas nekasė jokio apkaso: nei nuo lėktuvų, nei nuo priešų ugnies.

Apie vidudienį pralėkė pora artilerijos sviedinių, kurie sprogo gerokai už vadovietės. Dabar jau mano viršininkas kreipėsi į mane, klausdamas ką daryti. Sakau: "Artilerija, spauskim iš šios vietos." Jau anksčiau aš buvau nužiūrėjęs, kad pakalnėje buvo be vandens ir gana gilus griovys, vedantis atgal. Kai grioviu pasitraukėme keletą šimtų metrų, sviediniai jau sproginėjo buvusioje vadovietėje. Ten ir pražuvo finansų viršininko gurguolė su lietuviu vežiku. Nežinau, ar jis žuvo, ar pateko į nelaisvę, ar nesuskubo prisijungti prie dalinio. Kaip vėliau paaiškėjo — tai buvo generolo Guderian prasiveržę tankai, kurie kylius pirmyn padarydavo kartais iki 50 km gilumos.

Po keliolikos minučių šaudymas

nutrūko ir kiek vėliau pasukome link kelio, kur pamatėme mažesnėmis ir didesnėmis grupėmis dalinius, traukiančius atgal. Čia jau buvo nemažai ir rusų, prie kurių ir mes prisijungėme. Žygiavome iki nakties. Gal patys kareiviai sustojo nakvynei, nes daliniai buvo susimaišę ir kiek vadovybės buvo belikę — kontrolės neatstatė. Kitą dieną, saulutei patekėjus, vėl visa masė pajudėjo atgal. Apie 10 val. užskrido vokiečių bombonešiai ir numetė šalia kelio bombų, bet jos krito toli nuo kareivių, išbėgiojusių po rugių laukus, tai nieko neužmušė. Tada visus nukreipė į mišką, nes dieną buvo per pavojinga žygiuoti dėl lėktuvų, ir kareiviai vos bevilkko kojas iš nuovargio.

Pasiekus mišką, virto kas kur pakliuvo ir užmigo. Po kiek laiko išgirdome vėl jau pažįstamą bombų švilpimą. Apsiverčiau kniūpsčiom, taipogi šalia manęs gulėjo j. seržantas Gražys ir kitas jo pažįstamas artileristas. Sprogimo garsas tiesiog apkurtino, po to pakėlęs galvą pamačiau, kad bomba buvo sprogi už kokių 20 metrų. Skeveldros laimingai pralėkė per mus, pataikė į gurguolę su virtuve ir arkliais, kur visas sumaišyta. Norėjau šokti į tą duobę, nes galėjo dar daugiau bombų atlekti, bet nežinau, kodėl pasileidau bėgti ir už keliasdešimt metrų suradau sausą griovį, prižėlusį žolėm, į kurį įpuoliau ir prisiglaudžiau prie griovio dugno. Po kelių minučių pradėjo šaudyti iš kulkosvaidžių, bet griovys gerai dengė. Sėdinčiam ant griovio krašto lietuviai kareiviui pataikė į batą ir nutraukė mažąjį pirščiuką. Nuvariau jį į griovį, nuaviau batą, bet neturėjau jokio tvarsčio kojai aprišti. O tas rėkė nežmoniškai visu balsu.

Pasijutau labai alkanas, išsitraukiau gabalą dešros ir valgiau, galvo-

jant — jei mirti, tai bent sočiam. Nutilus kulkosvaidžiams, negalėdamas pernešti to nutrauktu pirštu kareivio riksmo, pakeičiau poziciją, pereidamas į kitą duobę. Paskui pradėjau ieškoti Gražio, kurio nesuradau. Čia surinko apie šimtą užmuštų, iškasė didelę duobę ir visus į ją suvertė. **Visi buvo lietuviai.** Niekas nepažiūrėjo jų dokumentų ar pavardžių ir niekas nepažymėjo, kas toje duobėje palaidoti. Atsirado pulko komisaras, užkasė duobę, įkalė kuolą ir vis tiek dar surado raudoną žvaigždę, kurią prikėlė prie to kuolo. Komisaras atidavė pagarbą ir pasakė, kad žuvo už tėvynę. Tuo laiku atvažiavo sanitarinė su dviem seselėm, kurios dėvėjo iki kelių palaidinėmis, apdribusiomis kelnėmis, šiaip taip sukištomis į batus. Jos davė nurodymą, sunkiai sužeistus suguldyti miško aikštėje į eilę. Apklojo turimomis palapinėmis arba milinėmis ir paliko miške. Į sanitarinę pasisodino kelis rusus, apraišiojo lengvai sužeistus ir išvažiavo. Atrodo, dar buvo likę kuopose kiek sanitarų, tai tie sutvarkė lengvai sužeistus.

Pavakary gavome įsakymą žygiuoti. Aš pasilikau voroje paskutinis, vis tikėdamasis gal pamatysiu savo viršininką arba Gražį. Nė vieno nepamačiau, tai ir aš prisijungiau prie voros. Praeinant pro sužeistuosius, paskutiniai raudoni vakaro saulės spinduliai dengė juos, lyg raudona vėliava. Kai kurie dar sudejuodavo, kai kurių kūno dalys sujudėdavo.

Pažygiavus, po kokio pusvalandžio priėjome aikštę, kurioje buvo vandens malūnas ir krautuvė. Niekam nieko nesakė, apie 10 paskutinių, iššokom į krautuvę, išvertėm visus kampus, bet teradome tik kremos ir šukų. Be manęs, visi buvo rusai. Per tą laiką veik sutemo ir vienas iš rusų priminė,

kad greičiausiai fašistai išmetė desantą ir geriau palaukti ryto. Už kelių šimtų metrų miške buvo kalvė, kur sulindę pernaktvojome per naktį. Rytui brėkstant vienas išėjo į lauką savo reikalu ir tuo momentu praėjo komisaras su pulko likučiais, kurie buvo irgi kur sustoję, kad be žemėlapių naktį nepaklystų. Pasakėme, kad per bombardavimą mes per toli nubėgom ir nesuradome pulko, prisijungę dabar žygiavome vėl su jais.

Atžygiavome iki kažkokios stotelės, kur radome dar daugiau pulko likučių. Sukokmbinavo kiek prekinį vagonų, garvežį ir išvažiavome į Polocką. Pakeliui vėl užpuolė vokiečių bombonešiai, bet buvę oro stebėtojai traukinį sustabdė, kareiviai išbėgiojo į rugių laukus, o traukinys pamažu judėjo į priekį. Numesta bomba pataikė į paskutinius vagonus. Sugrįžę pasivijom traukinį, atkabinom paskutinius vagonus ir atvažiavom į Polocką.

Pulko likučius nuvedė kažkur į mišką, o finansų viršininką, mane ir viršilį Mačiulaitį paliko turto apsaugai, kiek to turto dar bebuvo likę. Viršininkas nuėjo į miestą, matyt norėdamas krautuvėse ko nors nusipirkti, bet grįžo susiraukęs, parsinešdamas kelioliką dėžučių vėžių kakliukų. Atsidarė vieną paėmė kelis gabaliukus ir sako: "Taip brangiai mokėjau ir negaliu valgyti". atidavė man. Aš irgi, kaimo bernas, prie tokių skanumynų nebuvau pratęs, pamažu dėžutę ištuštinau.

Kitą dieną aš išėjau į miestą laimės pabandyti. Be šukų ir kremų, vienoje krautuvėje radau vėžiukų saldainių. Atrodo kaina už 100 gr. buvo 20 rublių, o mano, kaip raudonarmiečio, alga buvo 30 rublių, kurių tiek ir teturėjau (ir dar dabar vieną červoncą savo piniginėje tebeturiu), tad saldainių nepirkau, pasilikdamas pinigus juodai dienai. Negana to, man grįžtant kaž koks "atlyčnykas" keletui kareivių kažką aiškinęs, pamatęs, mane sustabdė ir paklausė, ar aš ne desantininkas, kadangi buvau lietuviškos uniformoj, kuri jam buvo ne-

matyta. Sakau jam: "Draugas, kur tu rastum tokį durną desantininką, kad dieną mieste vaikščiotų". Vistiek nusivarė mane į komendantūrą, kur jau žinojo ir paaiškino, kad čia yra atitraukęs lietuvių korpusas ir keli kariai palikti turto apsaugai. Atsiprašė, bet aš daugiau į miestą nėjau, nes bent kas užkalbintas, ar mergina, atrodė kad negirdi tavęs — taip buvo svetimšalių įbauginti.

Po kelių dienų pristatė iš kolūkio su vos bepasivelkančiais kuiniais ir susikrovę turta nuvažiavom į mišką, kur turėjo būti pulko likučiai, bet čia jau nieko iš tų pulko likučių neradome. Pilnas miškas buvo sumobilizuotų rusų. Išdavė rusišką uniformą, bet pritrūko batų, tai pasilikau lietuviškus pėstininkų batus. Pritrūko taip pat ir palaidinių, tai irgi lietuvišką pasilikau.

Dar vis ateidavo rusų, kurie buvo mobilizuojamo amžiaus ir prisistatydavo aiškindamiesi įvairiomis priežastimis ir kliūtimis, dėl kurių pavėlavę. Tuo tarpu vakarais nuskambėdavo šautuvų salvės. Viršininkas sakė, kad tai šauda pavėlavusius. Kaip gaila! Vakare jau buvo galima matyti nuo artilerijos blykčiojantį dangų ir lyg griaustinį. Rusai sakė, kad tai audra užėina. O tuos sušaudomus būtų galėję į frontą pasiųsti.

Miške aš tik sėdėjau prie dėžės ir saugojau. Viršininkas atnešdavo maisto davinį, pasiimdamas ir sau. Sau atsinešdavo karininko davinį: konser-

vų, popirosų, sviesto, o man kareivio davinio buvo daugiausia tabako kambliai, džiovinta duona, pietums sriuba, vakarienei košė.

Vieną popietę viršininkas prigulė pailsėti, o aš neva nuėjau savo reikalu. Galiuką paėjęs, pamačiau keletą sodybų. Kai vėliau paaiškėjo, žemė buvo paimta kolūkiui, bet kelias sodybas buvo neverta nugriauti ir kelti į vieną vietą, jos paliktos. Parugėmis, pasilenkdamas, nuėjau į pirmutinę. Pasibeldžiau į duris, bet niekas neatsakė. Tuomet įėjau į vidų. Viduje buvo pusamžė moteris su dukra apie 20 metų amžiaus. Pasakiau joms labas ir paprašiau: "Mamyte, ar negalėtum parduoti man lašinių. Mes stovime čia miške ir maistas yra gana prastas." Jos pasižiūrėjo viena į kitą ir sako: "Sūneli, tu matyt ne mūsiškis." Sakau: "Kodėl?, ar aš ne gerai rusiškai kalbu?" Atsakė: "Kalbi gerai, bet pas mus lašinių niekas neparduoda." Sakau: "Tai ką jūs darote?". O ji atsakė: "Gal turi ką nors pakeisti?" Sakau: "Turiu likusius apatinius baltinius, galiu jums atnešti." Sako: "Nereikia", lyg bijodama, kad nesugrįšiu, sako toliau: "Nusivilk savo, o paskui pats apsvilksi".

Nuėjęs į virtuvę nusivilkau baltinius ir gavau apie porą kilogramų lašinių. Atsisveikinant duktė palydėjo iki už kluono. Ji žiūrėjo į mane meiliom akim, o aš į ją, kaip alkanas vilkas.

(*Bus daugiau*)

XIII – XIV amžiaus Naugarduko pilies griuvėsiai

SOVIETŲ KARINĖ PAJĖGA

Amerikiečių karinis žurnalas (*Armed Forces Journal*, June 1986) nagrinėja kaip didelis yra sovietų karinis pavojus šiuo metu.

Remiantis šių metų amerikiečių apskaičiavimu, atrodo, kad sovietų karinės jėgos sumažėjo 20%, palyginus su praeitų metų apskaičiavimu.

1. Sovietų laivynas sumažėjo nuo 2,580 iki 2,092 laivų.

2. Sovietų lėktuvų skaičius sumažėjo nuo 7,430 iki 4,970 lėktuvų.

3. Šarvuočių skaičius sumažėjo nuo 94,800 iki 74,000 šarvuočių šiais metais.

Tačiau, ištikrųjų, taip nėra. Pasirodo, kad pereitais metais amerikiečiai naudojami NATO duomenimis, o šiais metais savo pačių apskaičiavimais. Be to, buvo pakeistas ir apskaičiavimo būdas. Pavyzdžiui, šiais metais amerikiečiai neįtraukia į šį skaičių vadovavimui ir ryšiui skirtų šarvuočių. Karo laivyno tiekimo laivai neįskaičiuojami.

Revizija padaryta ir lėktuvų skaičiavime, tai yra pajėgume pasiekti taikinius.

Yra ir daugiau pakeitimų, kad apskaičiavimas būtų tikslesnis ginklų ugnies atžvilgiu. Šitai paaikšėjo Sovietų "nusiginklavimas".

Sovietų karinė literatūra

Sovietų karinė literatūra yra pagrindinis šaltinis apie Raudonąją armiją. Tačiau ji yra prieinama tik

mažam skaičiui, mokančių rusų kalbą. Žinoma, yra vertimai. Čia ir prasideda nesusipratimas. Vertėjai nebūtinai yra kariai ir minties supratimas dažnai yra netikslus arba padarytos išvados neteisingos.

Ltn. Arbert L. Weeks, USAF-Ret., atkreipia dėmesį į lt. col. G. Murpay Donovan's analizę nagrinėjant sovietų strateginių raketų pajėgų reikšmę ir skiriamą vietą krašto karinių pajėgų pramonėje. Lt. col. Donovan, analizuodamas sovietų Generalinio štabo viršininko maršalo Ogarkov straipsnį, kur buvo išvardintos visos pagrindinės krašto pajėgos, kaip armija, aviacija, laivynas, atkreipia dėmesį, kad nebuvo paminėta SRF (Strateginių raketų pajėgos). Jis parodė toli einančią išvadą, kad SRF jau nėra pirmaujanti jėga. Čia reikia paminėti, kad taip anksčiau buvo galvota, jog Maskvos valdančiuose sluoksniuose buvo dvi nuomonės, ką laikyti svarbiausia sovietų karine jėga — atomines raketas, ar žemyno kariuomenę, nors oficialiai tie gandai nebuvo patvirtinti.

Tokia išvada, jeigu ji būtų teisinga, reikštų, kad Sovietų Sąjunga ateities kare, bent pradžioje, nenaudos atominių raketų.

Todėl autorius ir įspėja žmones, kurie naudojami sovietų karine literatūra, būti atsargiems ir neįžiūrėti sovietų kariuose straipsniuose to, ko ten nėra, nes tai būtų klaidinanti spekuliacija.

J. S.

Politiniai pabėgėliai

Sovietų pabėgėliui KGB plk. Vitaly Jurchenko sugrįžus į Rusiją, Vašingtonas suprato, kad atsitiko kažkas netikėto. Vašingtonas susirūpino, kas verčia šiuos žmones grįžti atgal, kur jų laukia teismas, o gal ir mirtis.

Reikia neužmiršti, kad Maskva siunčia savo agentus kaip politinius pabėgėlius, kurie vėliau grįžta, kad tokiu būdu sukompromituotų tikrus pabėgėlius ir atbaidytų naujus. Ir iš tikrųjų yra nepaprastai sunku atskirti, kas yra tikras pabėgėlis, o kas yra tik agentas.

CIA seniai žinojo, kad tokie žmonės eina per labai svarbų prisitaikymo periodą ne tik psichologiškai, bet ir finansiniai. Tačiau atrodo, kad CIA per daug tuo nesirūpino, ypač, kad šių dienų technika ir ypač Erdvės satelitai teikė žinias apie Sovietų karinius įrengimus atominius ginklus ir kariuomenės dalinių judėjimą.

Ir staiga erdvėlais "Challenger" sprogo, kuris išmesdavo erdvės satelitus. Vašingtonas suprato, kad tai gali būti atskiri ir kritiški atvejai ir kad politiniai pabėgėliai yra ir bus reikalingi. Staiga buvo susirūpinta ką daryti, kad neatstūmus naujų politinių pabėgėlių ir nepraradus turimų. Šiuo metu yra vykdomi apklausinėjimai, nagrinėjimai ne tik CIA, bet ir kongrese. Tai rodo, kaip rimtas yra pasiryžimas šį reikalą sutvarkyti, kad nedarytų įspūdžio politiniams pabėgėliams, kad po visų apklausinėjimų ir pažadu jie bus pamiršti.

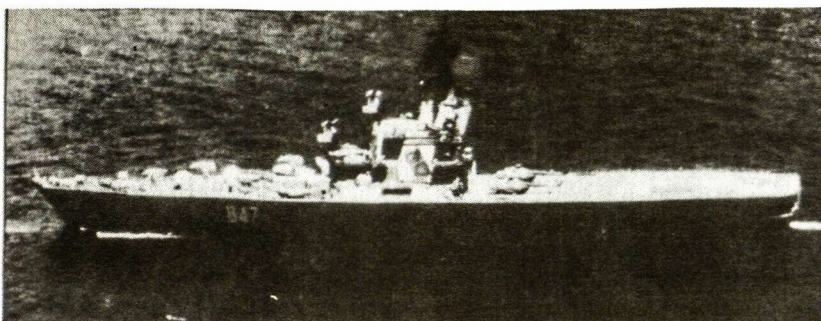
CIA prisipažįsta, kad tuo reikalu nevisada buvo rodomas pakankamas dėmesys pabėgėlio padėčiai suprasti.

Pagaliau buvo įsitikinta, kad net aukščiausia technika negali pakeisti žmogaus.

J. S.

Sovietų karo laivynas

Amerikos karo specialistai ir net laivyno admiralai JAV seniai buvo nu-

“Moskva” tipo “kišeninis” lėktuvnešis

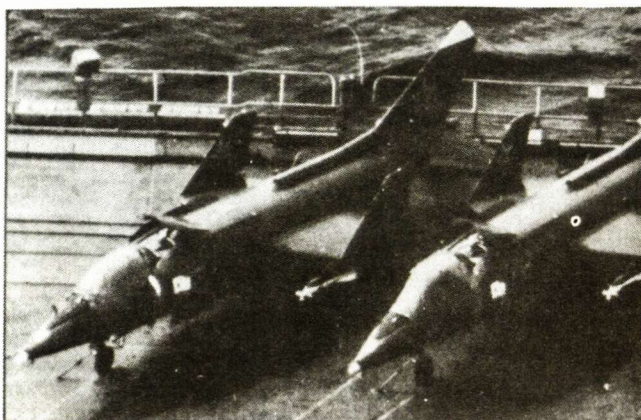
tarę, kad lėktuvnešių gadyne pasibaigė. Staiga paskutinės žinios iš Rusijos nugašdino Amerikos karo vadovybę: Sovietų Sąjunga nuleido į vandenį pirmą lėktuvnešį, savo grožiu ir paskirtimi panašų į Amerikos, varomą atominė ir garo jėga. Tai aiškus ženklas, kad Sovietų Sąjunga nutarė savo karo laivyną padaryti pasauline jėga, kad galėtų atvykti ir dominuoti bent kuriose pasaulio šalyse, taip, kaip darė Ispanija ir Anglija, o Amerika daro ir šiandien.

Sovietų Sąjunga civilinio Ispanijos karo metu nebegalėjo efektingai paremti Ispanijos komunistų dėl Lenkijos ir Vokietijos laivyno blokados. Tą laivyno jėgą rusai pastebėjo ir neužmiršo. Sovietai patyrė Amerikos laivyno jėgą Kubos konflikto metu, kai rusų laivai negalėjo prasiveržti, pasipriešinti Amerikos blokadai. Ir taip 1960 metais rusai pasirodė su dviem mažais (“pocketsize”) lėktuvnešiais “Moskva” ir “Leningrad”. 1970 metais Jan Semonstravo “Kiev” tipo lėktuvnešius. Bet tai vis dar nebuvo tokie lėktuvnešiai, kurie galėtų lygintis prie Amerikos lėktuvnešių. Ir, pagaliau, 1985 metų prie Juodosios jūros Nikolayev uosto laivų dirbtuvėse buvo užbaigtas pirmas 65,000 tonų, 1000 pėdų ilgio lėktuvnešis. Lėktuvnešis galės būti parengtas išplaukti į jūrą maždaug 1990 metais. Amerikiečių nuomone šio tipo lėktuvnešių panaudojimas pareis nuo sovietų sugebėjimo panaudoti lėktuvnešiui tinkamus lėktuvus ir lakūnus. Iki šiol sovietų lėktuvnešiai

buvo maži ir galėjo naudoti tik helikopterus ir mažus savo apsaugai lėktuvus. Specialūs lėktuvai, tinkami naudoti ant šio dydžio ir tipo lėktuvnešių, yra projektuojami.

Nors mažas skaičius sovietų lėktuvnešių šiuo metu ir nėra pavojingas, tačiau karo strategams atrodo, kad per 10 metų sovietai galės būti galin-ga jūrų jėga, su kuria reikės skaitytis.

J. S.

Maži rusų lėktuvai atakai netinka. Jie naudojami lėktuvnešių apsaugai

Priešlėktuvinė apsauga

Paskutinės žinios iš Afganistano karo rodo, kad sovietai sėkmingai naudoja helikopterus prieš žemės taikinius — Afganistano laisvės kovotojus. Šitą faktą jau diskutuoja Varšuvos Pakto valstybės, norėdamos pritaikyti šį patyrimą ateities kare.

Amerikos armija jau seniai galvojo įsigyti ginklą, tinkamą panaudoti prieš trumpų distancijų oro taikinius, kaip helikopterus, kuris būtų mažas, kompaktiškas, patvarus ir lengvai aptarnaujamas ginti priekinius dalinius ir kuris galėtų naudoti jau turimas ir išbandytas raketas, pvz. “Stinger”. Ši raketa iki šiol buvo aptarnaujama ir šaunama panaudojant kovotojo petį.

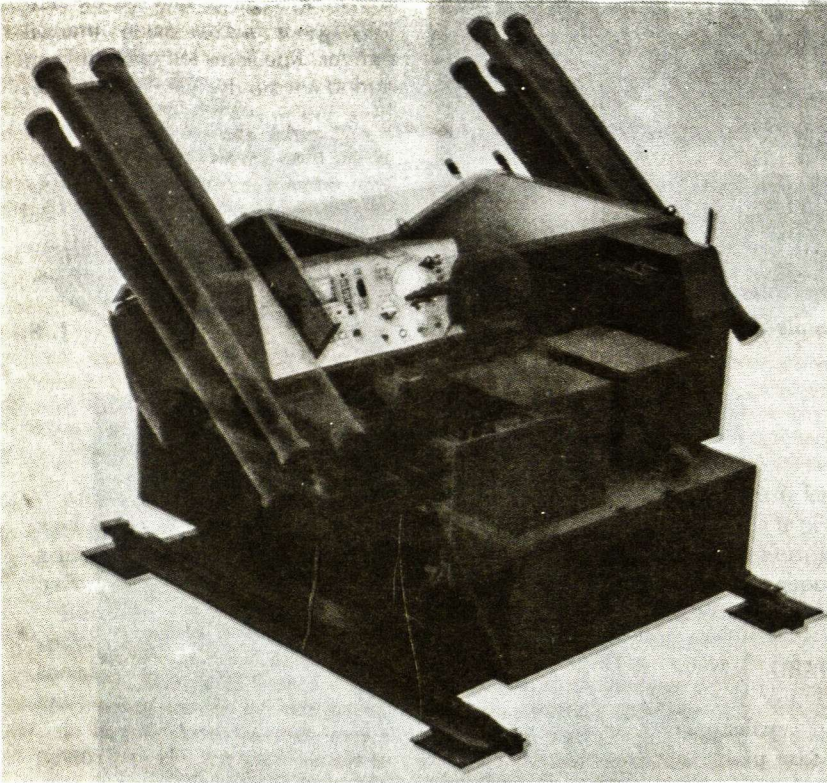
Tokį ginklą, geriau sakant, miniaturinę priešlėktuvinę sistemą pagamino ir sėkmingai išbandė Boeing

Co. Tai taip vadinama “Avenger” (kerštytojas) kompaktinė sistema.

Kas ypatingai svarbu, kad šį ginklą (sistemą) gali aptarnauti kovotojas be ypatingo parengimo. Šis ginklas pats suranda taikinį, apskaičiuoja atstumą, greitį ir automatiškai paleidžia raketą.

Šis automatinis ginklas gali iš karto surasti iki keturių taikinių, skrendančių iš įvairių krypčių, per 36 sekundes.

“Avenger” yra ginkluotas raketomis (8 vamzdžiai raketoms) ir kulksvaisdžiu savo apsaugai. “Avenger” turi šarvuotas sienas, o bokštelis aptarnaujančiam kovotojui turi visus patogumus. “Avenger” yra taip pagamintas, kad gali naudoti įvairaus tipo ir gamybos raketas. Šiuo metu yra

“Avenger” ant platformos

daromi bandymai taikinių suradimui panaudoti lazerį.

“Avenger” turi specialų sunkvežimį (ant ratų arba vikšrų), bet gali būti pervežamas bet kokio sunkvežimio, galinčio pakelti 2,500 svarų svorį.

“Avenger” bus naudojamas priekinių atramos dalinių apsaugai prieš lėktuvus ir ypač prieš helikopterus.

J.S.

(Pasinaudota *International Combat Arms* žurn. Sept. 1986.)

Sovietų tankai Izraelyje

Tai rusų pagrindiniai kovos tankai T-54 ir T-55, perleisti Egiptui pagal sutartį. Tankai pateko į Izraelio rankas, Egiptui pralaimėjus 1967 ir 1973 m. kovose prieš Izraelį. Izraelis mano, kad tie tankai sudaro ištisą šarvuotą divizioną ir bus panaudoti kare prieš Egiptą, arba prieš Siriją. Tankai yra laikomi paruošos stovyje, kaip ir Izraelio ginklai.

J.S.

(Iš *Defense News* žurn., Sept. 1986 m.)

Karas be atominių ginklų

Sovietai patobulino savo kilnojamas raketas SS-21, SS-22 ir SS-23 iki tokio laipsnio, kad lengvai galėtų sunaikinti Vakarų Europos (NATO) svarbiausius karinius taikinius pirmomis karo minutėmis, nenaudodami atominių užtaisų. Tai praneša kongreso atstovas, remdamasis konkrečiais kai kurių ekspertų liudijimais.

J.S.

(*Combat Arms* žurn., September, 1986)

Amerikiečių naivumas

Kaip amerikiečių spauda praneša, grupė Amerikos mokslininkų šiuo metu yra Sovietų Sąjungos plotuose su instrumentais, norėdami įrengti atominių priemonių sekimo punktus, praktikuojant amerikiečių gamybos kompiuterius.

Deja, tai ne vyriausybės susitarimas, bet amerikiečių mokslininkų idėja.

Sekimo punktai bus įrengti Karkazalinske, apie 225 mylių į pietų vakarus nuo Seall Palansk. Tai tolimas užkampis ir, pagal Mr. Perle pareikimą Mac Neil-Lerner programos mene, visi sekimo punktai yra dėstomi toli nuo bandymo laukų, kur žemės drebėjimas atomino sproginimo atveju negalės būti matuojamas.

J. S.

(*Defense News* žurn., 1986)

Lėktuvai kurių nebuvo

1955 metais viešame pasirodyme Tushine rusai demonstravo savo naują bombonešį “Bison”. Vakariečių žiniomis rusai turėjo tik kelis “Bison’us”, ir buvo labai nustebę tokiu dideliu skaičiumi skrendančių “Bisonų”. Tas skaičius prašoko keturis kartus amerikiečių strateginių bombonešių B-52 skaičių. Pasirodė, kad iš tikro ir buvo tik keli “Bisonai”, bet darydami ratą jie pakartotinai skrido. Ir taip gimė garsus “Bomber Gap” amerikiečių spaudoje.

1954 metais *The New York Times* laikraštis visus nustebino patiekdamas žinutę, kad rusai jau turi supersoninį lėktuvą. Ir to lėktuvo planuotojas inžinierius Arte Mikoyan pažadėjo, kad sekančią dieną tas lėktuvas pasirodys Maskvoje per “Oro Dienos” parodą. Lėktuvas nepasirodė. Tas pat atsitiko ir su išreklamuoju rusų versijos “Concord” keleiviniu lėktuvu “Konkordsky”. Ir tik 1980 metais amerikiečiai paskelbė, kad “Konkordsky” bandymų eigoje pasirodė visiškai nepatikimas ir tolesni bandymai buvo nutraukti.

Gandai apie rusų naujus lėktuvus tęsėsi ir toliau. Ypatingą dėmesį ir

susijaudinimą sukėlė gandas po "Sputniko" iššovimo, kad rusai pasigamino atominį lėktuvą. 1945 metais ir amerikiečiai bandė projektuoti atominį lėktuvą, bet po metų įsitikinę, kad bent šiuo metu tai yra neįmanoma, to projekto atsisakė.

1955 metais *Aviation Week* žurnalas įdėjo atominio lėktuvo nuotrauką, paimtą iš Sovietų žurnalo jaunimui. Jų teigimu jis gali skristi be sustojimo ir nusileidimo. 1956 m. *Newsweek* žurnalas persispausdino tą pačią nuotrauką su pranešimu, kad šio lėktuvo prototipas bus ore už dvejų ar trejų metų. Tas lėktuvas niekuomet nebuvo rodomas. Susijaudinimas dar labiau pasidėjo, kai 1957 metais *Missile Week* žurnalas pranešė, kad Sovietai išbandė hypersoninį raketinį lėktuvą, kuris yra pajėgus skristi 10,000 mylių

ir bombarduoti Šiaurės Afriką. Ateinančios žinios iš Sovietų Sąjungos buvo visuomet klaidinančios. Sovietų plk. Nikolai Varvaron 1957 metais tvirtino sovietų žurnale, kad atominis lėktuvo motoras buvo bandomas, o Sovietų gynybos ministerija pranešė, kad atominio lėktuvo sovietai neturi. Tuo metu amerikiečių atominio lėktuvo vystymas vyko ir toliau, bet apsaugos sienelė buvo tokia stora ir sunki, kad lėktuvas vos galėjo pakilti. Bandymai buvo nutraukti.

1956 metais rusų prof. V. Alexandrof pranešė, kad Sovietų Sąjunga suprojektavo raketinį lėktuvą, kuris galės skristi 10,000 m/v naudojant naujai išrastą kystį (highly coloric fuel). Tačiau susidurta su viena problema — kaip apsaugoti lėktuvą ir pilotą nuo sudegimo, skrendant tokiu

greičiu.

Tais pačiais metais *Aviation Week* žurnalas įdėjo piešinį ir technišką duomenų lentelę pranešant, kad rusai išbandė naują atominį bombonešį. Lėktuvas buvo 195 ilgio. Žurnalo teigimu lėktuvas skirtas karinei paskirčiai. *Life* žurnalas įdėjo lėktuvo piešinį, pavadintą "Atomic Bomber".

Pagaliau šią atominio lėktuvo spekuliaciją sustabdė tuometinis prezidentas Eisenhower, 1958 m. viešai pareikšdamas, kad tokio lėktuvo nei Amerika, nei Sovietų Sąjunga neturi. Tačiau reikia pripažinti, kad dabar turimomis žiniomis ir rusai ir amerikiečiai labai rimtai darė bandymus, tačiau be jokių rezultatų.

J. S.
(Naudotasi *Armed Forces Journal*, June, 1986.)

PAULIUS JURKUS IR ŽIBUNTAS

Paulius Jurkus: KAI VILNIAUS LIEPOS ŽYDI. Žibunto sakmės apie Vilnių. Viršelį ir vinjetę autoriaus. Išleido Varduva, spausdino Pranciškonų spaustuvė Brooklyn, N.Y. 1985 m., 160 psl., kaina nepažymėta.

Mūsų Vilnius — mūsų vargų, didybės ir atsparumo paslaptis. Tai ne miestas, o neišaiškintos jėgos šaltinis. Visais laikais jis buvo kūrybos versmė nuolatos tame legendų mieste gyvenantiems ir iš jo išklydusiems. Okupuotos Lietuvos dailininkai, kasdien miną akmenis, kuriuos mynė mūsų gerieji kunigaikščiai ir mažiau geri karaliai, Krokuvos belaisviai, iki šiandien neišsemia Vilniaus temų. Paulius Jurkus Vilniaus paslaptis

įspėdinėja vėliausioje savo knygoje, **KAI VILNIAUS LIEPOS ŽYDI.** O liepų žydėjimas prie Vilnelės ir Gedimino pilies yra didelis įvykis, viršijęs net mėnulio pilnatį, žmonėse nerimą keliančią, jų mintis drumsčiančią: "Tada mėnulis pajuto, kad žydi Vilniaus liepos. Ir jis turi būti ties miesto šuliniu, ties tvenkiniu, vijoklių lapinėje, sodo takelyje. Mėnulis ir žydinčių liepų kvapas Vilniuje. Koks tai stebuklas." (Psl. 11 - 12)

Autoriaus svarbus pagalbininkas yra Žibuntas, pirmoje knygos pusėje lemiąs visus įvykius. Tai galinga asmenybė, net metų laikus tvarkanti, karalių Botorą įpareigojusi įkurti Vilniaus universitetą. Žibunto kilmės nežinome. Gal senosios Lietuvos dvasia? Gal Lietuvos lemtis? "Nuo Žaliųjų ežerų atkilęs Žibuntas buvo

už visus (už visus Vilniaus universiteto profesorius — V.D.) garsiausias. Jis dėstė paukščių ir žvėrių kalbas, ... "Žibuntas ir dabar profesoriauja, nes jo reikia Lietuvai, ir Lietuva jam taip pat labai reikalinga." (Psl. 19.)

Sakmės nėra patrauklios, kai autoriai pabrėžia tik būtus nebūtus įvykius. Šių laikų medžiagos pavergtas, vaizduotės nustojęs žmogus kimba tikrovėn. Tai skęstančio gelbėjimasis. Paulius Jurkus šį skenduolį apgauna: prieš jo akis atveria neabejotinus paveikslus, net leidamas tuos paveikslus pirštais nuvesti: "Buvo tokia šilta ir tingi popietė. Prie kelio snaudė medžiai. Snaudė ir smuklė. Snaudė ir musės ant lango stiklų. Ta smuklė buvo didelė ir galėjo daug karietų svetingai priimti, bet štai išsitenkė visi į dvarus, palivarkus. Ten gulinėja lapinėse, sėdi prie vandens ir meškėrioja. Niekas nevažiuoja į miestą ir čia nesustoja. Taip smuklėj ir šeimininkas snaudžia, ant odinio suolo išsitiesęs." (psl. 21.)

Ne vien aplinka, tokiais lengvais, paprastais sakiniais gyvai nupiešta, modernų nelaimingąjį sumaišo. Ir

žmonės šioje aplinkoje tokie ryškūs, jog reikia baugintis, kad jie netyčiomis tau nenumindžiotų kojų: "Išlipo ponas — didelis ponas! Švarkas raudonas, apvestas auksiniais dirželiais. Sagos auksinės žėri kaip ordinai. Baltos kojinės. Kojinių raisčiai su auksiniais spurgais. Juodi lakuoti batukai su didele sidabrinė kilpa, pro kurią išverti odiniai liežuviukai, prisagstyti brangiųjų akmenų." (Psl. 21.)

Stebina švelnių bruožų ir plati Jurkaus fantazija: "Prie kelio stūkso juodas, susitraukęs debesis, lyg jam skaudėtų dantis. Ir laumės čia kitokios. Tokios išsigandusios. Pamažu vaikšto aplink, barsto suodžiais, kad debesis būtų dar tamsesnis. Į jo narus pila žarijų.

Jeronimas atpažino — tai perkūno debesis." (Psl. 104.)

"Čia laumės apsvilkusios plonais melsvais šilkais, sėdėjo ant sidabrinųjų indų krašto ir ilgais virbalais maišė ežerus. Dėjo visokių žolelių, bėrė žydrų akmenėlių, net paragavo, kad vanduo būtų malonus žmogui ir žuvelei." (Psl. 105.)

Ši dešimties sakmių knyga yra maloni skaitytojui pasakojimu ir savo rūbu. Paprastų, gražių sakinių stilius, grakštus dėstymas, skoningas pačio autoriaus viršelis ir iliustravimas, šviri spauda, korektūros klaidų išvengimas iševijoje retai susipina į vieną derinį, kokį turime Jurkaus sakmėse. Temos, surištos su Vilniumi, ši miestą mums dar labiau išryškina, — Lietuvos valstybės ir lietuvių tautos paslaptis gelmė, mus šimtmečiais traukusi, dėl kurios šimtmečius, iki šiandien ir šiandien susirūpinusiai nuogaustaujame.

Šioje knygoje Jurkus nesprenžia problemų, — kokios nelemtyms grauzia žmonių širdis ar žmonių santykius, kodėl meilė pavergia ne tik žmogų, bet ir gatvės žiburį, iš kur vardienis poetas susilaukia tiek laimės. Net ponais ir vardieniais gyventojai piktai nesiskirsto. Kiekvienas verčiasi savo aplinkoje, nei ja skųsdamasis, nei dėl jos džiūgaujamas. Sakmių veikėjai, žmogiški ir nežmo-

giški, savų likimų nekeikia. Išvartyta vasara pasitraukia su viltimi vėl grįžti, garsus jūrininkas Jeronimas, nepasinaudojęs turtais, džiaugiasi savo atrasta žmona, nepavydi kilmingiesiems. Čia tik gražiai pasakojama apie tai, kas buvo ar nebuvo, čia laimė yra tokia nesudėtinga ir artima, kaip autoriaus stiliaus nuoširdumas.

KAI VILNIAUS LIEPOS ŽYDI yra maloni, įtempimą ir kraujospūdį žeminanti lektūra. Kad tik šios knygos paskleidimas visuomenėje nesulubuo-

-o-

Autorių Paulių Jurkų pažįstą gali lyginti su Žibuntu, — geros valios, gerų darbų, nesireklamuojančių, naudos neieškančių, prastuolių ir "didikus" įtaigojančių, bet uolumu visus pralenkiančiu rūpintojėliu. Tik veiklos sritys skirtingos: Žibuntas padėjo įdomių paslapčių, ramios prigimties, nors audringų laikų miestui. Jurkus vargsta Niujorke, kurio paslaptis tamsiuose nakties kampuose kuria narkomanai.

Jurkus, rašytojas, dailininkas, žurnalistas — kaip Žibuntas profesorius — nesusilauktų tiek nuoširdžios pagarbos ir lietuvių įvertinimo, kiek jį šiandien supa. Jurkaus mokėjimas be

išdidumo talkinti kultūriniuose ir visuomeniniuose darbuose — kaip Žibunto rūpestis Vilniumi — apie jį kuria sakmę. Kasdien ir visur sutinkamas žmogus, tačiau nematomas prezidiumuose, pirmose renginių eilėse, nesinešiojās maišeliuose turto, nestoviniuojās masės pašaliuose, nesulaukia klausimų — kas jis? — ir negirdi nustebusių atsikvėpimų — a, tai čia tasai garsuolis. Apie Paulių Jurkų, pirštais rodinėdami, žmonės neklaušinėja. Bet jis galingas, kaip Vilniaus sakmių Žibuntas.

Šį darbininką ir kūrėją telydi sėkmė.

Vytautas Dyvas

Red. pastaba: Paulius Jurkus yra labai artimas "Kariui", todėl rūpėtų, kad "Kario" skaitytojai jo "Kai Vilniaus liepos žydi" ne tik pirktų, bet ir platintų.

ARGENTINOJE LAIVAS "LITUANIA"

Nuoširdžiai sveikintinas R. Vilkas kruopščiai renkantis duomenis apie Lietuvos laivus, laivyną, tikėtina — ir kitokius duomenis, liečiančius lietuvišką laivininkystę, įskaitytinai ir kitose valstybėse tolygias apraiškas.

Argentinos Lietuvių Balsas (Buenos Aires, Argentina), nr. 1598, 1986 m. birželio - liepos mėnesių laidoje, atspausdino tokią žinutę:

Laivas "Lituania", firmos "FIMAP" pastatytas, brolių Boliaus ir Viktoro Petrusėvičių plaukiojantis restoranas, plaukioja Maracaibo ežere. Laivas papuoštas Lietuvos trispalve ir Vyčiu, kas liudija, kad lietuviybės meilė pas brolius Petrusėvičius yra gyva".

Atidžiai pavarčius Pietų Amerikos lietuvių spaudą, būtų galima užtikti daugiau lietuvių jūrininkystę liečiančių duomenų. Jų spaudoje paskelbiama įdomių žinių apie vietinius lietuvių sportininkus. Kaip žinome, dabar JAV-ėse baigiama paruošti stambi istorinė knyga apie lietuvių sportininkus. Tikėtina, redaktoriai paskelbs ir apie Pietų Amerikos valstybių lietuvių sportininkus.

Kęst. Gard.

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunellenė

531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Šiuo adresu siūsti visą Tremties trimitui skirtą medžiagą

Lapkričio 23-čioji — Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės šventė. Ją švenčiame svetimuose kraštuose. Prisimename Lietuvos karių pralietą kraują ginant jaunutę Lietuvos valstybę nuo grobuoniškų kaimynų. Prisimename kritusius kovos lauke. Prisimename ir mirusius Lietuvos karius svetimuose kraštuose, šaltojo Sibiro stepėse, tolimosios šiaurės ledynuose amžinai užmigusius. Su pagarba ir meile juos prisimename.

Gyviems Lietuvos kariams mūsų meilė, pagarba ir linkėjimai nepalūžti!

JIE ŠVYTURIAIS PER AMŽIUS BŪNA

Balys Gaidžiūnas

(Iš rinkinio
Ir saulėtos, ir rūsčios dienos)

Dėkojam tau, gimtoji žeme,
Už duonos riekę, jos saldumą.
Iš ten ir šiandien viltį semiam,
Kuri kelionėje nežūna.

Dėkojame už kalbą, dainą,
Piliakalnio legendos grožį.
Už tą rodyklę laisvėn einant
Kurią pats Dievas mums išdrožė.

Dėkojam dangui, saulės šviesai
Už savanorių laisvės kirtį,
Už seserį, už brolio tiesą,
Už drąsą kovoje numirti.

Dėkojam už tėvų stiprybę,
Už vaiko žingsnį tvirtą,
Už tėviškės namus, tėvynę,
Už keliančius šviesos žibintą.

Dėkojam tiems, kurie nelinksta,
Kurie kovoj didvyriais žūna.
Jie laisvės spinduliais pavirsta
Ir švyturiais per amžius būna.

IR IŠ TO SOPULIO VĖL MIRS

Takais praėina brolių vėlės
Išgirst skaudžios sesers raudos.
Aukštinis žiedas ramunėlės
Namų dainas jom atkartos.

Klausys ką šlama beržo šakos,
Gimtinės dūmai jas svaigins.
Išgirs jaunystės jauną šneką
Ir iš to sopulio vėl mirs.

Kritęs šaulių vadas. Paveikslas A.
Žmuidzinavičiaus

TREČIOJI ŠIMTINĖ

Bronio Railos prakalbos į Lietuvą

BALYS GRAŽULIS

Bronio Railos akistatos su okupanto ir jo bernų išpuoliais, jo atkirčiais ir melų bei klastočių atitaisymais yra nepaprastai spalvingi ir aštrūs. Juose jis naudoja visą savo išbandytą išaštrintų poleminių ginklų arsenalą. Ir smogia jais iš peties. Taip tik jis vienas kirsti moka. Todėl knygą be galo įdomu skaityti.

Čia gyvendami, nematome ir negirdime kokius ten, anot Railos, „šventraštiškus“ nutarimus skelbia lietuviams komunistų partija, kaip ten giriamasi, tuščiažodžiaujama. Ir vis tuo pačiu komunistinės propagandos žargonu: „brandaus socializmo epocha“, „sovietinis žmogus“, „taikos armijos“ ir panašiai. Antai baldų kombinato darbininkai poilsiauja, atsigauja, o gal išsikrauna „psichologinės iškrovos kabinete“. Stebiesi, kad dar dabar, po keturiasdešimties metų, reikia įrodinėti, kad „Lietuvos liaudis savanoriškai įsijungė“ sovietinių tautų šeimynon, kad Nepriklausomybės laikotarpis buvo „vienas iš sunkiausių ir juodžiausių Lietuvos istorijos puslapių“. Ir tam įrodyti reikia skelbti klastotus dokumentus, išgalvoti šlykščiausių melų.

Kai ten šūkaujama apie „gražesnio komunistinio rytojaus aušrą“ ir „socializmo kultūros laimėjimus“, Bronys Raila atkreipia dėmesį į Lietuvą ištikusią tragediją, kai tos utopijos siekdami okupantai deportavo šimtus tūkstančių lietuvių. Žymią jų dalį Sibire sunaikino, išžudė ištisas šeimas ir daugelį žymių Lietuvos žmonių. Dalį nužudytųjų pamini pavardėmis.

Stebina ir tai, kad Maskvos batlaižiai vis dar negali apie mus kalbėti be pašaipos, be pravardžiovimų, be melo. Va, lietuviškoji Tarybinė enciklopedija pilna visokių rusiškų žmogelių ir keliaklūpščiautojų lietuvių, tik nėra joje vietos į vakarus pasitraukusiems lietuviams kultūrininkams, mokslininkams ir šiaip žybiams lietuviams. Jei kuris ir minimas, tai vis kaip žvalgybininkas, kurio nors Lietuvos priešo agentas. Retai enciklopedijoje užtiksi išėivį paminėtą be jo asmenį dergiančio epiteto. Giridi, net valstybės prezidentas Antanas Smetona jieškojęs būdų, kaip Lietuvą Hitleriui parduoti.

O kaip trunkiai ten švenčiamos visokios sukaktys. Rytų Europos pasigrobimo, „Didžiojo tėvynės karo“ laimėjimo. Aišku, laimėto tik jų vieny. Sąjungininkų nė minėti neverta. Vis pasigarbinimai, pasi-

liaupsinimai. Į visus juos Bronys Raila randa tinkamus atkirčius, tuos, anot jo mėgiamo žodžio, „paistalus“ jovalu paversdamas.

Nekiekvienoje prakalboje komentuojami ten kuriami mitai. Bronys Raila nevien išblaško lietuviams į akis pučiamus dūmus, jis ir informuoja apie nuo žmonių slepiamus ar iškraipomus faktus. Kalba apie išėivijos kultūrinės organizacijas ir jų bei paskirų kultūrininkų veiklą, lietuvių mokslininkų laimėjimus, apie išėivijos gyvastingumą. Atitaiso „išėiviologų“ pliauškalus apie mūsų supuvimą ir apskritai Amerikos bankrotą. Ak, teko neseniai matyti „Gimtajame krašte“ Ameriką ir išėiviją lankiusio maskvabernio raportažą. Kiek ten pajuokos, išmisli! O kaip juokinga, kad jūrų šauliai savo stovykloje Pilėnuose bekoną kepa. Gali, vyreli, šaipytis, bet va, imk išsikepk tu, kad geras! Į daugelį panašių sapaliojimų Raila atsako taikliai, railiškai.

Knygoje apstu mūsų buities raportažų, visokių įspūdžių, pasisakymų ir sovietinės ekonomijos anekdotų. Įdomios svetimšalių ir net satelitinių kraštų žmonių nuomonės apie komunizmą, jo pasiekimus ir jo ateitį. Vėlgi apie sovietinį leituvių kalbos stilių. Apie padažnbėjusį Dievo vardo (daugiausia mažąja raide) naudojimą, tenykščių rašytojų „tarybinio žmogaus“ formavimą, tikrovės iškraipymą, pataikavimą ar prisitaikymą. Visa tai Bronys Raila aprėmina spalvingais komentarais.

Labai įdomūs pokalbiai su Jūrate Nausėdaite, Ale Rūta, ir, ypatingai, su Bernardu Brazdžioniu, deklaruojančiu, kad jis ne emigrantas ir iš savo tautos neišėjo, kaip skelbia sovietinės Lietuvos išėivijų murzintojai.

Ši knyga yra kovojančio lietuvių grumtynių su Lietuvos priešais kronika — intensyvi, neatlaidi, nuolatinė. Dažnai ji linksma, o visada rimta ir kovinga. Kiekvienam tėvynę mylinčiam lietuviui ji ne vien verta, bet ir būtina perskaityti.

Bronys Raila. TAVE MYLĖTI TEGALIMA IŠ TOLO. Radijo prakalbos į Lietuvą 1983 - 1985 m. Aplanko dailininkas Vytautas O. Virkau. Knygos leidėjas – mecenatas Kostas Ramonas. 442 psl. Kaina 8 dol. Spausdino „Draugo“ spaustuvė.

Pastaba. Kad knyga būtų visiems prieinama, jos leidėjas – mecenatas Kostas Ramonas nustatė kainą dviem trečdaliais mažiau tikrosios dainos — tik 8 dol.

MANO VIENMETIS PUSBROLIS

ALĖ RŪTA

Turėjau pusbrolių, vardu Petras; o aš — Povilas, būdavo, drauge švenčiame vardines. Kokios tenai vardinės! Bet tada atrodė mums linksmos ir labai svarbios. Ir labai jų laukdavom.

Būdavo, iš vakaro mergos apipina mūsų duris, — mano ir Petro. Tokiais vardais mūsų kaime daugiau nebuvo. O tada, būdavo, nuvažiuojam gretimam parapijon į atlaidus, nuperkam toms mergoms — vainikų pynėjoms — saldainių, o mes — pasigieriam. Ir grįštam, būdavo, susikabinę, dainuodami... Mūsų motinos, iš gimimo tikros seserys, nutekėjusios į tą patį kaimą, linguodavo galvom, liūdnei viena į kitą žiūrėdamos:

— Pone Die, kas gi iš jų ir bus!

— Vienminčiai, durneliai...

Mano motina vis užbaigdavo apgailestavimu:

— Kaip tas žydėlis sakė: augala, bet nebrindala... Ir sveiki, ir mokslo paragavę, o pusbonkė — taukšt, ir išgaravo!

Mes juokdavomės. Tegu sau motinėls pyksta, o mums liknsma ir tiek. Pasaldintos mergiotės lipšnios: pačios veda šokt, suka į ratelius, traukia į dainą... Gegužinės dirvonėly, ar kaimyno kieme — po berželiais... Vistiek. Iš pasišokimų irgi drauge grįždavom, tik tada jau apsikabinę po gražią mergiotę.

Ir abu mėgdavom toms vakaro gražuolėms pasigirt: aš deklamuodavau, o Petras — vaidindavo.

Taip ir būdavo vasarų vasarom. Petro tėvas labai gėrė; tai mes iš pačios jauniausios jaunystės buvom nutarę stiklelio nė nepaliesit. O atsitiko taip, kad Petrelis iš trečios į ketvirtą klasę užkliuvo su dviem pataisom: aritmetikos ir lotynų kalbos. Belaikant rudenį pataisas, lotynistas jo ir nepraleido, girdi, visiškai vasarą nesiruošęs. Iš tikro, tai ir buvo teisybė. Petras tingėjo mokytis, o ypač vasarą.

Lotynų kalbą mūsų gimnazijoje dėstė kapelionas. Kai Petras pasiliko trečiojoje antrus metus, slapčia nusipirko pusbonkėlę, nusivedė mane pamiškėn, ir tada mes pirmąkart pasigėrėm.

Nuo to laiko jis nekenė kapeliono. Aš buvau įsitraukęs į skautišką veiklą; Petras atėjo į kelias sueigas, o paskui atsitraukė. Jis dar lankė gimnaziją iki šešių klasių, o aš, kaip vyresnysis sūnus, turėjau grįžt į ūkį su keturklasiu pažymėjimu.

Mano ir vienminčio pusbrolio keliai pradėjo skirtis. Per Kalėdų ir Velykų atostogas susieidavom, bet jis daugiau šnekėdavo apie kažkokią veiklą, apie jo naujas draugystes. Kaip visados — vaidybiniai šnekus, spontaniškas, tačiau, tarpais nutildavo. Girdi, paslaptis. Girdi, Povilai, to tai nesuprasi. Arba, girdi, Povilai, tau reikia dar subręsti, kad tuos didžius dalykus perkąstum. Tau, girdi, tik skautiški lauželiai... Jis mane pašiepdavo. O apie save — taip:

— O, žinai, brolaus, visų labiausiai aš norėčiau būti... Žinai, kuo? — Artistu! Vaidinti norėčiau! Didelio teatro scenoje... Pakeltu tonu išsakyt dideles tiesas! Va, koks mano troškimas.

Po to mes jau bendrose vardinėse išsigerdavom. Pradžioje — slapčiai, paskui viešai. Nedaug, tik pasirodydami prieš merginas... Vėliau — daugiau, ilgėliau šnekteldami. Jis man pirkdavo, tada aš jam — atsilygindamas. Mes būdavom draugystės pasiilgę.

Aš rašinėdavau, nors nuo visų slėpiausi; tik Petras žinojo. Šienaudamas garsiai deklamuodavau visus gimnazijoje išmokus, išskaitytus eilėraščius.

— Ei, Povilai, tu — poetai, svajotojau tu! — Petras mane lyg erzino, lyg ir gyre.

O aš jam, kiek pabuvus, ir vėl stukteliu:

— Petrai, tai kada tu lipsi į sceną? Į kokį teatrą veržiesi, a?

Po tokių pastabų juokais abu apsikumsčiuodavom. Ot, būdavo, vasaros! Kad ir kaip sunkiai dirbęs, o su Petru eidavau bet kur. Kai pusberniai dar, tai į svetimus sodus vakarais obuolių... Maudytis. Mergiočių pakirkint, padainuot. Paskui jau gražiais eilėraščiais aš prisikalbinau savo Onytę... Anksti apsivedėm. Tėvai norėjo sulaikyt, kad per jaunas, tai išėjau savanoriu į kariuomenę, o grįžęs — jau vyras! Braukšt ir vestuvės. Petras dar dvi klases pasėdėjo po du metus... Kas atsitiko? Gabus buvo berniokas! Pasirodo, jį kažkas įtraukė į "požeminę veiklą", kaip mes tada vadinom. Jis man darėsi mažiau ir mažiau atviras. Net ir vasarą kažkur dingdavo, sėdęs ant dviračio. Tėvai barėsi, pyko. Būdavo, kai dirba, tai dirba iš visų jėgų. O paskui — nėra jo, kelioms dienoms darbininko trūksta. Kartą, grįžęs iš tokios paslaptingos kelionės, jis pripuolė prie manęs, girdančio vakare arklius:

— Paspėpk mane, brole! Jūsų klojime ar kur...
Mane seka, gali namie ieškoti...

Išikasė mūsų šiene. Niekam nieko nesakiau. Tikrai, jų namus tą vakarą iškrėtė policija. Užėjo ir pas mus, klausinėjo apie Petrą. Motina gūžčiojo pečiais:

— Nežinom, ponas... Jis buvo kur tai išvažiuoęs, gal da negrįžo...

Paskui Petro motina verkė, kai susėdusios pašalė su mano mama ilgai šnekėjosi.

Taip atsitiko, kad mes su Onyte atsidūrėm Vokietijoje, o paskui ir Amerikoje. Tėvai vienas po kito mirė. Petras, išitraukęs į komunistų pogrindį, buvo išbėgęs į Rusiją ir grįžo — kaip 16-tos divizijos raudonarmietis tada, kai mes nuo raudonųjų lėkėm į vakarus.

Mūsų pusbonkių ar litrinių išgėrimai baigėsi jau tada, kai Petras nustojo su mumis važiuoti į atlaidus. Dar susidauždavom, išgerdavom po stiklelį per šeimos šventes, bet tie džiaugsmi retėjo, kol nutrūko — visišku mūsų išsiskyrimu. Dar vis atsime nu anas vasaras, kai puste pripusdavom jo tėvų vyšnių sode. Prisimenu, kaip deklamuodami ir vaidindami "didelius dalykus", išlandžiodavom serbentų ir agrastų krūmus, tiek privalgydavom saldžiarūkščių uogų, kad paskui abu dejuodavom pilvais.

Kaip aš netapau poetu, o tikrai penkių vaikų tėvu, taip Petras netapo artistu; gal nei karto ir į jokią sceną nepateko. Buvo Lietuvos policijos kartą areštuotas, užsimokėjo pabaudą; improvizuodavo gal, tarp šuvių ir žygiavimo, būdamas svetimoj žemėj kariu... Be galo jautrus ir jausmingas, įsivaiduoju, kaip kentėjo Petrelis toli nuo gimtinės, toli nuo savo mergelės... Savo Birutę buvo nėščią palikęs... Grįžęs ją vedė ir džiaugėsi sūnum. Jie gerai sugyveno, nes Birutė buvo praktiška, rūpinosi kasdiene duona, o Petras, kai blaivus, puldinėjo į veiklą, vaidino narsuolį ir pasaulio lygintoją, o kai išgėręs, — su ašaromis deklamuodavo Puškiną, vaidindavo Faustą ir kunigaikštį Igorį, nenustojo svajojęs apie didelį teatrą, didelę sceną, kurioje tūkstantinei publikai jis suvaidins "pasaulio herojų".

Ilgus metus po karo apie pusbrolių Petrą nieko negirdėjau. Mūsų šeima buvo išdraskyta iš dešinės ir kairės... Vieni žuvo Sibire, kiti, nors gavo tarnybėles, bet... "išbalo" ir nebesigirdėjo savo žygiams prieš kraugerius fašistus. Taip girdėdavau iš besilankančių pažįstamų okupuotoje Lietuvoje, mūsų apylinkėj. Mes su Onyte turim didelę šeimą, vaikams

S V E I K I N I M A S

šaulei JANINAI JARAITEI

Šaulė Janina Jaraitė gavo magistrės laipsnį iš auklėjamosios psichologijos Wisconsin Milwauke universitete.

Janina gimė 1960 m. gruodžio mėn. 24 d. Kenosha, Wisc. Ten baigė Bradfordo aukštesniųjų mokyklą. Šoko lietuvių tautinius šokius "Bijūno" grupėje ir dar tebešoka "Klumpės" grupėje. Lanko lietuviškus renginius ir susirinkimus. Priklauso DLK Kęstučio šaulių kuopai.

Dabar dirba Kenoshos mokyklų rajono administracijoje patarėja. Žada siekti doktoraro.

Sėkmės moksle ir gyvenime, Sese Janina!

padedam išsimokslinti, tai netenka pakeliauti, nei pasimėgauti tėvynės aplankymu.

Atsimenu, Petras vis man sakydavo:

— Dideles idėjas išnešt į pasaulį! Pamatysi, brole, aš dar tarsiu savo žodį... Iš didelės scenos!

Prisipažįstu, kad aš netariau jokio savo žodžio pasauliui. Mano eilėraščių deklamavimas tik padėjo gauti gerą žmoną... Bet aš tikiuosi, kad gal kokį "žodį" už Lietuvą kada nors pasakys mano vaikai. Vis tik, be aukštųjų mokslų, aš juos pastūmėjau ir į Lituaništinę mokyklėlę, parodžiau lietuviybės prasmę ir grožį. Ką jau čia! Mudviejų su pusbrolio Petro bendras vardines, išgėrimus prisimenu tikrai kaip romantiką. O Petro man gaila... Koks velnias įsuko jį, jausmingą vaikinuką, į komunistų pogrindį

Neseniai grįžo, aplankęs Vilnių, mano žmonos pusbrolis, irgi žmogus mūsų parapijos. Tai jis mane pasivedė į kampą, mūsų Bendruomenės baltiaus muzikai plyšaujant, prisilenkė prie ausies ir sako:

— Susitikau tavo pusbrolių Petrą. Sako, labai geria jis, bet mums susitikus nebuvo girtas. Išsivedė mane toli į parką. Verkė... Ir prašė tau pasakyti: nekenčia rusų! Ir gerai prisimena tik vyšnynus ir jūsų vardines... Girdi, tada tai buvęs gyvenimas!

Vienu pakėlimu išgėriau laikytą rankoje degtinės stiklelį, nupirkau prie baro žinios atnešėjui...

Neilgai trukus atėjo laiškas iš Lietuvos: Petras mirė nuo širdies smūgio. Jei Ona nebūtų manęs prilaikiusi nuo gėrimo, būčiau gal vienas pats visą litrą išgėręs; ypač kad tik buvo praėjusi šventųjų Petro ir Povilo diena.

KAREIVĖLIS

*Kai rudens saulužė leidžias,
Galvą papuošia šalna,
Vakaro šešėliai skleidžias,
Nuaidi sena daina.*

*Atminimai, tartum bangos,
Plakasi minčių krantuos.
Grįžta dienos mano jaunos,
Tartum gervės, atgalios.*

*Aš menu tėvelio sodą,
Baltus vaismedžių žiedus.
Vėl girdžiu nekaltą juoką,
Krykščiančius mielus vaikus.*

Melbourne, 1986

*—Kuo tu nori būt, dukrele?—
Klausė tėtis išdidus.*

*—Kuo užaugsi tu, sūneli,
Kokius mindžiosi kelius?*

*—Aš sukursiu, kuo gražiausias
Pasakas dainų šalies.*

*—Būsiu aš karys narsiausias;
Priešas joks nenugalės!*

*Štai, orkestras maršą groja,
Žengia gretos, lyg viena.*

*Laisvės alėja žygiuoja
Kareivėlis su daina.*

*Neilgai arai skrajojo,
Nardė laisvės spinduliuos.
Saulę debesys užstojo,
Laukdami žiaurios audros.*

*Siautė žvarbūs, pikti vėjai
Iš Rytų ir Vakarų.
Kareivėli, tu norėjai
Laimės, laisvės, ne audrų!*

*Aš žvelgiu liūdnai į tolį,
Ir šią pasaką kuriu.
Kareivėli, mano broli.
Kur esi šiandienų tu?*

Irena Vakarytė

Mylimai Motulei

URŠULEI PETKŪNIENEI

mirus, sūnui Juozui ir marčiai levai, jų šeimai, giminėms ir artimiesiems
reiškiame brolišką užuojautą.

DLK Kęstučio šaulių kuopa

A. A.

ADELEI JANKAUSKAITEI

mirus, sesutei šaulei Marijai Gliaudienei
ir šeimai reiškiame nuoširdžią užuojautą.

J. Daumanto šaulių kuopa Los Angeles

Netikėtai amžinybėn iškellavus mūsų kuopos nariui

A. A. KLAUDIJUI ŠAKENIUI,

žmoną Birutę, motiną ir seserį, gyv. užjūry, ir kitus gimines
nuoširdžiai užjaučiame ir kartu liūdime

LŠST Jono Vanagaičio kuopa Bostone

Mirties angelui išplėšus iš mūsų tarpo sesę

ELENĄ JUCIŪTĘ,

jos sesutei Teklei Bagušienei ir kitiems giminėms
reiškiame giliausią užuojautą ir kartu liūdime.

LŠST Jono Vanagaičio kuopos sekretorė Pranė Milerienė

BROCKTON, MASS.

TAUTOS ŠVENTĖ IR ŠV. MERGELĖS MARIJOS GIMIMO ŠVENTĖ

Iševijos lietuviai savo tautos, valstybės ir religines šventes iškilmingai švenčia.

Šiais **Sąmoningo Tikėjimo** metais rugsėjo 7 d. Brocktono Martyno Jankaus šaulių kuopos iniciatyva Tautos šventės minėjimo pirmoji dalis buvo perduota Laisvės varpo radijo bangomis Naujosios Anglijos klausytojams. 9 val. ryto specialia programa, kurią paruošė Laisvės varpo radijo vedėjas Petras Viščinis.

10 val. Šv. Kazimiero liet. parapijos bažnyčioje Martyno Jankaus kuopos užprašytos už Lietuvą ir Šiluvą apsiireiškusios šv. Marijos garbei šventos mišios. Skambant vargonams į bažnyčią uniformuoti šauliai atlydėjo JAV, Lietuvos ir kuopos vėliavas, ALRK Moterų s-gos 15 kp. narės pasipuošusios tautiniais drabužiais atlydėjo puošnią kp. vėliavą. Šv. mišias atnašavo ir turiningą pamokslą pasakė kun. dr. Antanas Jurgelaitis, O.P., iškeldamas lietuvių tautos didelį Marijos garbinimą Šiluvoje ir visoje Lietuvoje, kuri Marijos žeme pavadinta.

Parapijos choras ir duetai, vargonais palydint Marytei Blaževičiūtei-Crawley, išpūdingai giedojo šv. mišių ir Marijos garbei giesmes, tartum jungdami iševijos lietuvius su tėvynė į Šiluvą skubančiais maldininkais. Pamaldos bažnyčioje baigtos choro ir visų dalyvių giesme "Marija".

Po pamaldų visi su vėliavomis pasikėlė į parapijos salę akademiniam minėjimui.

Tautos šventės akademinį minėjimą atidarė ir jam vadovavo Martyno Jankaus šaulių kp. pirm. Juozas Stašaitis, Prie garbės stalo pakvietė kp. dvasios vadą kleboną kun. Juozą Stašaitį ir dr. kun. Antaną Jurgelaitį. Kleb. kun. P. Šakalys sukalbėjo maldą. Pirmininkaujančio

pakviesti visi susikaupti minute pagerbė dėl tikėjimo ir tautos laisvės mirusius ir kankinamuosius.

Tautos šventės minėjimo pagrindinis kalbėtojas, Laisvės varpo radijo vedėjas pateikė daug pozityvių minčių, švenčių minėjimų reikalingumą. Rugsėjo aštuntoji — Tautos šventė — atstatytos Lietuvos valstybės simbolis, o Vasario 16-oji — siekia tautos sujungimo ir vieningo išlikimo laisvai Lietuvai, Neužmirština, kad kiekvienas lietuvis yra Lietuvos dalis, gyva jos kūno ląstelė. Mirusios lietuviškos ląstelės vietoje turi išaugti naujos, atsparios ir stiprios, jokiam priešui nepalenkiamos. Melskimės, dirbkime ir aukokimės visu atsidėjimu, tiek likę tėvynėje, ar gyvenantys už jos ribų, už jos laisvę ir šviesią ateitį.

Pasakius Petru Vilšcinui aktualią kalbą, kun. kleb. P. Šakalys ragino tėvus mokyti savo vaikus lietuviškai kalbėti, kaip jo ir kunigo Antano Jurgelaičio tėvai mokė ir ragino lietuviškai kalbėti ir Lietuvą mylėti.

Rugsėjo aštuntoji yra gražus religi-

nis ir tautinis derinys. Rugsėjo 8-toji mums primena didžiausio Lietuvos klestėjimo laikus. Vytautas Didysis norėjo ta diena įamžinti Lietuvos karalystės pradžią. Deja, mūsų tautos priešas to pabijėjo...

Iškilmingame šventės minėjime trys Martyno Jankaus kuopos nariai LŠST CV buvo apdovanoti žymenimis. Kuopos pirm. J. Stašaitis su sekretore St. Gofensiene pakvietė prie išrikiuotų vėliavų ir papuošė: Bronę Martišienę Šaulių žvaigždės ordinu, Albina Bačkauskienę ir Antaną Jurkštą — Šaulių žvaigždės medaliais. Audringais plojimais sveikinome brolių ir seses, Tautos šventės dienoje apdovanotuosius pavyzdingus narius.

Iškilmingasis Tautos šventės ir Šiluvos Marijos pagerbimo minėjimas baigtas Lietuvos himnu. Minėjimo pirm. padėkojęs visus pakvietė pasivaišinti sesių šaulių ir prijaučiančių suruoštomis vaišėmis ir pabendrauti.

Gražiai paruoštos vaišės ir šventės mintys sujungė į bendrą džiaugsmą. Niekas neskubėjo į namus. Džiugu, kad Brocktono šauliai ir ALR Kat.

Tautos šventės minėjime Brocktone prie vėliavų stovi iš d. į k.: Martyno Jankaus kp. pirmininkas Juozas Stašaitis (skaito LŠST CV 3 kp. narių apdovanojimo aktą), greta kp. sekretorė St. Gofensienė ir Br. Martišienė bus papuošta Šaulių žvaigždės ordinu, Alb. Bačkauskienė ir Antanas Jukštas — Šaulių žvaigždės medaliais.

Sėdi šaulės ir beveik visos ALKF Moterų S-gos narės: O. Eikinienė, M. Sakerdauskienė, E. Ribokienė, M. Jurkštienė, A. Sužiedelienė ir Br. Batisienė.

moterų s-gos 15 kp. iškilmes vėliavomis pagyvina, kad parapijos choras sutartinai gieda, kai iš sakyklos lietuvių kalba girdėime dvasią stiprinančius pamokslus.

Iš Martyno Jankaus kuopos veiklos

Po šiltos vasaros Martyno Jankaus kp. šauliai su Trakų rinktinės kuopomis jau 16-ti metai dalyvavo kultūriniam savaitgalyje Tėvų pranciškonų sodyboje. Kennebunkport, Maine. rugpjūčio 30 — rugsėjo 1 dienomis. Šiomet kultūrinio savaitgalio pagrindinė tema Lietuvos krikšto 600 metų sukaktis. Buvo meninė programa, kurią atliko sol. B. Povilavičius. Savaitgalio programoje buvo pamaldos, šaudymo varžybos, laužas ir šokiai. Martyno Jankaus šauliai šaudyme laimėjo: 1-mą vietą Valteris Rupšys, antrą — Juozas Stašaitis.

Kuopos valdyba dažnai posėdžiauja kurio nors nario bute. Paskutinis darbingas posėdis įvyko rugsėjo 20 d. vakare pas 1-įjį vicepirm. Romualdą ir Emiliją Bielkevičius. Posėdžiui vadovavo kp. pirm. garbės šaulys Juozas Stašaitis, sekretoriavo Stasė Gofensienė.

Susirinkusi valdyba susikaupimo

minuite prisiminė a.a. Eleną Juciūtę, šviesią šaulę, daug kentėjusią nuo okupantų Lietuvoje ir Sibire. Auksčiausiojo valia ji atvyko į JAV, į Bostoną, pas savo seserį. Sunkios ligos iškankinta mirė rugsėjo 18 d. Rugsėjo 21 d. Martyno Jankaus kp. šauliai atsisveikino su mirusia sese, o rugsėjo 22 d. palydėjo ją į amažinojo poilsio vietą.

S V E I K I N I N I M A S šaulei VITAI PAUKŠTELYTEI

Šaulė Vita Paukštelytė baigė dar vieną fakultetą Winsonsino Parkside universitete, įsigydama bakalauratės laipsnį iš biznio administracijos. Ji jau yra gavusi bakalauratą iš antropologijos.

Vita aktyviai dalyvauja lietuviškam gyvenime ir veikime. Priklauso DLK Kęstučio šaulių kuopai.

Pradėjo dirbti federalinių mokesčių įstaigoj (IRS) Milwaukee, Wisconsin.

Linkime naujai profesionelei geriausios sėkmės.!

Valdyba svarstė metinio susirinkimo datą. Daugumai pageidaujant, susirinkimą nukėlė po Naujų metų. Parinkti kandidatai į rinktinės pirmininkus ir į valdybos postus. Nutarta Brocktone ruošti kultūrinio ir pramoginio pobūdžio subatvakarius. Pirmasis subatvakaris įvyks š.m. spalio 11 d. 6:30 v.v. Sandaros salėje, 30 Interval str., Brocktone, su programa ir vaišėmis. Jame bus numatyta subatvakarių dažnumas ir pobūdis. Po visų bėgamųjų raštų svarstymų Emilija Bielkevičienė su vyru visus vaišino. Vaišės buvo labai turtingos, lyg puotai.

Žinome, kad anuomet Lietuvą prikėlė pati tauta, kuri buvo okupacinės vergijos slopinama ir skriaudžiama. Kiekvieno lietuvio, kur jis begyventų, pareiga ugdyti savyje ir jaunime tėvynės meilę, jos ilgesį ir ryžtą tautos laisvei atgauti, kad istorija mūsų nepasmerktų.

Būkime stiprūs ir vieningi Lietuvos vadavime. Šv. Marijos globai paveskime jaunąsias kartas, kad jos sugebėtų ir pilnų atsakomybės pajautimu priimtų iš savo tėvų šią dovaną ir ištikimai perduotų kitiems.

E. Ribokienė

VYRIAUSIAS AMŽIUMI DLK VYTENIO KUOPOS ŠAULYS STASYS RAMANAUSKAS

Vyriausias amžiumi, 80 metų, bet jaunas išvaizda ir dvasia DLK Vytenio kuopoje, Melbourne, Australijoje yra šaulys Stasys Ramanauskas. Gimė 1906 m. kovo 12 d. Vilniaus krašte. Įstojęs savanoriu 1928 metais, tarnavo Pirmajame pėstininkų pulke Ukmergėje.

Karinę tarnybą baigė jaunesnio puskarininkio laipsniu. Įstojo į šaulių kuopą Ukmergėje. Per karą buvo Savisaugos batalijone. Dalyvavo mūšiuose prieš rusus Staliningrado apylinkėse. Buvo sužeistas į galvą. Porą mėnesių buvo nelaisvėje Italijoje. Po karo dirbo amerikiečių kariuomenės virtuvėje.

1929 m. vedė Lietuvoj. Vaikų neturėjo. Žmoną rusai išvežė, dingo be žinios.

Į Australiją atvyko 1949 m. birželio mėn. 8 d. Dirbo inžinerijoje prie mašinų. Į pensiją išėjo 1958 metais. Gana invalidumo pensiją, nes buvo autobusas sužeistas.

Gyvena Mewlbourne Box Hill priemiesty. Yra judrus, lanko lietuvių bažnyčią, dalyvauja DLK Vytenio kuopos susirinkimuose, tautiniai susipratę.

Geras lietuvių tautos sūnus, karys ir šaulys.

Mes gerbiame Tave ir linkime Tau dar ilgus metus dirbti lietuvių tautos ir šaulių sąjungos gerovei.

Pr. Bartaška

DAUKANTŲŲ RUDENINIS PARENGIMAS

Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos š.m. rugsėjo m. 27 d., Šaulių namuose, Čikagoje, surengė ir sekmingai pravedė, tradiciniai kasmet rengiamą, rudeninį jūrų šaulių parengimą, kuriame dalyvavo daug, užpildžiusių salę, svečių, jūriniai šauliškos veiklos rėmėjų. Atskirus stalus sudarė Vytauto Didžiojo šaulių rinktinė, Cicero Klaipėdos jūrų šaulių kuopa, Union Pier Lietuvių draugijos nariai ir Budraitis Realty Co. tarnautojai. Svečių tarpe malonu buvo matyti LŠST Vyriausią kapelioną tėvą J. Borevičių, S.J., Sąjungos centro valdybos I-jj vicepirm. V. Išganaitį, Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės moterų vadovą M. Dapkienę, jūrų kapitoną B. Krištopaitį su ponija ir LKVS "Ramovė" Čikagos skyriaus pirmininką K. Juškaitį su ponija. Visus atvykusius pasitiko uniformuoti jūrų šauliai, šio renginio pareigūnai: B. Zinkus ir M. Martinkus.

Vakaro programa buvo pradėta kuopos pirmininko E. Vengiansko dalyvaujančių pasveikinimo žodžiu, po kurio sekė 1986-jų metų gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos šaudymo varžybų laimėtojams dovanų įtei-

kimas. Prieš įteikiant laimėtojams dovanas, minutės susikaupimu buvo prisiminta ir pagerbta jūriniai šauliškosios veiklos rėmėja, prieš kelis dienas mirusi, a. a. Marija Tumienė, šaudymo varžybų moterų grupės pereinamos taurės mecenatė. Gen. št. plk. K. Dabulevičiaus pereinamoji taurė, skirta vyrų grupės I-sios vietos laimėtojui, buvo įteikta j.š. A. Aleksandravičiui, LDK Birutės dr-jos garbės narės M. Tumienės pereinamąją taurę skirta I-sios vietos moterų grupės laimėtojai, gavo j.š. C. Peldun. Kitos dovanos atiteko II-sios vietos laimėtojui A. Mikštui ir III-čią vietą išsikovojusiam j.š. V. Zinkui. Taip pat buvo dovana atžymėtas ir svečių grupėje laimėjęs I-ją vietą Union Pier Lietuvių dr-jos narys K. Steponkus. Šaudymo varžybų laimėtojams dovanas, kuopos pirmininkui asistuojant, įteikė LŠST CV-bos vicepirmininkas g-š. V. Išganaitis.

Šauliams dovanas įteikus, jumoristinio žodžio menininkas, lietuviškuoju "Bob Hope" vadinamas, J. Balutis atliko trumpą meninę programą, vaizdingai nupasakojęs šių laikų linksmus atsitikimus. Jo pasakojimai visus pralinksmino ir buvo palydėti gausiais plojimais.

Čikagos Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos valdybos pareigūnėms-ai kuopos pirmininko E. Vengiansko sodyboje Lakeside, Mich. Nuotr. A. Aleksandravičiaus

Po to visi buvo pavaišinti skaniais šaltais užkandžiais ir šilta vakariene. Šokiams grojo smagus "Gintaro" orkestras. Veikė gausus įvairiais gėrimais baras j.š.J. Mario aptarnaujamas. Buvo praveistas turtingas savo laimėjimais j.š. M. Gidienės ir j.š. G. Kuzmienės suorganizuotas dovanų paskirstymas. Visi linksmynai smagiai šokių muzikai grojant, sukosi poros, kartais ir lietuviškos dainos garsai salėje nuskambėdavo. Ir taip iki 1 val. ryto.

Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos 1986-jų metų veiklos pasireiškimų pynė baigsis spalio 12 d. su vėliava dalyvaujant tradiciniame Vilniaus dienos paminėjime, lapkričio m. 23 d. — Lietuvos karinių pajėgų atkūrimo metinėje šventėje, gruodžio m. 14 d. — prieškalėdiniu kuopos Kūčių vakarienės renginiu ir gruodžio m. 20 d. — kuopos moterų išvyka į Lemontą — Šv. Šeimos senelių namus, lietuvių senelius Šv. Kalėdų proga su dovanomis aplankyti. Tuom bus užbaigti 24-ji Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos veiklos metai ir 1987-siais metais įžengta į Čikagos jūrų šaulių veiklos 25-sius sukaktuvinius metus.

J. Š.

ŠIAIS METAIS PASKUTINĖ GEGUŽINĖ PILĖNUOSE

Spalio 5 d. nuvykęs į Švyturio jūrų šaulių kuopos Pilėnų stovyklos uždarymą, jau radau pakeltas ir plevėsuojančias JAV ir Lietuvos vėliavas. Netoli stovyklos pastatų dviejuose lauko pečiuose Liudas Selenis ir Antanas Šiurkus kepė viščiukus ir kalakutus. Virtuvėje ji kaip bitės triūsė moterų vadovės Onutės Selenienės vadovaujamos šaulės: Salomėja Grigaitienė, Onutė Abarienė, Sofija Sirutienė, Stefanija Telyčėnienė, Liuda Macionienė, Bronė Vasiliauskienė ir Elzė Kobelskienė, jos ruošė vištienai ir kalakutienai įvairius priedus, kurių tarpe buvo ir skanių grybų, kuriuos pri-grybavo ir į Pilėnus atvežė Anelė

Pašukonienė, Stasė Ratnikienė ir Vladė Šturkienė. Bare dirbo Mykolas Abarius, Balys Telyčėnas ir Algis Macionis. Bilietukus pardavinėjo Romas Macionis.

Pavalgius pietus visi susirinko prie dovanų stalo, kuriame buvo apščiai dovanų. Jų dalinimą pravedė Mykolas Abarius, Salomėja Grigaitienė ir Elzė Kobelskienė.

Į Pilėnų stovyklos uždarymą suvažiavo apie 100 svečių. Atvažiavo ne tik iš Detroito, bet ir kitų miestų: Manchesterio, Ann Arbor, Toledo, Flinto ir kitų.

Svečių tarpe buvo: Šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas su mama Adele Poderiene, rašytojas žurnalistas Vytautas Alantas su žmona Irena, žurnalistas Balys Gražulis su žmona Marija, žurnalistas Stasys Garliauskas su žmona Erna, žurnalistas Antanas Sukauskas su žmona Brone.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas padėjo į stovyklos uždarymą atvykusiems svečiams ir aukotojam, aukojusiems pinigais ir dovanomis, paskaitydamas aukojusių sąrašą. Moterų vadovė Onutė Selenienė padėjo sesėms šaulėms už talką virtuvėje ir už iškeptus ir padovanotus pyragus.

Stovyklos salėje buvo suruošta trijų menininkų paroda. Albinas Grigaitis eksponavo 8 skulptūras su tokiais prie jų užrašais: Bevardis, Grėbėjai, Mindaugas, Lokys, Indėnas, Rūpintojėlis, Kuklumas, Piemenėlis ir Mergaitė paplūdimyje. Česlovas Pliūrienės buvo 5 paveikslai: Ruduo Michigane, Lietuvos gėlės, Rožės, Švyturys, Gedimino pilis, Gedimino pilis su Lietuvos vėliava ir prie jo staugiančiu geležiniu vilku. Visi meno kūriniai nebuvo parduodami. Svečiai vaišinosi, šnekučiavosi ir džiaugėsi gražia diena, o ji buvo tikrai pasakiškai graži: saulėta, ne karšta ir ne šalta. ir kur tu geriau rasi? Broniaus Valiukėno pasakymu, jei tik bus gražus oras, Pilėnų stovyklos vartai

šeštadieniais ir sekmadieniais bus atidaryti, norintieji galės atvažiuoti ir čia praleisti rudens dieną.

A. Grinius

METINĖS ŠAUDYMO VARŽYBOS

Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos 1986-jų metų sportinio šaudymo varžybos buvo praveistos š.m. rugpjūčio 30 d. New Buffalo šaudykloje. Varžybose buvo šaudoma vyrų, moterų ir svečių atskirose grupėse. Dalyvavo besivaržydami dėl plk. K. Dabulevičiaus ir M. Tumienės skirtų pereinamųjų taurių, dvylika šio sporto mėgėjų. Po įtemptos kovos vyrų grupėje I-vietą išsikovojo j.š. A. Aleksandravičius, II-vietą — j.š. V. Zinkus. Moterų grupėje I-vietą laimėjo j.š. C. Peldun ir svečių grupėje laimėtoju tapo Union Pier Lietuvių dr-jos narys š. K. Steponkus.

Varžyboms pasibaigus, kurias pravedė kuopos pirm. E. Vengianskas, talkininkaujant j.š. A. Aleksandravičiui, buvo paskelbti laimėtojai. Po to visi dalyviai su svečiais gražios gamtos aplinkoje kelias valandas besidalindami įspūdžiais, pasivažiavo skaniais moterų suvežtais maisto gamtiniais. J.š. Norbertui Martinkui, tą dieną švenčiančiam gimtadienį, buvo palinkėta ilgiausių metų. Varžybų laimėtojams pereinamosios taurės ir kitos dovanos bus įteiktos š.m. rugsėjo 27 d. Šaulių namuose Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos rudinio parengimo metu.

Saulėi leidžiantis vakarop daukantėnai, pašaudę ir pasidžiaugę puikia šaudyklą supančia gamta, gera nuotaika patraukė kas sau į namus.

J. Š.

SKAITYK IR PLATINK

KARĮ

ZARASAI IR JONAS VALIUKONIS

TAURIAM LAISVĖS KOVOTOJUI AMŽINYBĖN IŠKELIAVUS

Vincas Tamošiūnas

Sunki 11 metų liga 1986 m. rugpjūčio 18 d. nutraukė gyvybės siūlą 86 metų lietuviškos veiklos milžino a. a. Jono Valiukonio. Žiauri II-ojo pasaulinio karo tragedija išbloškė a. a. Joną su žmona Elena ir sūneliu Jurgiu iš tėvynės. Po kelerių metų stovyklinio gyvenimo atbloškė į JAV, į Bostoną, kur pastoviai įsikūrė. Dirbo fizinį darbą, poilsį skyrė lietuviškai veiklai. Išmokslino ir apvesdino sūnų, kuris tėvo sunkios ligos metu padėjo jį slaugyti.

A. a. Jonas Valiukonis vaikystėje įsijungė į Šaulių sąjungą ir iki mirties joje dirbo.

Gimė Kiaušagalio km., Andrioniškio valsčiuje. Baigė Kupiškio progimnaziją ir Panevėžio mokytojų seminariją.

1920 m. lapkričio 21 d. lenkų raitelių eskadronas, būk tai lenkų dvasininkų pakviestas įsiveržė į Panevėžio apskritį. Ūkininkaičiai moksleiviai, griebėsi šautuvų. Kovotojų eilėse a. a. Jonas Valiukonis. Troškūnuose, prie vienuolyno lenkai sušaudė: Joną Budrevičių, Petrą Liktorą, Antaną Miškeliūną, Petrą Tunkevičių ir Antaną Žarską. Žiaurūs kariai sėdę ant arklių išjojo į okupuotą Lietuvą, į karinę stovyklą.

1925 m. a. a. Valiukonis Švietimo departamento paskirtas dėstytoju į Zarasų mokytojų kursus, vėliau aukštesnės komercinės mokyklos vicedirektorium. Sulenkėjusiuose Zarasuose lietuviybės liepsna buvo kurstoma per chorus, vaidinimus, lietuviškas giesmes bažnyčiose. A. a. Jonas visur suspėjo, visur vadovavo. Jis buvo neužbaigtų a. a. dr. Dominiko Bukanto darbų tęsėjas. A. a. Jonas pasiima Zarasų miesto burmistro pareigas. Padėjėju pasiima žydų tautybės Traubą.

Valiukoniui tapus burmistru, Zarasų miestas dienomis keitė savo veidą. Apsuptas ežerų miestas tampa kurortu. Miestas gražėja, statomi nauji namai. Dėl mokinių stokos užsidaro vieniintelė lenkų pradžios mokykla. Bažnyčioj vien tik lietuvių kalba. Miesto ir apylinkių atlietuvėjęs jaunimas jungiasi į šaulių, pavasarininkų ir jaunalietuvių gretas. Išdygsta nauji gimnazijos rūmai, erdvi ligoninė, pašto rūmai, didžiulė pradžios mokykla. Prieš pat karą šauliai pastatė modernius namus su erdve sale, įstai goms kambariais ir ginklų sandėliu. Nespėta pašventinti, nes bolševikų tankai sutriuškio laisvę.

Liko neužbaigtas Zarasų krašto aušrininkui a. a. Dr. D. Bukantui pastatytas paminklas miesto aikštėje, nes nespėjo ateiti, berods, skulptoriaus Grybo daromas Bukanto biustas.

Su pirmaisiais tankais iš Daugpilio į Zarasus atvažiavo keturi skerdikai: Majevskis, Kovšovas, Kunčinas ir Guskovas. Jie apsistojo pas vietinius rusus ir žydus.

Justui Paleskiui įsėdus į raudonąjį sostą, apskrities viršininku paskirtas agr. Kriščiukaitis, burmistru Vincas Peleckas, sakėsi esąs Justo Paleckio pusbrolis.

A. a. J. Valiukonis buvo Zarasų apskrities Šaulių Rinktinės švietimo vadovu. Daug metų vadovavo Vilniui vaduoti sąjungai, dirbo Zarasų krašto ir parapijos atlietvinimo komitete, redagavo laikraštį "Zarasų kraštas", vadovavo ir vaidino meno būrelyje. Suspėjo visur, visur jam talkino žmona Elena.

Antrajam karui prasidėjus Laikinoji vyriausybė įsakė visiems pareigūnams grįžti į savo vietas. Jonas iš Panevėžio pėsčias grįžo į Zarasus. Rado miesto centrą, kur daugumoj gyveno žydai, sudegintą. Kalėjime sušaudytas Jonas Petniūnas, pulk., šaulių rinktinės vadas Ignas Pašilis sušaudytas kieme ir sudegintas. Nužudytas klebonas senukas kun. Baltrimas. Kaž kas atidarė kalėjimo duris ir gyvi likę kaliniai išbėgo į lau-

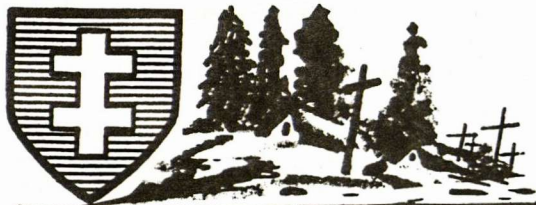
kus, kiti prisiglaudė pas pažįstamus. Trumpam pasitraukusi, milicija sugrįžo į Zarasus. Šaudė ką tik rado trobose. Apie 30 sukišo į NKVD rūšį. Užskridus vokiečių orlaiviams, žudikai paliko 17 lavonų. Rūsyje esančių nespėjo išžudyti. Čia pat už Zarasų Leono Kaulinio nuo Pirmojo karo likusiuose bunkeriuose rasti lavonai nužudytų Ukmergės kalėjime. Zarasus užėmė vokiečiai. Rusų belaisviai būriais ateina į Zarasus. Juos reikia pavalgydinti. Žydų sinagoga liko nesudeginta. Vokiečiai aptveria spygliuotomis vielomis. Ant bažnyčios šventoriaus akmeninės tvoros kampų vokiečiai išstato lengvuosius kulksvaizdžius. Kasa duobes. Belaisviai išduoda savo politrukus, žydiškos išvaizdos vokiečiai išsirenka patys. Šaudo šventorių.

Vokiečių komendantas, įsikūręs tuščioje klebonijoje, įsako bažnyčioje ir šventoriuje padaryti žydams geto., Julius Leonavičius ir a. a. Valiukonis kyšių pagelba išsiderėjo už 12 km nuo Zarasų, tuščiose dvarininko Juodkos trobose įkurti geto. Žydai su mažais ryšulėliais, lietuvių globojami, niekieno nelydimi, išvyko.

Pas ūkininką Varatinską buvo prisiglaudęs buvęs Utenos teisėju Bermanas su dukromis ir buvęs Valiukonio padėjėjas Trauba su šeima. Nutarėme juos gelbėti. Pas Varatinskus vykome keturiose: Valiukonis, Leonavičius, Gumbinas ir aš. Po trumpo pokalbio pasiūlėme pagelbą. Su Traubais jokio vargo, visi lietuviškos išvaizdos laisvai kalba lietuviškai. Susijaudinę išklause, padėjo. Teisėjas Bermanas paprašė leisti apsigalvoti, nes jei tokia Dievo valia, jie gal priims visų žydų dalią. Atsiveikinom giliai susijaudinę. Per Aa Valiukonio skruostus ritosi ašaros. Sekančią dieną iš Varatinsko sužinojom, kad Bermanai ir Traubos išvažiavo į Smalvų žydų geto.

A. a. J. Valiukonis buvo labai jautrios sielos žmogus. Globojo neturtingus, pergyveno kiekvieno ne-

(Nukelta į viršelio 3 p.)

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

A. A. ANTANAS SKIRKA

Australų lietuvių tarpe pasižymėjęs visuomenininkas, rašytojas ir žurnalistas, Sydnėjaus ramovėnų daugiametis pirmininkas Antanas Skirka mirė rugpjūčio 6 d. Sydnėje. Velionis gimė 1914 m. balandžio 23 d. Marijampolės apskrityje. Baigė Gudelių pradžios mokyklą ir Veiverių progimnaziją. Dirbo valščiaus savivaldybės raštinėje, tarnavo VII-jo pėstininkų pulko ūkio skyriuje, pasiekdamas viršilos laipsnį. Vokietijon su šeima pasitraukė 1944 m., Australijon atvyko 1949 m. Įsikūręs Sydnėje, iki išėjimo pensijon dirbo Liverpoolio ligoninėje. Priklausė Sydnėjaus literatų būreliui, dirbo mokytoju savaitgalio mokykloje ir liuanistiniuose kursuose, vadovavo Sydnėjaus ramovėnų ir žurnalistų skyriui. Ryšius su spauda pradėjo Lietuvoje ir tęsė Australijoje. Išleido kelias legendų knygas, du eilėraščių rinkinius, įsijungė į Australijos lietuvių almanachus.

Gedulines Mišias rugpjūčio 12 d. Šv. Joakimo šventovėje atnašavo prel. P. Butkus, giedojo "Dainos" choras. Atsisveikinimas su velioniu įvyko krematoriume.

Antano Vinevičiaus, LKVS "Ramovės" Sydnėjaus skyriaus vald. nario, kiek sutrumpintas žodis, tartas atsisveikinimo su a. a. A. Skirka:

Mielas Ramovėnų Pirmininke ir Priečiau Antanai,

Štai ir vėl, netikėtai, netekome asmens kuris savo gyvenimą buvo pašventęs Tėvynei Lietuvai. Savo karišką gyvenimą išsamiai buvo aprašęs "Kario" žurnale, ypatingai paryžkin-

damas savo žiaurų areštavimą bei laikymą NKVD kalėjime. Bet Dievo Apvaizda Tave globojo ir kilus II pasauliniam karui, išsilaisvinęs iš kalėjimo, grįžai prie savo šeimos ir po visų kelionių atsiradai tarpe mūsų Australijoje. Padedant žmonai Adelei, užauginote 3 sūnus — savo atžalas.

Supažindino mus ponas Pranas Nagys "DAINOS" choro repeticijoje. Nuo to laiko tapome artimi savo idėjomis, mano tarnybai leidžiant, Tave aplankydavau. Užsukęs visada rasdavau Tave darbo kambaryje ar rašant, ar tvarkant savo rankraščius.

Gerai susipažinome, kada man teko, būnant kontrolės komisijoje, daryti reviziją. Stebėdavaus, kad taip kruopščiai ir tvarkingai buvo vedamos knygos, protokolai, bylos ir sąrašai.

Dar labiau pažinau Tave, mielas Pirmininke, kada buvai pasirinkęs mane savo pavaduotoju ir sekretoriumi. Buvai takto žmogus ir be jokių kaprizų. Tikrai buvo malonu kartu dirbti valdyboje ir, sprendžiant ramovėnų liečiančius reikalus, visada rasdavome bendrą sutarimą. Sugyvenome broliškai, kaip pridera mūsų Lietuvos karių šeimai išsivijoje. Vargu ar rasime kas Tave pavaduotų. Už savo darbštumą tapai apdovanotas LKV "Ramovės" Centro valdybos specialiu žymeniu ir pakeltas Garbės nariu. Per paskutinį valdybos posėdį nutarta Tavo pagerbimą praveisti š. m. rugsėjo 14 d. Lietuvių namuose Bankstowne, bet, deja, nelaukta viešnia Mirtis sutrukdė. Apie Tave kiti bičiuliai maloniai paryškino tavo visus darbus ir gražiai atsisveikino, nes buvai maloni šakota asmenybė. Aš likusių mūsų skyriaus ramovėnų vardu, su liūdesiu atsisveikinu Tave, negrįžtamai iškeliaujsi. Tavo intencijai Ramovėnų vardu prelatas Petras Butkus atnašavo Šv. Mišias 11 rugpjūčio. Tavo atminimas, vietoj gėlių, bus auka atžymėtas Tautos fonde..

Tavo likusiai šeimai — žmonai ADELEI, sūnums ALGIRDUI, VYTAUTUI ir KĖSTUČIUI bei jų jūjų šeimoms, o taip pat visai SKIRKŲ giminei reiškiau gilią užuojautą, o Tau, mielas ANTANAI, VIEŠPATIES malonios globos amžinybėje.

A. A. MJR. K. ŠIMĖNAS

Šių metų liepos iš 22 dienos į 23-čią naktį Bostono ligoninėj amžinu miegu užmigo majoras Kazys Šimėnas.

Kazimieras Šimėnas gimė 1898 m. sausio 1 d. Prūselių kaime, Juodupės valsčiuje, Rokiškio apskrityje, Petro ir Uršulės Lapašinskaitės-Šimėnų šeimoje. Tėvas ūkininkas, religingas parapijos veikėjas, domėjosi Lietuvos reikalais ir Rusijos revoliuciniu bruzdėjimu. Lietuvai atgavus spaudą, prenumeravo ir skaitė "Vilniaus žinias" ir "Šaltinį".

Kazimiero Šimėno tėvai užaugino aštuonis vaikus — tris sūnus ir penkias dukteris, Kazimieras buvo septintasis šeimoje.

Baigęs Onuškių pradžios mokyklą, vėliau mokėsi Kauno gimnazijoje. Prie Rokiškio gimnazijos baigė vienerių metų pedagoginius kursus ir pradėjo mokytojauti Kriaunų bažnytkaimy.

Nors mokytojo darbas Šimėnui patiko, tačiau 1922 m. įstojo į Karo mokyklą Kaune, kurią baigė 1924 metais.

"Karo mokyklos užbaigimo išleistuvių diena man buvo persilaužimo diena. Pasižadėjau būti geru pavyzdingu karininku, griežtai laikytis duotos priesaikos dvasios ir kitiems ją skiepyti. Šią dieną laikau sau išskirtina diena iš visų kitų dienų, kaip rei-

kšmingiausią savo gyvenimo dieną. Savo pažadams geriau vykdyti, visą gyvenimą ruošiausi, mokiausi" — rašo pats Kazys Šimėnas.

1930 metais baigė Aukštuosius artilerijos karininkų kursus. 1938 m. — kariuomenės ūkio viršininkams administracijos kursus ir dar keletą įvairių karo specialybės kursų akiračius praplėsti. Visą laiką su mažomis išimtimis tarnavo artilerijos dalyse. Buvo pasiūstas vienerių metų stažui atlikti į Latvijos Vidžemes artilerijos pulką Rygoje. Vienu metu vadovavo Lietuvos šarvuotam traukiniui. Paskutinioji Lietuvos kariuomenėj užimamoji vieta buvo Mokomosios artilerijos grupės vadas (puskarininkų mokyklos vadas) laipsnis — artilerijos majoras.

Majoras Šimėnas į kariuomenę žiūrėjo kaip į mokyklą. Jo mąnymų, kareiviai būdami kariuomenėj be kariškų dalykų turėjo išmokti ir praktiškų, kad grįžę namo galėtų juos praktiškai panaudoti. Ruošė kareiviams įvairius kursus, juose mokė bitininkystės ir staliaus amato.

Tarnaudamas kariuomenėj palaikė ryšius su Lietuvos šauliais ir jiems padėjo kariškai pasiruošti. Būdamas Radviliškio įguloj 1934 - 35 m. prisidėjo prie Radviliškio šaulių būrio namų statybos, kaip statybos komiteto narys ir rėmėjas pinigine paskola.

1927 m. vedė Alysą Šteinaitę. Užaugino ir išmokė tris dukras: Iną, Vidą ir Renatą. Visos sukūrusios savo šeimas.

Rusams užėmus Lietuvą, su šeima pasitraukė į vakarus.

Ilgesnį laiką gyveno Norwoode, Mass., išėjęs į pensiją persikėlė Bostonan.

Gyvendamas Norwoode ir vėliau Bostone įsijungė į lietuviškas organizacijas: Balfą, Altą, Lietuvių Bendruomenę, SLA, Lietuvių karių-veteranų sąjungą "Ramovė", šaulius ir kitas. Bendradarbiavo "Darbininke", "Drauge". "Keleivy" vedė bitininkystės skyrių. Bostone buvo "Skautų aidų" administratorius, o vėliau Lietuviškosios skautybės

fondo leidinių administratorius (iš viso apie dešimt metų).

Už visuomeninę veiklą buvo apdovanotas: Dešimties metų Lietuvos Nepriklausomybės medaliu, IV laipsnio Gedimino ordinu su kaspiniu ir Lietuvių Skautų sąjungos ordinu "Už Nuopelnus" su rėmėjo kaspiniu.

Bostono ir Brocktono lietuviai šauliai ir kariai ramovėnai stovėjo garbės sargyboj prie pašarvoto Lietuvos kariuomenės majoro. Organizacijų atstovai ir dukros tarė atsisveikinimo žodžius. Didelis būrys giminių, draugų ir pažįstamų atėjo su juo atsisveikinti ir ant rytojaus po pamaldų Šv. Petro lietuvių bažnyčioj So. Bostone palydėti į Forest Hills kapines.

Giesme "Marija, Marija..." ir Lietuvos himnu buvo užbaigtos laidotuvių apeigos. Lietuvos tautinė vėliava, paskirta Vanagaičio būrio šaulių moterų, kuria buvo pridengtas karstas, perduota saugoti našlei Alysai. Užsibaigė pilnas ir kūrybingas visuomenininko, lietuvių patrioto gyvenimas.

Amžiną atilsį mjr. Kazimierui Šimėnui.

k.m.

(*Draugas*, 1986 m. rugsėjo 6 d.)

A. A. JUSTINAS NAVICKAS

Didžiosios Britanijos lietuvių bendruomenę Justinas Navickas apleido amžinai 1986 m. kovo 20 dieną. Laidotuvės įvyko kovo 23 d. Šv. Mišias aukėjo ir laidotuvių apeigas kun. Aleksandras Gėryba Headly kaimo katalikų bažnyčioje. Kun. A. Gėrybas pasakytame pamoksle jautėsi, kad ir senyvo amžiaus žmogų laidojame, bet kartu mūsų bendruomenė netenka vieno savo labai gero ir darbštaus nario.

Laidotuvėse dalyvavo Manchestero lietuvių karių veteranų "Ramovės" nariai. Jie mirusį savo organizacijos narį pagerbė stovėdami garbės sargyboje. Karstas buvo uždegtas "Ramovės" skyriaus vėliava.

Kapinėse atsisveikinimo kalbas pasakė Albinas Prancūnas ir J. Alkis. Iš įvairių D. Britanijos vietovių dalyvavo daugiau kaip 150 žmonių. Laidotuvių dalyviai buvo pakviesti dukters Bernedetos ir žento Justino užkandžiams jų "country club" vadovaujamose patalpose Bordino miestelyje.

A. a. Justinas Navickas gimė 1903 m. spalio 29 d. Obšrutų km., Vilkaviškio vls. Šeimoje buvo 4 broliai ir 3 seserys. Pradžios mokslą pradėjo savo gimtuose Obšrutuose, o toliau mokėsi Vilkaviškyje. Karinę tarnybą atliko Alytuje.

1928 m. sausio 4 d. vestuvinius žiedus sumainė su Magdalena Černauskaite.

1930 m. susilaukė sūnaus Antano, kurio šeima gyvena Kanadoje, 1931 metais tapo 5 kaimų seniūnu. Atrodė, kad gero ūkininko gyvenimas eina gerai, bet tai 1944 metų vasarą atnešė nelaimę visai Lietuvai ir kartu Justino Navicko šeimai. Artėjant bolševikų

raudonajai armijai prie jo gimtosios Suvalkijos, Navickai apsisprendė palikti savo gimtąją Suvalkiją ir vykti Vokietijon. Prieš apleidžiant Lietuvą, gimė duktė Bernadeta. Pasukutinį kartą Justinas pabučiavo savo gimtines žemę 1944 m. spalio 16 d. Prasidėjo varginga, tačiau nuotaikinga kelionė per Vokietiją, kol atsidūrė Lerktės DP lageryje, o vėliau Detmolde ir pagaliau Grevene.

1947 metais prasidėjus emigracijai į D. Britaniją, J. Navicko šeima atkeliavo į D. Britaniją. Gavęs darbą Manchesterio tekstilės pramonėje, čia išgyveno 23 metus. Čia aktyviai reikėsi lietuvių organizacijų veikloje, eidamas įvairias pareigas valdybose, ypač daug energijos įdėjo Manchestersio lietuvių klubo darbuose.

Justino ir Magdalenos Navickų namai Manachesteryje buvo atviri visiems lietuviams. Anot kun. A. Gėrybos, Navickų namas buvo lyg klebo-

Prie a. a. J. Navicko karsto stovi "Ramovės" nariai (iš k.) A. Jakimavičius, K. Murauskas, V. Leonas ir A. Šablevičius

nija, nes visi pravažiuojantieji kunigai pas Navickus rasdavo globą.

Justinas Navickas buvo nuoširdus patriotas — iki savo mirties, kaip sakoma, „neturėjo akies“ tiems, kurie bent koku būdu draugaujasi su dabartinės tarybinės Lietuvos komunistais.

Buvo didelis spaudos mėgėjas. Prenumeravo „Tėviškės žiburius“, „Kari“, „Dirvą“, „Laisvąją Lietuvą“, „Naujienas“ bei kt. ir pirkto naujai pasirodančias knygas.

1971 metais apėjo Manchesterį, persikeldamas gyventi arčiau dukters ir žento, kurie tuo metu buvo „Lietuvių sodybos“ Headley Parke vedėjai. Apsigyvenęs Liss miestelyje, suorganizavo Lietuvių sąjungos „Sodybos“ skyrių, išaugusį iki 100 narių. Šis skyrius, J. Navickui vadovaujant, buvo vienas iš veikliausių.

1983 m. abu Navickai persikėlė pas dukrą Subačius, į jų vadovaujamą „Country club“, Bordin miestelyje.

Tegu Dievas jam suteikia amžiną šviesą, nes savo gyvenimą skyrė savo artimui ir savai tautai.

S. Medžiokalnīs

A. A. ADELĖ JANKAUSKAITĖ

1986 m. liepos 29 dieną, sulaukus 85 metų amžiaus mirė a. a. Adelė Jankauskaitė, gvv. Matulaičio namuose, Putnam, Ct.

Adelė buvo labai susipratusi ir tauri lietuvaitė. Savo gyvenimą ji skyrė besikuriančiam Lietuvai, lietuvybei ir Šaulių sąjungai. Lietuvoje darbavosi ir šaulių eilėse ir čia gyvendama West Covinoje, Calif., priklausė Juozo Daumanto šaulių kuopai.

Adelė Jankauskaitė (Amerikoje Jankus) gimė Subačiuje, Panevėžio apskr., 1900 metais lapkričio 15 d. Antano ir Karolinos Glinskaitės Jankauskų šeimoje. Šeimoje augo trys dukros: Ona (mirė ištekėjusi Juknevičienė), Adelė ir Marija (dabartinė Gliudienė), Karolina Jankauskienė buvo giedotoja Subačiaus bažnyčioje.

Pirmajam pasauliniam karui pra-

A. A. Adelė Jankauskaitė

sidėjus Antanas Jankauskas su šeima buvo evakuotas į Ukrainos miestą Romny. 1916 metais Adelė buvo priimta į Voronežo lietuvių gimnaziją, kur atskirai mokėsi ir buhalterijos. Komunistiniam terorui po revoliucijos įsigalėjus, mokiniai išsiskirstė. Ir 1918 metais Adelė sugrįžo į Subačius, kur rado baisius praūžusio fornto pėdsakus. Adelė globojo Subačiaus parapijos klebonas kun. Kazlauskas. Adelė buvo paskirta traukinių judėjimo tvarkytoja Subačiaus geležinkelio stoty. Jai teko istoriškos pareigos reguliuoti ruožo trafiką, praleisti pačius pirmuosius lietuviško geležinkelio traukinius Obeliai - Panevėžys ruože. Čia ji gerai išmoko morzės telegrafą.

Netrukus ji pereina dirbti į Panevėžio įstaigą. Mokanti morzės telegrafavimą, Adelė paskiriama Panevėžio pašto valdininke. Panevėžyje ji aktyviai įsijungė į scenos vaidintojų mėgėjų būrelį. Kelerius metus dirbusi Panevėžio pašte, ji persikėlė dirbti į Kauno centrinį pašta, kur pareigose Kaune ji buvo apdovanota nepriklausomos Lietuvos dešimtmečio medaliu 1928 metais ir Vytauto Didžiojo medaliu 1930 metais.

Papildydama savo profesines žinias, ji lankė Jono Ilgūno buhalterijos kursus Kaune. Kadangi ji lankė kartu su mano žmona Jadvyga

Karužiene ir po metu gavo abidvi baigimo pažymėjimus, nuo tada pažįstu Adelę Jankauskaitę.

Adelė mėgo Kauno gyvenimą, ją žavėjo opera, kur Vincė Jonuškaitė skynė laurus Valstybės teatre. Su šiuurpulių pergyvenusi pirmąją sovietinę okupaciją (ji buvo įrašyta į deportacijos sąrašą), antrajai okupacijai artėjant Adelė ryžosi pasitraukti nuo bolševikų. Su savo giminėmis ir draugais ji pasitraukė į Šveicarijos pasienį. Iš čia pateko į Šveicariją. Būdamą karo pabėgėlės padėtyje Adelė greitai prisitaikė prie naujų gyvenimo sąlygų, gavo darbą ir lankė Ciuriche kosmetikos mokyklą. Po trejų metų emigravo į JAV ir apsigyveno Detroit. Gavo patogų ir pastovų darbą J. L. Rudsono prekybos įmonėje, kur dirbo iki pasitraukimo į pensiją.

Visad būdamą geros nuotaikos, ji mėgo bendrauti su artimaisiais. Ji daug keliavo Amerikoje ir užsieniuose — Šveicarijoje, Prancūzijoje, Austrijoje, buvo ir Liurde.

Būdamą pensijoje ji gyveno Detroito ir vėliau persikėlė į West Covina, Calif. kur buvo įsikūrusi jos sesers M. Gliudienės šeima. Po kurio laiko ji išvyko į Villa Maria, Thompsone, Conn., pensiją. Liga kankino ją nuo 1985 metų lapkričio pabaigos. Ji mirė Thompsone liepos 29 dieną širdies vožtuvams nebeveikiant. Thompsono laikraštyje buvo paskelbta trumpa Adelės biografija.

A. a. Adelė palaidota rugpjūčio 1 dieną Putnamo „Dangaus Vartų“ seselių kapinėse prie Prisikėlimo paminklo.

Laidotuvių šv. Mišias atnašavo prel. Vytautas Balčiūnas su dviem kunigais, giedojo seselės. Toli gyvenančius gimines atstovavo iš Kalifornijos atskridęs velionės sūnėnas advokatas Jurgis Gliuda, jr. Seselės ir Vila Maria gyventojai užprašė daug gedulingų šv. Mišių.

Prasmingas buvo a. a. Adelės gyvenimas, jai iš pat jaunystės stojus dirbti Lietuvai, tvarkant 1918 metais pir-

(Nukelta į viršelio 3 p.)

A. A. ANTANAS PAULAUSKAS

Ir vėl Mirties Angelas atkreipė savo negailestingas akis į Cicero Klaipėdos jūrų šaulių kuopą. Vėl jis išsinešė iš mūsų tarpo vieną aktyvų narį ir vėl mūsų gretos sumažėjo. Pernai keturi, šiomet jau trys ir taip kas metai išvyksta ten, iš kur nebegrižtame.

A. a. Paulauskas mirė 1986 m. rugsėjo mėn. 2 d. sulaukęs 75 m. amžiaus. Velionis buvo gimęs Mažeikių apskr. Ylakių valšč., Paluobso kaime. Amerikoje išgyveno 27 metus.

Antanas tikriausiai nebūtų pasitraukęs iš Lietuvos ir antrą kartą bolševikų gaujoms užplūstant kraštą, bet meilė savo šeimai privertė jį padaryti tą lemtingą gyvenimo postų. 1944 m. palieka savo numylėtą gimtinę ir su šeima išvyksta į vakarus. Karo pabaigą sulaukia šiaurinėje Vokietijos dalyje. Trumpai pagyvenęs pabėgėlių stovykloje, velionis su šeima išvyksta į Angliją ir tik 1959 metais atvyksta į Ameriką. Trumpai apsistojęs rytiniame pakraštyje, atvyksta į Čikagą ir galutinai apsisotja Marquette Parke. Čia įsidarbino, išaugino šeimą ir išgyveno iki savo gyvenimo pabaigos.

Gyvendamas ir dirbdamas Čikagoje, Antanas įsijungia į Klaipėda j.š. kuopą, priklausė Anglijos-Baritanijos Lietuvių klubui, bei Marquette Parko lietuvių namų savininkų d-jai.

Velionio kūnas buvo pašarvotas Petkaus šermentinėje Marquette Parke. Karstas skendo gėlėse. Šalia karsto buvo pastatytos tautinė ir kuopos vėliavos. Uniformuoti šauliai visą vakarą nešė garbės sargybą. Kadangi velionis priklausė mūsų kuopai, tai ir atsisveikinimą pravedė kuopos p-kas J. Mikulis. Pirmiausia atsisveikinta kuopos vardu. P-kas pastebėjo, kad a.a. Antanas, kol buvo sveikas ir pajėgus, niekada neapleisdavo kuopos susirinkimų, parengimų. Kiek išgalės leido, rėmė tiek kuopos bei LŠST veiklą. P-kas išreiškė gilią užuojautą sesei Ievai, dukrai Birutei ir sūnui Antanui ir jų šeimos nariams.

A. a. šaulys Antanas Paulauskas

Sekantis atsisveikino mūsų kuopos vice-kas Aug. Ašoklis, būvęs velionio artimas kaimynas. Ašoklis savo atsisveikinimo žodyje pastebėjo, kad Antanas jau pirmaisiais raudonųjų okupacijos metais ginklavosi ir su būreliu draugų ruošėsi kovai prieš žiaurius okupantus. Ta proga jis papasakojo du charakteringesnius a.a. Antano darbus. Ylakių miestelio aikštėje stovėjo didelis kryžius ir vietiniams komunistų pareigūnams jis labai "badė" akis. Jie paskelbė, kad jei kas tą kryžių nugriaus, gaus kelis šimtus rublių. Jau buvo atsiradę keli savanoriai-chuliganai tą velnišką darbą atlikti, bet Antanas tai sužinojo ir turgaus dieną, užlipes ant vežimo, galingu balsu sušuko: "Kas tą kryžių išvers, tai nuo jo ir nepasitrauks!" Pats kelias naktis su ginklu rankoje pasislėpęs saugojo. Niekas kryžiaus nepajudino. Prasidėjus vokiečių-rusų karui Antanas jau pilnai įsijungia į kovotojų eiles. Ylakių miestelį jau valdė Laisvės kovotojai. Vieną naktį į miestelį artinosi 6 mašinos su rusų kariais. Tuo metu budėjo likę tik trys partizanai: Antanas Paulauskas, J. Šaranickas ir Petrikas. Tie trys vyrai rusus pasitiko kulkosvaidžių ugnimi. Trys mašinos su keliolika rusų pasidavė nelaisvėn,

o kitos su savo sužeistaisiais, o gal žuvusiais, skubiai sugrįžo į Sėdą. Ką jie būtų darę Ylakiuose — sunku pasakyti. Taigi, Antano meilė Tėvynei buvo stipri ir be kompromisų.

Anglijos - Britanijos Lietuvių klubo vardu atsisveikino p-kas A. Lakas ir vicep-kas J. Jakubka.

Marquette Parko lietuvių namų savininkų vardu — sekr. A. Zaura.

Penktadienį, rugsėjo 5 d. iš šermentinės velionio karstas buvo nulydėtas į Švč. M. Marijos Gimimo šventovę Marquette Parke, kurioje už velionio sielą atlaikytos gedulingos pamaldos. Po pamaldų, palydint ilgos vilkstinės mašinų, nulydėtas į Šv. Kazimiero Lietuvių kapines. Gedulingas pamaldas ir paskutines maldas kapinėse sukalbėjo kun. Mykolaitis. Sugiedojus Tautos himną ir "Marija, Marija" velionio karstas ir jo žemiški palaikai atsigulė amžinam poilsiui. Žinome, Antanai, kaip stipriai Tu mylėjai gimtąjį savo Žemaitijos kampelį, dėl jos kovojai, aukojaisi, rizikuodamas net savo gyvybe. Ilsėkis ramybėje, miegas broli, ir tegul Praamžius būna Tau maloningas.

Ap. Skopas

A. A. DR. MJR. LIUDAS ZIBAS - ZIBAVIČIUS

Gimė 1895.IX.24 Pušaičių km., Židikių vals., Mažeikių aps. 1919 m. buvo mobilizuotas į besikuriančios lietuvis kariuomenės I raitelių pulką. Tais pačiais metais buvo perkeltas į Karo mokyklą. Baigė II laidą 1919 m. lapkričio mėn. ir buvo pakeltas į leitenantų. Nuo 1920 m. vasario mėnesio iki lapkričio mėn. dalyvavo kovose su lenkais. 1923 metais gruodžio mėn. buvo paskirtas į Karo aviacijos karininkų mokyklą, kurią baigė 1924 m. birželio 12 d. Atlikęs lakūno skraidymo apmokymą, buvo paskirtas mokomosios eskadrilės vadu. 1926 metais baigė aukštojo pilotazo apmokymą.

1927 metais buvo paskirtas Karo

aviacijos štabo viršininko adjutantu, tais pačiais metais pakeltas kapitonu ir jam buvo suteiktas karo lakūno vardas. Už nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas DLK Gedimino ordinu. Tuo metu jis buvo komandiruotas į IV Aeronavigacijos kongresą Romoje. 1932 m. buvo paskirtas Krašto apsaugos ministerio adjutantu ir pakeltas majoru. 1935 m. buvo apdovanotas Latvijos trijų žvaigždžių IV laipsnio ordinu. Buvo vedęs Ireną Juozaitytę. Šeima susilaukė sūnaus Liudo-Antano ir dukters Dianos-Silvijos.

1940 m. jam prašant, buvo paleistas iš aktyviosios karo tarnybos į aviacijos specialybės karininkų atsargą.

1940 m. emigravo Amerikon. Čia pradėjo inžinerijos studijas Illinois technologijos institute, tačiau po kiek laiko įstojo į Illinois universiteto odontologijos mokyklą, kurią baigė 1949 m. B.S. ir DDS laipsniais, gaudamas teisę verstis dantų gydytojo

A. A. DLK ALGIRDO KUOPOS ŠAULYS JONAS DEKSNIS

1986 m. rugpjūčio 31 d. suėjo viešeri metai, kai mirties angelas pasisaukė pas save a.a. Joną Deksnį, DLK Algirdo šaulių kuopos narį, pavyzdinę, drausmingą šaulį.

Žmona Aniceta neteko brangaus vyro, vaikai, nors ir suaugę, neteko rūpestingo tėvo ir globėjo.

A. A. Jonas Deksnis buvo kilęs iš Rokiškio apskr. ir valsč. Karinę prievolę atliko 1-ame pėstininkų pulke Ukmergėje. Atsitarnavęs Rokiškyje atidarė smulkių prekių parduotuvę ir sėkmingai vertėsi iki rusų okupacijos. antro pasaulinio karo audra nubloškė Joną į Norvegiją ir vėliau į Švediją, iš kur emigravo į Kanadą.

Atvykęs į Kanadą pagal darbo sutartį Ont. Hydro, susipažino su Aniceta Riškute ir ją vedė. Išaugino sūnų Kazimierą ir dukras Dariją ir Laimą. Būdami geri lietuviai patriotai, Jonas ir Aniceta sugebėjo ir savo vaikus išauklėti lietuviškoj dvasioj. Iš penkių šeimos keturi priklauso DLK Algirdo

praktika Čikagoje. Dirbo Bridgeporte, susilaukdamas iš pacientų pagarbos bei dėkingumo.

Priklausė Čikagos ir Illinois dantų gydytojų draugijoms, taip pat buvo aktyvus Lietuvių gydytojų draugijoje, kurios valdyboje ėjo vicepirmininko ir išdininko pareigas. Lietuvių visuomenėje irgi reiškėsi. Keletą metų per "Margučio" radiją skaitė paskaitas apie burnos higieną, dantų priežiūrą ir kt.

Apie 1970 metus jo sveikata pradėjo menkėti. Prasidėjo polimiozito liga. 1973 m. išėjo į pensiją. Ilgos ligos iškamuotas, sulaukęs gilios senatvės, mirė Christ ligoninėje 1986.V.18. Palaidotas Šv. Kazimiero kapinėse. Liko giliame liūdesyje žmona Irena, IL lietuvių gydytojų djos moterų pagalbinio vieneto aktyvi narė ir buv. pirmininkė, bei sūnus Liudas ir dukra Diana su šeimomis.

Dr. V. Tauras

šaulių kuopai Hamiltone. A. a. Jonas buvo vienas iš tų, kuris rėmė lietuviškas patriotines organizacijas ne vien darbu, bet ir aukomis. Jo šeima jo mirties metinių proga paskyrė aukas lietuviškiems reikalams. Žmona Aniceta "Kariui" paremti paskyrė \$50.-

Mielas Jonai, praėjo jau daugiau kaip metai, kai tu iškeliausiai amžinon buveinėn, bet Hamiltono lietuvių kolonija, o ypač DLK Algirdo šaulių kuopa, pasigenda Tavęs.

Ilsėkis ramybėj, tebūnie tau lengva svingingos Kanados žemė!

PL. Kanopa,
Hamiltono DLK Algirdo
šaulių kuopos pirminink

* * *

R U D E N Ĳ

V. PERMINAS

*Be requiem, be kunigų,
Be salutavimų, be šūvių...
Į duobę įmetė šiaudų—
Ištūmė nežinion, kaip šunį...*

*Senutė tyliai poterius šnibždėjo.
Prie kapo draikėsi šiaudai;
Rasotą rytą jie blizgėjo
kaip paaukuoti mamos virbalai.*

*Krauju taškyti medžių lapai,
Lyg peteliškės išskiestais sparnais;
Apklojo jie nežinomojo kapą
Įvairių spalvų rudens dažais...*

*Šarmukšniai, spanguolės raudonos
Mirgėjo lyg žiedai pavasarį;
Aplėbus kapą drebulė geltona
Numetė po krikštalinę ašarą;*

*Ir Tu, spalvotasis ruduo,
Prašyk gailestingąją Madoną,
Pavasarij prie kapo, kur akmuo,
Kad pasodintų nors vienišą aguoną...*

*Margai spalvotą rudens rytą
Vėjelis, skerdžius ir Madona
Atkels lapus tuos aptaškytus—
Fanfarai gros, triumpuos aguona...*

*Ir iš priesplaudos lukšto kieto
Prisikels užmirštieji milžinai
Ir generolai...skirtuoju lafetu
Bus vežami jų palaikai...*

(Viktoro Permino rašytas eilėraštis, kuris buvo skaitytas Woodmere kapinių koplyčioje.

Žiūr. nekrologą š. m. Kario Nr. 8).

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

KARIUI aukojo tąsa:

\$8.00

K. Aukštkalnis, OR
A. Butas, NY
K. Bileris, NY
A. Janušonis, NY
St. Petrauskas, MI
J. Paliulis, FL
J. Račius, AZ
J. Romikaitis, ONT
Vc. Slušnys, MI

\$5.00

A. Budzinauskienė, CT
L. Krajauskas, FL
J. Maslauskas, Anglija

\$3.00

P. Baras, PA
A. Bertulis, AR
Pr. Dauginas, ONT
Bl. Daukantas, FL
Br. Jaras, WI

Atkelta iš p. 426

laimę. Mylėjo visus, priešų neturėjo. Labai pergyveno, kada be jo žinios likusį žydų turtą sudėjo į gaisrininkų garažą. Apgalvojęs pasiūlė padegėliams, nukentėjusiems eiti ir pagal savo sąžinę pasiimti kas kam reikalinga.

Mielas Jonai, savo darbais įsiamžinai save. Ilsėkis ramybėje! Žmonai Elenai, sūnui Jurgiui su žmona jautri užuojauta.

Atkelta iš p. 430

muosius lietuviško geležinkelio traukinius.

Teilsisi ramybėje Viešpaties karalystėje, kurios ji nusipelnė.

Liko nuliūdę sesuo Marija Gliaudienė, svainis Jurgis Gliauda, seserėnas Jurgis Gliauda, Jr., su šeima, seserėčia Janina Eglė su šeima, draugai ir šauliai.

Kazys Karuža

(Draugas, 1986 m. rugsėjo 5 d.)

V. Januškis, OH
M. Kapočiūnas, NY
L. Kaulinis, PA
J. Kavaliauskas, OH
I. Krasauskas, MD
St. Lungys, FL
P. Mičiulis, FL
P. Milašius, OH
K. Mykolaitis, MI
J. Naujokaitis, OH
J. Papečkys, Argentina (apmokėta D. Jurkaus)
E. Šarkauskas, OH
P. Staniūnas, IL
A. Šepetys, ONT
St. Tatarūnas, OH
R. Wallash, PA

KARIUI AUKOJO:

\$500.00

LŠST Centro valdyba per pirm. K. Milkovaitį

\$50.00

Pr. Budvidis, ONT
LKVS Ramovė Rochester skyrius per išd. V. Vitkų

\$25.00

A. D. Mieželiene, AZ

\$20.00

Vc. Senuta, MA

\$15.00

Alf. Ročius, Australija

\$13.00

V. Stuiškys, ONT
P. Motekūnas, NY

\$12.00

J. Kavaliauskas, OH

\$10.00

J. Pažera,
DLK Kęstučio kp.

\$8.00

J. Pampalas, MI

\$5.00

Ed. Milkus, MI
V. Bartuška, Australija
St. Lipčius, Australija
Ad. Šakys, Australija

\$3.00

A. Bernota, CT
V. Bražys, MI
A. Budzinauskienė, CT
J. Mikalonis, CA
V. Nastopka, MD
Aug. Virkutis, CT

\$2.00

J. Mikštas, Australija

\$1.00

P. Venckus, Australija

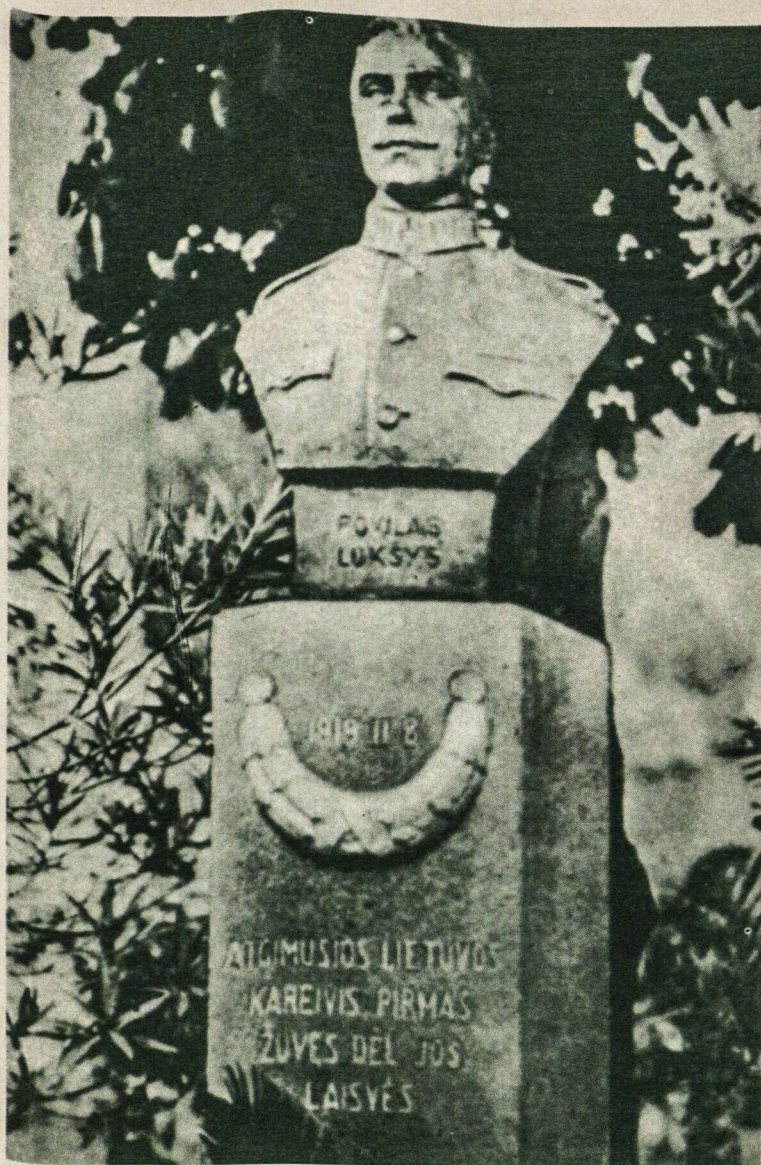
NUOŠIRDUS AČIŪ!

Su KARIO Nr. 8 pasiųstas atsakyti vokas su prenumeratos atnaujinimo kortele užsieniuose gyvenantiems skaitytojams. O su KARIO Nr. 9 siunčiamas vokas Amerikoje gyvenantiems skaitytojams. Prenumeratos mokestis ir 1987 m. tas pats \$17.00 US valiuta. Būtume labai dėkingi, kad, kaip visada, prie mokesčio pagal išgales pridurtumėte ir savo auką KARIUI paremti.

Klaidos atitaisymas

Š.m. "Kario" nr. 5, p. 219, straipsnyje "Kpt. Povilo Bareišio mirties penketį prisimenant" minima "Onutė Paškevičienė", o turi būti — Onutė Paškauskienė.

Lietuvos kariuomenės savanoriui - kūrėjui POVILUI LUKŠIUI, pirmajam žuvusiam Nepriklausomybės kovose (1919.II.8), Karo muziejuje buvo pastatytas, šioje nuotraukoje matomas, skulpt. Broniaus Pundžiaus sukurtas, paminklas — biustas. Kėdainių laukuose, kur jis žuvo nuo bolševiko kulkos, irgi buvo piramidės formos paminklas, suprojektuotas archit. Vytauto Landsbergio - Žemkalnio.

Povilas Lukšys gimė 1886.VIII.21. Taigi su gilia pagarba tenka paminėti Povilo Lukšio, Lietuvos Nepriklausomybės kovų istorijoje atžymėto Vyčio kryžiumi Nr. 1, 100 metų gimimo sukaktį.